

Universitätsbibliothek Wuppertal

Thukydides

für den Schulgebrauch erklärt

Buch V & VI

Thucydides

Leipzig, 1885

Buch V

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-2189](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-2189)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΕΥΓΓΡΑΦΗΣ Ε.

Τοῦ δ' ἐπιγυμνόμενον θέρους αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο μέχρι Πυθίων· καὶ ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ Ἀθηναῖοι Ἀγίλους ἀνέστησαν ἐκ Δήλου, ἡγησάμενοι κατὰ παλαιάν τινα αἰτίαν οὐ καθαρὸν ὄντας ἱερῶσθαι, καὶ ἅμα ἑλλιπὲς σφίσιν εἶναι τοῦτο τῆς καθάρσεως, ἣ πρότερόν μοι δεδήλωται ὡς ἀνελόντες τὰς θήκας τῶν τεθνεώτων ὀρθῶς ἐνόμισαν ποιῆσαι. καὶ οἱ μὲν Ἀγίλοι Ἀτραμύντειον Φαρνάκου δόντος αὐτοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ῥῆκσαν, οὕτως ὡς ἕκαστος ὥρμητο.

2. Κλέων δὲ Ἀθηναῖους πείσας ἐς τὰ ἐπὶ Θωράκης χωρία ἐξέπλευσε μετὰ τὴν ἐκεχειρίαν, Ἀθηναίων μὲν ὀπλίτας ἔχων διακοσίους καὶ χιλίους καὶ ἱππέας τριακοσίους, τῶν δὲ ξυμμάχων πλείους, ναῦς δὲ τριάκοντα. σχῶν δὲ ἐς Σκιώνην προ- 2 τον ἔτι πολιορκουμένην καὶ προσλαβὼν αὐτόθεν ὀπλίτας τῶν φρουρῶν, κατέπλευσεν ἐς τὸν Κωφὸν λιμένα, τῶν Τορωναίων ἀπέχοντα οὐ πολὺ τῆς πόλεως. ἐκ δ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος ὑπ' 3 αὐτομόλων ὅτι οὔτε Βρασίδης ἐν τῇ Τορῶνῃ οὔτε οἱ ἐνόντες

1. διελέλυντο μέχρι Πυθ., war erloschen (seit Ende März 422, s. 4, 118, 12) und es war wieder Kriegszustand. μέχρι fasse ich mit Cl. = bis auf d. P., wo eine neue Waffenruhe der Festfeier wegen eintrat. Die Pythien wurden in jedem dritten Olympiadenjahre im August gefeiert. Ausdr. wie 4, 23, 1. — τοῦτο, dieser Punkt, die unterlassene Entfernung der Delier. — ἣ verb. mit ἀνελόντες zu 3, 105, 1. — πρότερον 1, 8, 1. 3, 104, 1. 2. — Ἀτραμύντειον in Mysien. — Pharnakes Satrap der Länder am Hellespont, vgl. 2, 67, 1. — ὥρμητο, sc. οἰκῆσαι, geneigt war. wie 2, 59, 2. u. 5.

2. 2. σχῶν wie 1, 110, 4. 2, 25, 3. u. 5. — ἔτι πολιορκ. 4, 131 f. — Κωφόν Emend. von Pluygers (s. Cobet. nov. lect. p. 381) für die unerklär. Vulg. Κολοφωνίων. Dafs ein Hafen bei Torone Κωφὸς λιμὴν hiefs, wird von Strabon, Photios, Diogenianos u. Zenobios ausdrückl. berichtet; letzterer, die Bezeichnung erklärend, sagt: ἄκλυστος, ὥστε μὴ ἐξακουέσθαι τοῖς ἐν αὐτῷ τὸν τῆς θαλάττης ἦχον. Noch jetzt heisst der betr. Hafen Kufó. Xen. Hellen. 2, 4, 31, von einem athen. Hafen sprechend, sagt ἐπὶ τὸν κωφὸν λιμένα (s. Dind. in Steph. thes. s. κωφός).

3. αἰσθ. ὑπό nach Analogie von? —

ἀξιόμαχοι εἶεν, τῇ μὲν στρατιᾷ τῇ περὶ ἑχώραι ἐς τὴν πόλιν,
 4 ναὺς δὲ περιέπεμψε δέκα ἐς τὸν λιμένα περιπλεῖν. καὶ πρὸς
 τὸ περιτείχισμα πρῶτον ἀφικνεῖται, ὃ προσπεριέβαλε τῇ πόλει
 ὁ Βρασίδας, ἐντὸς βουλόμενος ποιῆσαι τὸ προάστειον, καὶ διε-
 λὼν τοῦ παλαιοῦ τείχους μίαν αὐτὴν ἐποίησε πόλιν.

3. Βοηθήσαντες δὲ ἐς αὐτὸ Πασιτελίδας τε ὁ Λακεδαι-
 μόνιος ἄρχων καὶ ἡ παροῦσα φυλακὴ προσβαλόντων τῶν Ἀθη-
 ναίων ἡμύνοντο. καὶ ὥς ἐβιάζοντο καὶ αἱ νῆες ἅμα περιέπλεον
 αἱ ἐς τὸν λιμένα περιπεμφθεῖσαι, δείσας ὁ Πασιτελίδας μὴ αἶ-
 τε νῆες φθάσωσι λαβοῦσαι ἐρῆμον τὴν πόλιν καὶ τοῦ τειχί-
 σματος ἀλίσκομένου ἐγκαταληφθῆ, ἀπολιπὼν αὐτὸ δρόμῳ ἑχώραι
 2 ἐς τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φθάνουσιν οἱ τε ἀπὸ τῶν νεῶν
 ἐλόντες τὴν Τορώνην καὶ ὁ περὶ ἐπισπόμενος αὐτοβοεῖ κατὰ
 τὸ διηρημένον τοῦ παλαιοῦ τείχους ξυνεσπεσών. καὶ τοὺς μὲν
 ἀπέκτειναν τῶν Πελοποννησίων καὶ Τορωναίων εὐθὺς ἐν χερσὶ,
 3 τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον καὶ Πασιτελίδαν τὸν ἄρχοντα. Βρασί-
 δας δὲ ἐβοήθει μὲν τῇ Τορώνῃ, αἰσθόμενος δὲ καθ' ὁδὸν
 ἑαλωκυῖαν ἀνεχώρησεν, ἀποσχὼν τεσσαράκοντα μέγιστα στα-
 4 δίους μὴ φθάσαι ἐλθών. ὁ δὲ Κλέων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τρο-
 παῖά τε ἔστησαν δύο, τὸ μὲν κατὰ τὸν λιμένα, τὸ δὲ πρὸς τῷ
 τειχίσματι, καὶ τῶν Τορωναίων γυναῖκας μὲν καὶ παῖδας ἡν-
 δραπόδισαν, αὐτοὺς δὲ καὶ Πελοποννησίους καὶ εἴ τις ἄλλος
 Χαλκιδέων ἦν, ξύμπαντας ἐς ἐπτακοσίους, ἀπέπεμψαν ἐς τὰς
 Ἀθήνας· καὶ αὐτοῖς τὸ μὲν Πελοποννήσιον ὕστερον ἐν ταῖς
 γενομέναις σπονδαῖς ἀπῆλθε, τὸ δὲ ἄλλο ἐκομίσθη ὑπ' Ὀλυν-
 5 θίων, ἀνὴρ ἀντ' ἀνδρὸς λυθείς. εἶλον δὲ καὶ Πάνακτον Ἀθη-

Das erste οὕτως ist Emend. von Poppe für οὐδέ. — ἐς hat Bekk. hinzugefügt. Der bloße Akk. ist sinnwidrig.

4. καὶ — πόλιν schließt sich dem relativen Satzgliede an, ohne daß ὃ beiden gemeinschaftlich angehört. s. zu 1, 106, 1. — τοῦ παλ. τ. ist gen. part. — αὐτὴν ist dem Prädik. μίαν πόλιν akkommodiert. Eigtl. sollte es αὐτὰ heißen, näml. τὴν πόλιν καὶ τὸ προάστειον.

3. 1. ἐς αὐτό, τὸ περιτείχισμα, gleich nachher τείχισμα genannt. — Πασιτελίδας 4, 132, 3. — ἐβιάζοντο

passiv. — αἱ — περιπ., der Artikel von Haacke mit Recht zugefügt. Warum? An sich ist der ganze Zusatz entbehrlich. — ἐγκαταλ., Subjekt? *Βρασιδαν Ἀρχοντα.*

2. αὐτοβοεῖ, sonst mit ἐλεῖν, ist hier wohl ξυνεσπεσών zu verbind.

3. ἀποσχὼν κτέ., in zwiefacher Bedeutung, „quum — stadia afuisset, quo minus adventu suo praeveniret urbis occupationem.“ P.

4. ξύμπαντας, 4, 129, 3, mit adverb. Ausdr. zu übers. — αὐτοῖς, τοῖς Ἀθηναίοις, Dativ des Interesses. — ἀνὴρ etc. s. 2, 103, 1.

ναίων ἐν μεθορίοις τεῖχος Βοιωτοὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον προδοσίᾳ. καὶ ὁ μὲν Κλέων φυλακὴν καταστησάμενος τῆς Τορώνης ἄρας περιέπλει τὸν Ἀθῶν ὡς ἐπὶ τὴν Ἀμφίπολιν.

4. Φαίαξ δὲ ὁ Ἐρασιστράτου τρίτος αὐτὸς Ἀθηναίων πεμπόντων ναυσὶ δύο ἐς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν πρεσβευτῆς ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξέπλευσε. Λεοντῖνοι γὰρ ἀπελθόντων 2 Ἀθηναίων ἐκ Σικελίας μετὰ τὴν ξύμβασιν πολίτας τε ἐπεγράψαντο πολλοὺς καὶ ὁ δῆμος τὴν γῆν ἐπενόει ἀναδάσασθαι. οἱ δὲ δυνατοὶ αἰσθόμενοι Συρακοσίους τε ἐπάγονται καὶ ἐκ- 3 βάλλουσι τὸν δῆμον. καὶ οἱ μὲν ἐπλανήθησαν ὡς ἕκαστοι· οἱ δὲ δυνατοὶ ὁμολογήσαντες Συρακοσίοις καὶ τὴν πόλιν ἐκ- λιπόντες καὶ ἐρημώσαντες, Συρακούσας ἐπὶ πολιτείᾳ ἔκτισαν. καὶ ὕστερον πάλιν αὐτῶν τινες διὰ τὸ μὴ ἀρέσκεσθαι ἀπο- 4 λιπόντες ἐκ τῶν Συρακουσῶν Φωκαίας τε, τῆς πόλεως τι τῆς Λεοντίνων χωρίον καλούμενον, καταλαμβάνουσι καὶ Βοικιννίας, ὃν ἔρημα ἐν τῇ Λεοντίνῃ. καὶ τῶν τοῦ δήμου τότε ἐκπεσόντων οἱ πολλοὶ ἦλθον ὡς αὐτοὺς, καὶ καταστάντες ἐκ τῶν τει- 5 χῶν ἐπολέμουν. ἂ πυνθανόμενοι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Φαίακα πέμπουσιν, εἴ πως πείσαντες τοὺς σφίσις ὄντας αὐτόθι ξυμμάχους καὶ τοὺς ἄλλους, ἣν δύνωνται, Σικελιώτας κοινῇ, ὡς Συρακοσίων δύναμιν περιποιουμένων, ἐπιστρατεῦσαι, διασώ- 6 σειαν τὸν δῆμον τῶν Λεοντίνων. ὁ δὲ Φαίαξ ἀφικόμενος τοὺς μὲν Καμαριναίους πείθει καὶ Ἀκραγαντίνους, ἐν δὲ Γέλα ἀντι- στάντος αὐτῷ τοῦ πράγματος οὐκέτι ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἔρχε- 7 ται, αἰσθόμενος οὐκ ἂν πείθειν αὐτούς, ἀλλ' ἀναχωρήσας διὰ

4. 1. Φαίαξ Redner u. Staatsmann, Gegner des Alkibiades. Der Dichter Eupolis sagt von ihm λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. — τρίτος αὐτὸς. zu 1, 46, 2.

2. ξύμβασιν. 4, 65. — ἐπεγράψαντο. Welche Bedeutung hat hier ἐπὶ?

3. ὡς ἕκαστοι. zu 1, 3, 4. — ἐπὶ πολιτείᾳ. vgl. damit Ausdrücke wie ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ 1, 27, 1. Prokop. de b. Vand. II, 18 ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ, allerdings in etwas anderer Bedeutung.

4. μὴ ἀρέσκεσθαι von politischer Unzufriedenheit, wie 2, 68, 3. Absolut gebraucht auch 37, 4. vgl.

1, 35, 2. — ἀπολιπόντες ἐκ. s. 3, 10. 2. — τῆς πόλεως — χωρίον ist wohl mit Poppe wegen des folg. ἐν τῇ Λεοντίνῃ für einen Platz in der Stadt selbst, etwa ein Stadtviertel zu halten. — ὃν dem Prädikat assimiliert. zu 1, 10, 1. — τότε §. 3. — καταστάντες. wie 1, 49, 3. — ἐπολέμουν, sc. πρὸς τοὺς Συρακοσίους.

5. πέμπ. εἴ πως κτέ. wie 2, 67, 1; 3, 4, 4. u. ὅ. — ξυμμαχοί siehe 3, 86, 2.

6. ἀντιστάντος τοῦ πράγματος, vgl. damit den gewöhnlicheren Ausdruck τὸ πρᾶγμα παρὰ δόξαν ἀπέβη Herod. VIII, 4 u. Thuk. z. B. 14, 3.

τῶν Σικελῶν ἐς Κατάνην, καὶ ἅμα ἐν τῇ παρόδῳ καὶ ἐς τὰς Βοικινίας ἐλθὼν καὶ παραθαλάσυνας, ἀπέπλει.

5. Ἐν δὲ τῇ παρακομιδῇ τῇ ἐς τὴν Σικελίαν καὶ πάλιν ἀναχωρήσει καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τισὶ πόλεσιν ἐχρημάτισε περὶ φιλίας τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ Λοκρῶν ἐντυγχάνει τοῖς ἐκ Μεσσηνίας ἐποίκοις ἐκπεπτωκόσιν, οἳ μετὰ τὴν Σικελιωτῶν ὁμολογίαν στασιασάντων Μεσσηνίων καὶ ἐπαγαγομένων τῶν ἐτέρων Λοκροὺς ἔποικοι ἐξεπέμφθησαν καὶ ἐγένετο Μεσσηνῆ 2 Λοκρῶν τινα χρόνον. τούτοις οὖν ὁ Φαίαξ ἐντυχὼν [τοῖς κομιζομένοις] οὐκ ἠδίκησεν· ἐγγένητο γὰρ τοῖς Λοκροῖς πρὸς 3 αὐτὸν ὁμολογία ξυμβάσεως περὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. μόνου γὰρ τῶν ξυμμάχων, ὅτε Σικελιωταὶ ξυνηλλάσσοντο, οὐκ ἐσπέισαντο Ἀθηναίοις, οὐδ' ἂν τότε, εἰ μὴ αὐτοὺς κατεῖχεν ὁ πρὸς Ἰωνιέας καὶ Μεδμαίους πόλεμος, ὁμόρους τε ὄντας καὶ ἀποίκους. καὶ ὁ μὲν Φαίαξ ἐς τὰς Ἀθήνας χρόνῳ ὕστερον ἀφίκετο.

6. Ὁ δὲ Κλέων ὥς ἀπὸ τῆς Τορώνης τότε περιέπλευσεν ἐπὶ τὴν Ἀμφίπολιν, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Ἱονίος Σταγείρῳ μὲν προσβάλλει Ἀνδρίων ἀποικίᾳ καὶ οὐχ εἴλε, Γαληψὸν δὲ τὴν 2 Θασίων ἀποικίαν λαμβάνει κατὰ κράτος. καὶ πέμψας ὥς Περδίκκην πρέσβεις, ὅπως παραγένοιτο στρατιᾷ κατὰ τὸ ξυμμαχικόν, καὶ ἐς τὴν Θράκην ἄλλους παρὰ Πολλῇν τὸν Ὀδομάντων βασιλέα, ἄξοντας μισθοῦ Θραῖκας ὥς πλείστους, αὐτὸς ἡσύχαζε 3 περιμένων ἐν τῇ Ἱόνι. Βρασιδάς δὲ πυνθανόμενος ταῦτα ἀντεκάθητο καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ Κερδυλίῳ· ἔστι δὲ τὸ χωρίον τοῦτο Ἀργιλίων ἐπὶ μετεώρου πέραν τοῦ ποταμοῦ, οὐ πολὺ ἀπέχον τῆς Ἀμφιπόλεως, καὶ κατεφαίνετο πάντα αὐτόθεν, ὥστε οὐκ ἂν ἔλαθεν [αὐτόθεν] ὁρμώμενος ὁ Κλέων τῷ στρατῷ· ὅπερ

5. 1. τῇ gilt für πάλιν ἀναχ. mit, wie 1, 120, 2. — τοῖς Ἀθ. Über den Dativ zu 1, 73, 1. — καὶ ἐγένετο. Anschluß wie K. 2, 4.

2. τούτοις — [τοῖς κομιζομένοις], κομιζεσθαι würde die Bedeutung haben wie 2, 73, 1 u. 3.; der Artikel ist schwerlich recht; am besten streicht man mit Cl. die ganz entbehrlichen Worte.

3. ἂν τότε, sc. ἐσπέισαντο. — Ἰωνιέας καὶ Μεδμαίους nach Konjektur von Weidner (Rh. Mus. IX, 141) und Beloch (Jahrb. f. kl. Phil. 1881. S. 392) statt des überlieferten

Ἰωνέας καὶ Μελαίους, da es Gemeinden dieses Namens nicht gab.

6. 1. τότε K. 3, 6. — Σταγείρῳ 4, 88, 2. — Γαληψὸς u. Μύρμυκος (§ 4) 4, 107, 3.

2. κατὰ τὸ ξυμμ. z. Ausdr. 1, 107, 7. z. Sache 4, 132. — Ὀδομάντων 2, 101, 3. — ἄξοντας statt des handschr. ἄξοντα mit Linwood, denn nicht der König wirbt um Sold, sondern die Gesandten.

3. ποταμοῦ natürlich welches? — Ich tilge das zweite αὐτόθεν jetzt als Glossem; das αὐτόν dreier Hdd. ist offenbar nur Korrektur. — προσ-

προσεδέχετο ποιήσιν αὐτόν, ἐπὶ τὴν Ἀμφίπολιν ὑπεριδόντα σφῶν τὸ πλῆθος τῇ παρούσῃ στρατιᾷ ἀναβήσεσθαι. ἕμα δὲ 4 καὶ παρεσκευάζετο Θρακῆς τε μισθωτοὺς πεντακοσίους καὶ χιλίους καὶ τοὺς Ἡδῶνας πάντας παρακαλῶν, πελταστὰς καὶ ἱππέας· καὶ Μυρκινίων καὶ Χαλκιδέων χιλίους πελταστὰς εἶχε πρὸς τοῖς ἐν Ἀμφιπόλει. τὸ δ' ὀπλιτικὸν ξύμπαν ἡθροίσθη 5 δισχίλιοι μάλιστα, καὶ ἱππῆς Ἑλληνες τριακόσιοι. τούτων Βρασίδας μὲν ἔχων ἐπὶ Κερδυλίῳ ἐκάθητο ἐς πεντακοσίους καὶ χιλίους, οἱ δ' ἄλλοι ἐν Ἀμφιπόλει μετὰ Κλεαρίδου ἐτετάχατο.

7. Ὁ δὲ Κλέων τέως μὲν ἡσύχαζεν, ἔπειτα ἠναγκάσθη ποιῆσαι ὅπερ ὁ Βρασίδας προσεδέχετο. τῶν γὰρ στρατιωτῶν 2 ἀχθομένων μὲν τῇ ἔδρᾳ, ἀναλογιζομένων δὲ τὴν ἐκείνου ἡγεμονίαν πρὸς οἷαν ἐμπειρίαν καὶ τόλμην μετὰ οἷας ἀνεπιστημοσύνης καὶ μαλακίας γενήσοιτο καὶ οἰκοθεν ὥς ἄκοντες αὐτῷ ξυνεξῆλθον, αἰσθόμενος τὸν θροῦν καὶ οὐ βουλόμενος αὐτοὺς διὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ καθημένους βαρύνεσθαι, ἀναλαβὼν ἦγε. καὶ ἐχρήσατο τῷ τρόπῳ ὅπερ καὶ ἐς τὴν Πύλον εὐτυχήσας 3 ἐπίστευσέ τι φρονεῖν· ἐς μάχην μὲν γὰρ οὐδὲ ἡλπισέν οἱ ἐπειέναι οὐδένα, κατὰ θῆαν δὲ μᾶλλον ἔφη ἀναβαίνειν τοῦ χωρίου, καὶ τὴν μελῶ παρασκευὴν περιέμενεν, οὐχ ὥς τῷ ἀσφαλεῖ, ἣν ἀναγκάζεται, περισχύσων, ἀλλ' ὥς κύκλῳ περιστὰς βίᾳ αἰρήσων τὴν πόλιν. ἐλθὼν τε καὶ καθίσας ἐπὶ λόφου καρτεροῦ 4

εδέχετο wer? — ἐπὶ — ἀναβήσεσθαι ist Epexegese zu ποιήσιν. wie 2, 77, 6. — πλῆθος dieselbe Bedeutung wie 4, 10, 5. — τῇ παρούσῃ στρατιᾷ, ohne die begehrten Verstärkungen (§. 2) abzuwarten. vgl. 1, 59, 2.

5. Κλεαρίδας 4, 132, 3. — ἐτετάχατο. Über die Form zu 3, 13, 3.

7. 2. ἔδρα = τῇ προσμονῇ, τῇ διατριβῇ καὶ τῇ ἀργίᾳ (Schol.). — ὥς nachgestellt, wie ὅτι §. 5; zu 1, 77, 2. — ξυνεξῆλθον Dobree. Die Hdd. ξυνῆλθον, wofür 3, 111, 2 nicht mehr angeführt werden kann, wenn die jetzt dort angenommene Auffassung richtig ist. — διὰ τὸ — καθημένους. zu 4, 63, 1. „Mit Schütz u. Stahl (Jahrb. 1870 S. 334) καὶ οὐ βουλόμενος „auch wider Willen“ zu übersetzen, sodass αὐτοὺς zu ἀναλαβὼν zu ziehen und διὰ τὸ

mit βαρύνεσθαι zu verbinden wäre, hindert vor allem die Stellung von αὐτοὺς, welche Stahl durch 6, 83, 4 sehr mit Unrecht verteidigen will.“

B. Konstruiere οὐ βουλομ. αὐτοὺς — διὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ (καθῆσθαι) — καθημένους βαρύνεσθαι.

3. τῷ τρόπῳ das Verfahren. — ὅπερ verbinde ich nur mit εὐτυχήσας. zu 3, 105, 1. — οἱ ist die einzige Form dieses Pron., welche Thuk. und Xenoph. gebrauchen. Poppo Prolegg. 1, p. 95. — τοῦ χωρίου (näml.?) verb. mit θῆαν. — τὴν μελῶ παρασκευ. K. 6, 2. — τῷ ἀσφαλεῖ — περισχύσων, um durch die Sicherheit (der dann vorhandenen Überlegenheit) obzusiegen. vgl. 6, 55, 3 u. 8, 105, 1. — ἀναγκάζεται, sc. μάχεσθαι.

4. ἐλθὼν τε schließt den Satz folgernd an den vorherigen an. —

πρὸ τῆς Ἀμφιπόλεως τὸν στρατόν, αὐτὸς ἐθεῖτο τὸ λιμνῶδες τοῦ Στρουμόνος καὶ τὴν θέσιν τῆς πόλεως ἐπὶ τῇ Θράκῃ ὡς 5 ἔχου. ἀπιέναι τε ἐνόμιζεν, ὅποταν βούληται, ἀμαχεῖ· καὶ γὰρ οὐδὲ ἐφαίνετο οὐτ' ἐπὶ τοῦ τείχους οὐδεὶς οὔτε κατὰ πύλας ἔξῃει, κεκλημέναι τε ἦσαν πᾶσαι. ὥστε καὶ μηχανὰς ὅτι οὐκ ἀνῆλθεν ἔχων, ἀμαρτεῖν ἐδόκει· ἐλεῖν γὰρ ἂν τὴν πόλιν διὰ τὸ ἐρῆμον.

8. Ὁ δὲ Βρασίδης εὐθύς ὡς εἶδε κινουμένους τοὺς Ἀθηναίους, καταβὰς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Κερδυλλίου ἐσέρχεται ἐς 2 τὴν Ἀμφίπολιν. καὶ ἐπέξοδον μὲν καὶ ἀντίταξιν οὐκ ἐποιήσατο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, δεδιὼς τὴν αὐτοῦ παρασκευὴν καὶ νομίζων ὑποδεστέρους εἶναι, οὐ τῷ πλήθει (ἀντίπαλα γὰρ πῶς ἦν) ἀλλὰ τῷ ἀξιώματι (τῶν γὰρ Ἀθηναίων ὅπερ ἐστράτευσεν καθαρόν ἐξῆλθε, καὶ Ἀθηναίων καὶ Ἰμβρίων τὸ κράτιστον), 3 τέχνῃ δὲ παρασκευάζετο ἐπιτησόμενος. εἰ γὰρ δεῖξει τοῖς ἐναντίοις τό τε πλήθος καὶ τὴν ὅπλισιν ἀναγκαίαν οὖσαν τῶν μεθ' ἑαυτοῦ, οὐκ ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον περιγενέσθαι ἢ ἔνεν προ- 4 ὤψεώς τε αὐτῶν καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ὄντος καταφρονήσεως. ἀπολεξάμενος οὖν αὐτὸς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀπλίτας, καὶ τοὺς

ἐπὶ τῇ Θράκῃ streicht St. als Zusatz eines Erklärers. In der That läßt es sich nur künstlich erklären. — ἀπιέναι ἐνόμιζεν, Schol. λέγει τὸ „δυνατὸν εἶναι“.

5. ἐφαίνετο. Über d. Wortstellung zu 1, 16. — οὐκ ἀνῆλθεν Konj. von Haacke statt οὐ κατήλθεν, die sich durch Leichtigkeit der Änderung empfiehlt und, wie ich glaube, vom Sinne gefordert wird; denn von einem Herabgehen Kleons ist bis jetzt keine Rede (s. auch zu K. 8, 1 u. 10, 2); ἀνῆλθεν aber bezeichnet sehr passend den Marsch von der Hafenstadt Eion nach den Anhöhen vor Amphipolis. Vier (schlechte) Hdd. haben οὐκ ἀνῆλθεν. — ἔχων. Über die Stellung zu 1, 9, 2.

8. 1. καταβὰς καὶ αὐτὸς beweist nicht, daß die Bewegung der Ath. ebenfalls ein Herabgehen war. Vielmehr ist mit κινουμένους gewiß der Aufbruch von Eion ge-

meint und das tertium comparationis eben die Bewegung. Mit Unrecht wollten also einige durch diese Worte die Vulg. κατήλθεν K. 7, 5 stützen.

2. ὑποδεστέρους εἶναι Constructio κατὰ σύνεσιν. — ἀντίπαλα ἦν, es fand Gleichheit statt. zu 1, 7. — καθαρόν, Kerntruppen. — Ἀθηναίων καὶ Ἰμβρ. zu 3, 5, 1.

3. ἀναγκαίαν, notdürftig. s. 6, 37, 2. — οὐκ — μᾶλλον = ἥσσον. — αὐτῶν Obj. von προόψεως. — μὴ — καταφρονήσεως, ohne eine nicht von der Wirklichkeit entfernte, d. i. ohne eine nicht ungegründete, nicht unverdiente Verachtung. s. 1, 76, 2. θαυμαστὸν οὐδὲν πεποιήκαμεν οὐδ' ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου, wo ἀπὸ — τρόπον ebenfalls ein Adj. vertritt. B. will hier u. 1, 76, 2 ἀπο acc. nach Dobree. St. u. Cl. fassen μὴ ἀπὸ = ἄνευ und τοῦ ὄντος als Gen. obj. zu καταφρον. Schol. τοῦ ὄντος· τῆς ἀληθείας.

ἄλλους Κλεαρίδα προστάξας, ἐβουλευέτο ἐπιχειρεῖν αἰφνιδίως, πρὶν ἀπελθεῖν τοὺς Ἀθηναίους, οὐκ ἂν νομίζων αὐτοὺς ὁμοίως ἀπολαβεῖν αὐτῆς μεμονωμένους, εἰ τύχοι ἐλθοῦσα αὐτοῖς ἡ βοήθεια. ξυγκιλέσας δὲ τοὺς πάντας στρατιώτας καὶ βουλόμενος παραθαρσύναι τε καὶ τὴν ἐπίνοϊαν φράσαι ἔλεγε τοιαύδε.

9. „Ἄνδρες Πελοποννήσιοι, ἀπὸ μὲν οἷας χώρας ἦκομεν, ὅτι αἰεὶ διὰ τὸ εὐψυχον ἐλευθέρως, καὶ ὅτι Ἰωρίης μέλλετε Ἴωσι μάχεσθαι, ὧν εἰώθατε κρείσσους εἶναι, ἀρκεῖτω βραχέως δεδηλωμένον· τὴν δὲ ἐπιχείρησιν ᾧ τρόπῳ διανοοῦμαι ποι- 2 εῖσθαι διδάξω, ἵνα μὴ τῷ τὸ κατ' ὀλίγον καὶ μὴ ἅπαντας κινδυνεύειν ἐνδεῆς φαινόμενον ἀτολμίαν παράσχη. τοὺς γὰρ 3 ἐναντίους εἰκάξω καταφρονήσει τε ἡμῶν καὶ οὐκ ἂν ἐλπίσαντας ὥς ἂν ἐπεξελθοῖ τις αὐτοῖς ἐς μάχην, ἀναβῆναι τε πρὸς τὸ χωρίον καὶ νῦν ἀτάκτως κατὰ θεῶν τετραμμένους ὀλιγωρεῖν. ὅστις δὲ τὰς τοιαύτας ἀμαρτίας τῶν ἐναντίων κάλλιστα ἰδὼν 4 καὶ ἅμα πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖται μὴ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς μᾶλλον καὶ ἀντιπααραταχθέντος ἢ ἐκ τοῦ πρὸς τὸ παρὸν συμφέροντος, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο· καὶ τὰ κλέμ- 5 ματα ταῦτα καλλίστην δόξαν ἔχει ἂ τὸν πολέμιον μάλιστ' ἂν τις ἀπατήσας τοὺς φίλους μέγιστ' ἂν ὠφελήσειεν. ἕως οὖν ἔτι 6 ἀπαράσκενοι θαρσοῦσι καὶ τοῦ ὑπαπιέναι πλέον ἢ τοῦ μένοντος, ἐξ ὧν ἐμοὶ φαίνονται, τὴν διάνοϊαν ἔχουσιν, ἐν τῷ ἀνεί- μένῳ αὐτῶν τῆς γνώμης καὶ πρὶν ξυνταθῆναι μᾶλλον τὴν δόξαν, ἐγὼ μὲν ἔχων τοὺς μετ' ἑμαυτοῦ καὶ φθάσας, ἣν δύ-

5. ἔλεγε. zu 1, 26, 1.

9. 1. ὅτι, wie im Deutschen wiederzugeben? — Ἰωρίης — Ἴωσι. Die Dorier sprachen verächtlich von den Ionern. vgl. 1, 124, 1.

2. Poppo's Vermutung, τῷ τὸ statt des handschr. am besten bezeugten τῷ τε ist so überaus einfach u. dem verlangten Sinne so entsprechend, daß ich sie statt der von B. mit 2, 2, 3 ungenügend verteidigten Überlieferung aufgenommen habe.

3. οὐκ ἂν ἐλπίσαντες = διότι οὐκ ἂν ἐλπίσαιεν. Ebenso ἂν beim Partic. 105, 4 u. a. Vgl. diese Stelle der Rede mit der Erzählung K. 7, 3.

4. ὅστις κτέ. Wegen des Gedankens vgl. 3, 30, 4. — πρὸς — δύναμιν mit Rücksicht auf seine Macht. —

ἀπὸ τοῦ — ἀντιπααραταχθέντος. Üb. das Partic. zu 1, 36, 1.

5. ἂν ist doppelt gesetzt (und zwar beidemal an adverbiale Begriffe angeschlossen; vergl. zu 2, 41, 1), weil auch das Partiz. einen hypothetisch zu denkenden Hauptbegriff enthält. s. 2, 48, 3. 6, 18, 2. 6.

6. τοῦ μένοντος. s. zu 1, 36, 1. — ἂ — ὠφελήσειεν vgl. mit 2, 39, 1. ebenso wie den folg. Ausdr. ἐν — γνώμης, bei d. Schläffheit, Ver schwommenheit ihrer Stimmung. — ξυνταθῆναι Konj. von Kr. Dies nur giebt den richtigen Gegensatz zu ἀνείμενον, nicht das handschriftl. ξυνταθῆναι. Dieselbe Verwechselung öfter; s. L. Dindorf Xen. Hell. ed. 3. praef. p. XXV sq.

7 νωμαι, προσπесουμαι δρόμῳ κατὰ μέσον τὸ στρατεύμα· σὺ δέ, Κλεαρίδα, ὕστερον, ὅταν ἐμὲ ὁρᾷς ἤδη προσκείμενον καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς φοβοῦντα αὐτούς, τοὺς μετὰ σεαυτοῦ [τούς τ' Ἀμφιπολίτας καὶ τοὺς ἄλλους ξυμμάχους] ἔγων αἰφνιδίως τὰς πύλας ἀνοίξας ἐπεκθεῖν καὶ ἐπείγесθαι ὡς τάχιστα ξυμμίξαι.
8 ἔλπις γὰρ μάλιστα αὐτοὺς οὕτω φοβηθῆναι· τὸ γὰρ ἐπὶ οὗτο ὕστερον δεινότερον τοῖς πολεμίοις τοῦ παρόντος καὶ μαχομένου.
9 καὶ αὐτὸς τε ἀνὴρ ἀγαθὸς γίγνουν, ὥσπερ σε εἰκὸς ὄντα Σπαρτιάτην, καὶ ὑμεῖς, ὧ ἄνδρες ξύμμαχοι, ἀκολουθήσατε ἀνδρείως, καὶ νομίζατε <τρία> εἶναι τοῦ καλῶς πολεμεῖν τὸ ἐθέλειν καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι καὶ <τὸ> τοῖς ἄρχουσι πεῖθεσθαι, καὶ τῇδε ὑμῖν τῇ ἡμέρᾳ ἢ ἀγαθοῖς γενομένοις ἐλευθερίαν τε ὑπάρχειν καὶ Λακεδαιμονίων ξυμμάχοις κεκληῖσθαι, ἢ Ἀθηναίων τε δούλοις, ἢν τὰ ἄριστα ἄνευ ἀνδραποδισμοῦ ἢ θανατώσεως πράξῃτε, καὶ δουλείαν χαλεπωτέραν ἢ πρὶν εἶχετε, τοῖς δὲ λοιποῖς Ἑλλήσι
10 κωλυταῖς γενέσθαι ἐλευθερώσεως. ἀλλὰ μήτε ὑμεῖς μαλακισθῇτε, ὁρῶντες περὶ ὅσων ὁ ἀγὼν ἐστίν, ἐγὼ τε δείξω οὐ παραινέσαι οἷός τε ὢν μᾶλλον τοῖς πέλας ἢ καὶ αὐτοὺς ἐργῶ ἐπεξελθεῖν.“

10. Ὁ μὲν Βρασίδης τοσαῦτα εἰπὼν τὴν τε ἐξοδὸν παρεσκευάζετο αὐτὸς καὶ τοὺς ἄλλους μετὰ τοῦ Κλεαρίδα καθίστη ἐπὶ τὰς Θωρακίας καλουμένας τῶν πυλῶν, ὅπως ὥσπερ εἰρητο
2 ἐπεξείοιεν. τῷ δὲ Κλέωνι, φανεροῦ γενομένου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ

7. τοὺς τ'. Ullrich Progr. Hamburg 1862. S. 25 ff. weist nach aus K. 8, 4, daß mit τοὺς μετὰ σεαυτοῦ Peloponnesier bezeichnet sein müssen und hält deshalb καὶ vor τοὺς τ' für notwendig. Cl. u. St. fassen τε als das zweite Glied anknüpfend an das erste. Mir dünkt der ganze Zusatz unpassend. Was braucht Br. dem Kl. vorzuzählen, welche Truppen er hat? — σὺ — ἐπεκθεῖν καὶ ἐπ. im Sinne des Imper. Sonst kommt dieser Gebrauch bei Thuk. nicht vor und ist überhaupt in der Prosa selten.

9. εἰκὸς, sc. γίγνεσθαι ἄνδρα ἀγαθόν. — τρία nehme ich nach St. auf u. ebenso τὸ, was der Sinn verlangt. — κεκληῖσθαι ist das zweite Subj. zu dem Prädik. ὑπάρχειν. —

τὰ ἄριστα — πράξῃτε von εὐ πράττειν, Glück haben. Das Zwischenstehende ist Erklärung. — δουλείαν, sc. ὑπάρχειν. Der Wortstellung nach ein Chiasmus. Weniger konzinn wäre der Satz bei Krügers (vergl. Schol.) Erklärung, der καὶ δουλείαν χαλ. als Ergänzung von δούλοις ansieht: „und zwar Sklaven in einer drückenderen Knechtschaft zu heißen.“ — κωλυτ. γεν. wie 1, 35, 3; 3, 23, 3; 8, 86, 3 u. andere Verbalsubst. auf της anstatt des Verbum.

10. 1. Κλεαρίδα. Üb. die Genetivform zu 1, 103, 2. — Θωρακίας κτέ. nach welcher Seite muß — wie der Name lehrt — das Thr. Thor. gelegen haben?

2. αὐτοῦ, τοῦ Βρασίδου. — ἐπι-

Κερδυλίου καταβάντος καὶ ἐν τῇ πόλει ἐπιφανεῖ οὔσῃ ἔξωθεν περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς θυομένου καὶ ταῦτα πράσσοντος, ἀγγέλλεται (προυκεχωρήκει γὰρ τότε κατὰ τὴν θέαν) ὅτι ἡ τε στρατιὰ ἕκαστα φανερὰ τῶν πολεμίων ἐν τῇ πόλει καὶ ὑπὸ τὰς πύλας ἵππων τε πόδες πολλοὶ καὶ ἀνθρώπων ὡς ἐξιόντων ὑποφαίνονται. ὁ δὲ ἀκούσας ἐπῆλθε· καὶ ὡς εἶδεν, οὐ βου- 3 λόμενος μάχῃ διαγωνίσασθαι πρὶν οἱ καὶ τοὺς βοηθοὺς ἦκειν καὶ οἰόμενος φθῆσεσθαι ἀπελθὼν, σημαίνειν τε ἅμα ἐκέλευεν ἀναχωρήσιν καὶ παρήγγειλε [τοῖς] ἀπιοῦσιν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κέρας, ὥσπερ μόνον οἶόν τ' ἦν, ὑπάγειν ἐπὶ τῆς Ἥϊονος. ὡς 4 δ' αὐτῷ ἐδόκει σχολῇ γίνεσθαι, αὐτὸς ἐπιστρέψας τὸ δεξιὸν καὶ τὰ γυνὰ πρὸς τοὺς πολεμίους δοὺς ἀπήγε τὴν στρατιάν. κὰν τούτῳ Βρασίδης ὡς ὁρᾷ τὸν καιρὸν καὶ τὸ στράτευμα τῶν 5 Ἀθηναίων κινούμενον, λέγει τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅτι „Οἱ ἄνδρες ἡμᾶς οὐ μένουσι· δῆλοι δὲ τῶν τε δοράτων τῇ κινήσει καὶ τῶν κεφαλῶν· οἷς γὰρ ἂν τοῦτο γίννηται, οὐκ εἰώθασιν μένειν τοὺς ἐπιόντας. ἀλλὰ τὰς τε πύλας τις ἀνοιγέτω ἐμοὶ ἅς εἴρηται, καὶ ἐπεξίωμεν ὡς τάχιστα θαρσοῦντες.“ καὶ 6 ὁ μὲν κατὰ τὰς ἐπὶ τὸ σταύρωμα πύλας καὶ τὰς πρώτας τοῦ μακροῦ τείχους τότε ὄντος ἐξελθὼν ἔθει δρόμῳ τὴν ὁδὸν ταύ-

φανεῖ — ἔξωθεν. Um die selbst auf einem Hügel liegende Stadt (zu 4, 102, 4) übersehen zu können, mußte der Standpunkt des Kleon auf einer bedeutenden Höhe sein. vgl. zu K. 7, 5. — ταῦτα πράσσοντος bezeichnet die Beschäftigung mit dem Opfer, nicht die Anstalten zum Ausfall. — ὑπὸ τὰς πύλας, unter dem Thore durch. Die etwas sonderbare Meldung konnte nur von einem Späher kommen, der sich an das Thor hingeschlichen und unter demselben hindurchgesehen hatte.

3. ἐπῆλθε, nämll. dahin, wo man das Heer sehen konnte. — τοὺς βοηθοὺς. K. 6, 2. — [τοῖς] ἀπιοῦσιν. Der Artikel nur schwer zu erklären; früher (Valla, Bau.) ergänzte man aus dem Partiz. den Inf. ἀπιέναι. St. hält den Artikel für entstanden aus zugescribenem αὐτοῖς. — ὥσπερ — ἦν, weil nämlich in dieser Richtung Eion lag.

4. σχολῇ, wenschon nur in einer oder zwei Hdd., war mit Kr. aufzunehmen statt der Vulg. σχολή, da σχολή μοι γίννεται bedeutet: ich bekomme Muße. Das Adv. auch 1, 142, 1. 3, 46, 2. 8, 95, 4. — τὰ γυνὰ wie 3, 23, 4.

5. τῶν τε δοράτων κτέ. Schol.: οἱ κινοῦντες τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ δόρατα, καὶ μὴ ἡσύχως ἀπιοῦντες καὶ τὸ ὅλον ἀτρόμως, οὐκ εἰώθασιν ὑπομένειν τοὺς πολεμίους. — τοὺς ἐπιόντας verdächt. Kr. als Glossem, vielleicht mit Recht; die ganze Erklärung ist im Munde des Feldherrn sonderbar, den Soldaten mußte das aus der Erfahrung bekannt sein.

6. τὰς — τείχους. Es werden zwei Thore unterschieden, wie der Art. nach καὶ zeigt: das zum Palissadenwerke führende und das erste der langen Mauer. Br. hatte also den Seinigen ein anderes Thor zum Ausfall bestimmt. — τότε. 4, 102, 4. —

- την εὐθείαν ἤπερ νῦν κατὰ τὸ καρτερώτατον τοῦ χωρίου ἰόντι τροπαίον ἔστηκε, καὶ προσβαλὼν τοῖς Ἀθηναίοις, πεφοβημένοις τε ἅμα τῇ σφετέρᾳ ἀταξίᾳ καὶ τὴν τόλμαν αὐτοῦ ἐκπεπληγμένους, κατὰ μέσον τὸ στράτευμα, τρέπει. καὶ ὁ Κλεαρίδας, ὥσπερ εἶρητο, ἅμα κατὰ τὰς Θωακίας πύλας ἐπεξελθὼν τῷ στρατῷ ἐπεφέρετο. ξυνέβη τε τῷ ἀδοκῆτῳ [καὶ] ἐξαπίνης ἀμφοτέρωθεν τοὺς Ἀθηναίους θορυβηθῆναι· καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας αὐτῶν, τὸ πρὸς τὴν Ἡίονα, ὅπερ δὴ καὶ προνυκχωρήκει, εὐθὺς ἀπορραγὲν ἔφυγε. καὶ ὁ Βρασίδης ὑποχωροῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐπιπαριῶν τῷ δεξιῷ τιτρώσκεται, καὶ πεδόντα αὐτὸν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι οὐκ αἰσθάνονται, οἱ δὲ πλησίον ἄραντες ἀπήνεγκαν. τὸ δὲ δεξιὸν τῶν Ἀθηναίων ἔμεινε μᾶλλον.
- 9 καὶ ὁ μὲν Κλέων, ὥς τὸ πρῶτον οὐ διανοεῖτο μένειν, εὐθὺς φεύγων καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ Μυρκινίου πελταστοῦ ἀποθνήσκει, οἱ δὲ αὐτοῦ ξυστραφέντες ὀπλῖται ἐπὶ τὸν λόφον τὸν τε Κλεαρίδαν ἡμύνοντο καὶ δις ἢ τρις προσβαλόντα, καὶ οὐ πρότερον ἐνέδοσαν πρὶν ἢ τε Μυρκινία καὶ ἡ Χαλκιδικὴ ἵππος καὶ οἱ πελτασται περιστάντες καὶ ἐσακοντίζοντες αὐτοὺς ἔτρεψαν.
- 10 οὕτω δὲ τὸ στράτευμα πᾶν ἤδη τῶν Ἀθηναίων φυγὸν χαλεπῶς καὶ πολλὰς ὁδοὺς τραπόμενοι κατὰ ὄρη, ὅσοι μὴ διεφθάρησαν ἢ αὐτίκα ἐν χερσὶν ἢ ὑπὸ τῆς Χαλκιδικῆς ἵππου καὶ τῶν πελταστῶν, οἱ λοιποὶ ἀπεκομίσθησαν ἐς τὴν Ἡίονα.
- 11 οἱ δὲ τὸν Βρασίδαν ἄραντες ἐκ τῆς μάχης καὶ διασώσαντες ἐς τὴν πόλιν ἔτι ἔμπνουν ἐσεκόμισαν· καὶ ἥσθετο μὲν ὅτι νικῶ-

κατὰ τὸ καρτερώτατον κτέ., K. 7, 4. — προσβαλὼν — κατὰ μέσ. τὸ στρ. K. 9, 6.

7. καὶ ὁ Κλεαρίδας korresp. dem καὶ ὁ μὲν zu Anf. von §. 6. — [καὶ] scheint mit dem besten und noch einer Hd. zu tilgen, da ein bei τῷ ἐξαπίνης oder τῷ ἐξαπίνης ἀμφοτέρωθεν zu ergänzender Verbalbegriff sich nicht ungezwungen darbietet, auch nicht angenommen werden kann, daß es ἀδοκῆτῳ nur pleonastisch verstärkt.*

8. ἀπορραγὲν. Schol. ἀποσπασθὲν τῆς ἄλλης τάξεως. — ἐπιπαριῶν τῷ δ., s. 1, 61, 1. 4, 108, 3. Krüger: „längs dem rechten Flügel der Athener hinziehend“.

9. Anders berichtet Diodor den Tod des Kl. — οἱ — λόφον. Konstr.

οἱ δὲ ὀπλῖται ξυστραφέντες αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λόφον. αὐτοῦ ist dann Adv., durch ἐπὶ τὸν λόφον näher bestimmt. vgl. zu 8, 28, 5. Üb. die Stellung von ξυστραφέντες zu 1, 11, 3. Cl. hält ἐπὶ τὸν λόφον für Zusatz. Eher möchte ich mit St. ὀπλῖται für eingeschoben halten. — καὶ δις. zu 1, 82, 2.

10. τὸ στράτευμα — φυγόν. Von Klouček a. a. O. p. 11 als Nom. abs. gefaßt, doch wesentlich verschieden von den zu 1, 49, 4 behandelten Stellen. — χαλεπῶς καὶ — τραπ. Üb. die Verbindung von Adv. u. Partiz. zu 1, 39, 1. — οἱ λοιποὶ durfte fehlen. vgl. τῶν ἄλλων 17, 2. 6, 48.

11. καὶ ἥσθετο κτέ. Ähnlich die Erzählung von Epaminondas (Nep. 9).

σιν οἱ μεθ' αὐτοῦ, οὐ πολὺ δὲ διαλιπὼν ἐτελεύτησε. καὶ ἡ 12
ἄλλη στρατιὰ ἀναχωρήσασα μετὰ τοῦ Κλεαρίδου ἐκ τῆς διώ-
ξεως νεκροὺς τε ἐσκύλευσε καὶ τροπαῖον ἔστησε.

11. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Βρασίδαν οἱ ξύμμαχοι πάντες ξὺν
ὅλοις ἐπισπόμενοι δημοσίᾳ ἔθαψαν ἐν τῇ πόλει πρὸ τῆς νῦν
ἀγορᾶς οὖσης· καὶ τὸ λοιπὸν οἱ Ἀμφιπολίται, περιέρξαντες
αὐτοῦ τὸ μνημεῖον, ὥς ἦρ᾽ τε ἐντέμνουσι καὶ τιμὰς δεδώ-
κασιν ἀγῶνας καὶ ἐτήσιους θυσίας καὶ τὴν ἀποικίαν ὡς οἰκι-
στῇ προσέθεσαν, καταβαλόντες τὰ Ἀγνώνεια οἰκοδομήματα καὶ
ἀφανίσαντες εἴ τι μνημόσυνόν που ἔμελλεν αὐτοῦ τῆς οἰκίσεως
περιέσεσθαι, νομίσαντες τὸν μὲν Βρασίδαν σωτήρᾳ τε σφῶν
γενενησθαι καὶ ἐν τῷ παρόντι ἅμα τὴν τῶν Λακεδαιμονίων
ξυμμαχίαν φόβῳ τῶν Ἀθηναίων θεραπεύοντες, τὸν δὲ Ἀγνώνα
κατὰ τὸ πολέμιον τῶν Ἀθηναίων οὐκ ἂν ὁμοίως σφίσι ξυμ-
φόρως οὐδ' ἂν ἡδέως τὰς τιμὰς ἔχειν. καὶ τοὺς νεκροὺς τοῖς 2
Ἀθηναίοις ἀπέδωκαν. ἀπέθανον δὲ Ἀθηναίων μὲν περὶ ἑξα-
κοσίους, τῶν δ' ἐναντίων ἑπτὰ, διὰ τὸ μὴ ἐκ παρατάξεως, ἀπὸ
δὲ τοιαύτης ξυντυχίας καὶ προεκφοβήσεως τὴν μάχην μᾶλλον
γενέσθαι· μετὰ δὲ τὴν ἀναίρεσιν οἱ μὲν ἐπ' οἴκου ἀπέπλευσαν, 3
οἱ δὲ μετὰ τοῦ Κλεαρίδου τὰ περὶ τὴν Ἀμφίπολιν καθίσταντο.

12. Καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τελευτῶν-
τος Ραμφίας καὶ Αὐτοχαρίδας καὶ Ἐπικυδίδας Λακεδαιμόνιοι
ἐς τὰ ἐπὶ Θοράκης χωρία βοήθειαν ἦγον ἐνακοσίῳν ὀπλιτῶν, καὶ
ἀφικόμενοι ἐς Ἡράκλειαν τὴν ἐν Τραχίνι καθίσταντο ὅ τι αὐτοῖς
ἐδόκει μὴ καλῶς ἔχειν. ἐνδιατριβόντων δὲ αὐτῶν ἔτυχεν ἡ μάχη 2
αὕτη γενομένη, καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

13. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος εὐθὺς μέχρι μὲν Πιε-

11. 1. περιέρξαντες. Sonst hat Thuk. von diesem Verb. nur die Formen mit dem Diphthong, doch wie hier, auch Plato und Dichter zuweilen; entsprechend das Fut. — ἐντέμνουσι = ἐναγίζουσι, bringen Totenopfer. Beachte das Präs. u. Perf., im Gegensatz dazu den Aor. προσέθεσαν. — Ἀγνώνεια. 4, 102, 3. — Wie schon der Ausdr. πρὸ τῆς νῦν ἀγορᾶς οὖσης und 10, 6 zeigt, wurden also ziemlich bedeutende bauliche Veränderungen in der Stadt vorgenommen. — ὁμοίως, wie Brasidas.

2. ἑπτὰ. Ähnlich war der Verlauf der thränenlosen Schlacht in Arkadien, in der die Laked. gar keinen Toten zu betrauern hatten: Xen. Hell. 7, 1, 32. Doch auch in der Schlacht bei Korinth fielen nur acht Laked.: ebenda 4, 3, 1. — προεκφοβήσεις ist nur noch aus Cassius D. nachgewiesen.

12. 1. Ἡράκλειαν. 3, 92. — καθίσταντο, in gleichem Sinne 82, 1, weshalb Meinekes Konj. μεθίσταντο unnötig ist.

13. 1. Dies u. die folg. Kapitel bis 17, 2 sucht Steup. Rh. Mus. XXV.

ρίου τῆς Θεσσαλίας διῆλθον οἱ περὶ τὸν Ῥαμφίαν, κωλύοντων δὲ τῶν Θεσσαλῶν καὶ ἕμα Βρασίδου τεθνεώτος, ᾧπερ ἦγον τὴν στρατιάν, ἀπετράποντο ἐπ' οἶκον, νομίσαντες οὐδένα καιρὸν εἶναι ἔτι τῶν τε Ἀθηναίων ἥσση ἀπεληλυθότων καὶ οὐκ ἀξιοχρεῶν αὐτῶν ὄντων δοῦν τι ὧν κἀκεῖνος ἐπενόει. μάλιστα δὲ ἀπῆλθον εἰδότες τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτε ἐξῆσαν, πρὸς τὴν εἰρήνην μᾶλλον τὴν γνώμην ἔχοντας.

14. Ξυνέβη τε εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Ἀμφιπόλει μάχην καὶ τὴν Ῥαμφίου ἀναχώρησιν ἐκ Θεσσαλίας ὥστε πολέμου μὲν μηδὲν ἔτι ἄψασθαι μηδετέρους, πρὸς δὲ τὴν εἰρήνην μᾶλλον τὴν γνώμην εἶχον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πληγέντες ἐπὶ τῷ Αἰγίῳ καὶ δι' ὀλίγου αἰθῆς ἐν Ἀμφιπόλει, καὶ οὐκ ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τῆς ῥώμης πιστὴν ἔτι, ᾧπερ οὐ προσεδέχοντο πρότερον τὰς σπονδάς, δοκοῦντες τῇ παρουσίᾳ εὐτυχία καθυπέρτεροι γενήσεσθαι καὶ τοὺς ξυμμάχους ἕμα ἐδέδισαν σφῶν μὴ διὰ τὰ σφάλματα ἐπαιρόμενοι ἐπὶ πλέον ἀποστῶσι, μετεμέλοντό τε ὅτι μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ καλῶς παρασχὼν οὐ ξυνέβησαν· οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι παρὰ γνώμην μὲν ἀποβαίνοντος σφίσι τοῦ πολέμου, ἐν ᾧ ὦντο ὀλίγων ἐτῶν καθαιρήσειν τὴν τῶν Ἀθη-

S. 273—305 in einer scharfsinnigen Kritik als größtenteils interpoliert zu erweisen. Allerdings enthalten sie mehrere schwer zu erklärende Stellen, aber gerade diese scheinen weniger auf Interpolation als auf Nachlässigkeit des Schriftstellers zurückgeführt werden zu müssen. Wirklich machen einzelne Stellen den Eindruck späteren Zusatzes durch den Schriftsteller. — κωλύοντων, wie sie den Durchzug des Ischagoras gehindert hatten 4, 132, 2 u. beinahe schon den des Brasidas selbst 4, 78. — οὐδένα καιρ. εἶναι ἔτι κτλ. Drei Auffassungen sind möglich: 1) Der Ausdruck ist absolut, 2) man ergänzt dabei τοῦ αἰγίου τὴν στρ. (P.), in beiden Fällen verbindet man δοῦν τι mit ἀξιοχρ. (so Böhme), 3) δοῦν τι hängt ab von καιρὸν εἶναι, dann ist ἀξιοχρ. absolut, wie sonst b. Thuk. (Herbst). — αὐτῶν, τῶν περὶ τὸν Ῥαμφίαν. — κἀκεῖνος. „wie sie selbst“ liegt im Gedanken, daher καί. — ἐπενόει. Imperf., wie im Deutschen zu über-

setzen? vgl. 2, 93, 4 ἔπλεον οὐκέτι ὥσπερ διανοοῦντο.

2. πρὸς τ. εἰρ. μ. τ. γνώμην ἔχ. 3, 25, 2.

14. 1. ἐκ Θεσσαλίας ohne Wiederholung d. Art. angefügt, zu 1, 18, 1. — εἶχον. Dies Satzglied ist selbständig geworden, obgleich so angefangen war, als wenn alles von ξυνέβη ὥστε abhängen sollte. Ganz so 8, 5, 2 ἀναπείθεται Ἄγρις ὥστε Εὐβοίας μὲν περὶ ἐπισχεῖν, τοῖς δὲ Λεσβίοις παρεσκεύαζε τὴν ἀπόστασιν. Vgl. wegen μὲν — δέ 6, 20, 4, u. den Anschluss eines selbständigen Satzes an einen Partizipialsatz 2, 47, 2. 7, 47, 2 u. a. — δι' ὀλίγου s. zu 1, 38, 1. 77, 6. — πρότερον 4, 21. — τῇ παρ. εὐτ. gehört zu δοκοῦντες. Über den Dativ zu 3, 97, 2. vgl. Hünnekens Progr. v. Prüm 1871. S. 31.

2. τοὺς ξυμμ. — μὴ welche Satzbildung? s. 4, 108, 2. — ἐπὶ πλέον, 1, 9, 3, in weiterem Umfang, als seither. — καλῶς παρασχόν. zu 1, 74, 1.

ναίων δύναμιν εἰ τὴν γῆν τέμνοιεν, περιπεσόντες δὲ τῇ ἐν τῇ νήσῳ ξυμφορᾷ, οἷα οὐπω ἐγεγένητο τῇ Σπάρτῃ, καὶ ληστευομένης τῆς χώρας ἐκ τῆς Πύλου καὶ Κυθήρων, αὐτομολούντων τε τῶν Εἰλωτῶν καὶ αἰεὶ προσδοκίας οὔσης μὴ τι καὶ οἱ ὑπομένοντες τοῖς ἔξω πύσυνοι πρὸς τὰ παρόντα σφίσι, ὥσπερ καὶ πρότερον, νεωτερίσωσιν. ξυνέβαινε δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἀργεῖους ⁴ αὐτοῖς τὰς τριακονταετίαις σπονδὰς ἐπ' ἐξόδῳ εἶναι, καὶ ἄλλας οὐκ ἤθελον σπένδεσθαι οἱ Ἀργεῖοι, εἰ μὴ τις αὐτοῖς τὴν Κυνοσουρίαν γῆν ἀποδώσει· [ὥστ'] (ἀδύνατα δ' εἶναι ἐφαίνετο Ἀργείοις καὶ Ἀθηναίοις ἅμα πολεμεῖν.) τῶν τε ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων ὑπώπτευνόν τινας ἀποστήσεσθαι πρὸς τοὺς Ἀργεῖους· ὅπερ καὶ ἐγένετο.

15. Ταῦτ' οὖν ἀμφοτέροις αὐτοῖς λογιζομένοις ἐδόκει ποιητέα εἶναι ἢ ἐξυμβασίς, καὶ οὐχ ἦσσαν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐπιθυμία τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι· ἦσαν γὰρ οἱ Σπαρτιάται αὐτῶν πρῶτοί τε καὶ ὁμοίως σφίσι ξυγγενεῖς. ἤρ- ² ξαντο μὲν οὖν καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῶν πρᾶσσειν,

3. τοῖς ἔξω, den Entwichenen. — πρότερον. 1, 101. 103. vgl. auch 4, 80. — ληστευομένης τ. γ. 4, 41 und 54.

4. τριακονταετίαις. Sonst bei Thuk. τριακοντούταις, was hier nur in einen (schlechten) Hd. So wechselt auch πεντηκοντούταις K. 27, 1 u. πεντηκονταετίδων 32, 5. Ferner steht δεκαετής K. 25, 1. 26, 3. vgl. jedoch Stahl quaest. gramm. p. 15 sq. — ἐπ' ἐξόδῳ εἶναι, Schol. λήξει, im folgenden Jahre (s. Kap. 28, 2). — οὐκ ἤθελον. vgl. 22, 2. — τίς, man, die Laked. — Κυνοσουρίαν γ. 4, 56, 2. 5, 41, 2. — ὥστε, unlogischer Schluss, auch gar nicht an dieser Stelle passend. Im Anfang des nächsten Kap. wird der richtige Schluss der Erwägungen gebracht. Man erwartet entweder den Gedanken: „daher stand ein Kampf mit Athen u. Arg. zugleich in Aussicht“ od. „einen Kampf mit beiden Völkern zugleich aber konnte sie unmöglich führen“. Beides drückt der Satz nicht aus. Winsemius hat besser als Valla: *et videbatur*. Stahl streicht ὥστε und schiebt δέ nach ἄδων. ein, Cl. vermutet ὅλως „und offenbar“. Das

kommt aber b. Thuk. nie vor. Entweder ist also anzunehmen, daß Thuk. selbst die beiden möglichen Gedanken vermengt hat, oder daß die Stelle verderbt ist. Ohne St.s Konjekt. für die richtige zu halten, nehme ich sie doch auf, um wenigstens einen erträglichen Sinn für die Stelle zu erhalten.

15. 1. οὐχ ἦσσαν = besonders. — ἐπιθυμία κτῆ. Über die Doppelkonstr. zu 1, 23, 6. — αὐτῶν. wie 4, 126, 3. Die ganze Stelle ist schwierig. Der Schol. will ἦσαν γὰρ οἱ es waren manche unter ihnen Spartiaten; ὁμοίως σφίσι setzt er = τοῖς πρῶτοις; doch muß σφίσι eher auf Λακεδ. bezogen werden, ὁμοίως σφ. ξυγγ. ist dann vielleicht aufzufassen = ihnen in gleicher Weise verwandt, da sie alle ὁμοῖοι (Vollbürger) waren. Rauchensteins Konj. ὁμοῖοι hat St. aufgenommen. Die Stelle ist gar zu sicher überliefert, als daß wir an ein Verderbnis glauben mögen. Winsemius hat in seiner Übersetzg. den Gedanken richtig: *plerisque in civitate cognati*.

ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οὕτως ἤθελον, εὖ φερόμενοι, ἐπὶ τῇ ἴσῃ καταλύεσθαι. σφαλέντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τῷ Ἀηλῶ παραχρήμα οἱ Λακεδαιμόνιοι γνόντες νῦν μᾶλλον ἂν ἐνδεξαμένους ποιοῦνται τὴν ἐνιαύσιον ἐκεχειρίαν, ἐν ᾗ ἔδει ξυνιόντας καὶ περὶ τοῦ πλείονος χρόνου βουλευέσθαι.

16. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν Ἀμφιπόλει ἦσσα τοῖς Ἀθηναίοις ἐγεγένητο καὶ ἐτεθνήκει Κλέων τε καὶ Βρασίδας, οἵπερ ἀμφοτέρωθεν μάλιστα ἡναντιοῦντο τῇ εἰρήνῃ, ὁ μὲν διὰ τὸ εὐτυχεῖν τε καὶ τιμᾶσθαι ἐκ τοῦ πολεμεῖν, ὁ δὲ γενομένης ἡσυχίας καταφανέστερος νομίζων ἂν εἶναι κακουργῶν καὶ ἀπιστότερος διαβάλλων, τότε δὲ ἐκατέρᾳ τῇ πόλει σπεύδοντες τὰ μάλιστ' αὐτήν, Πλειστοάναξ τε ὁ Πανσανίου, βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, καὶ Νικίας ὁ Νικηράτου, πλείστα τῶν τότε εὖ φερόμενος ἐν στρατηγίαις, πολλῶ δὴ μᾶλλον προεθνυοῦντο, Νικίας μὲν βουλόμενος, ἐν ᾧ ἀπαθῆς ἦν καὶ ἡξιούτο, διασώσασθαι τὴν εὐτυχίαν, καὶ ἔς τε τὸ αὐτίκα πόνων πεπαῦσθαι καὶ αὐτὸς καὶ τοὺς πολίτας παῦσαι, καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ καταλιπεῖν ὄνομα ὡς οὐδὲν σφήλας τὴν πόλιν διεγένετο, νομίζων ἐκ τοῦ ἀκινδύνου τοῦτο ξυμβαίνειν καὶ ὅστις ἐλάχιστα τύχῃ αὐτὸν παρα-

2. εὖ φερόμενοι, da es (solang es) ihnen (noch) gut ging. — ἐπὶ τῇ ἴσῃ. zu 1. 15, 2. — ἂν ἐνδεξαμένους. Die Vulg. ἂν ἐνδεξαμένους und 7, 67, 4 ἂν πράξοντες, doch dort haben zwei gute, hier zwei mittelmäßs. Hdd. den Aor. Auch 6, 20, 2 ist das Fut. der Vulg. jetzt nach mehreren sehr guten Hdd. dem Aor. gewichen. Stahlquaest. gramm. p. 9 sqq. hat nachgewiesen, daß ἂν c. fut. von Thuk. nicht gebrancht ist.

16. 1. τότε δέ. Wegen δέ im Nachsatze zu 1, 11, 1. Kr. und Stahl-P. mit zwei schlechten Hdd. τότε δῆ. — σπεύδ. κτέ. Dafs man σπεύδειν τινί τι nicht sage, behauptet Poppo ohne Grund (s. Steph. s. v.). — αὐτήν. Die Hdd. τὰ μάλιστα τὴν ἡγεμονίαν, was schon Reiske verwarf u. in ἡσυχίαν oder ὁμόνοιαν ändern wollte. Es ist eben so sehr dem Charakter der Männer als der übrigen Gedankenentwicklung dieser Stelle widersprechend, dem Plei-

stoanax u. Nikias ein eifriges Streben nach der Führerschaft oder gar (wie es nach fast allen Handschriften, die kein of ἐν vor ἐκατ. haben, heißen würde) ein Erstreben der Hegemonie für ihre Stadt zuzuschreiben; vielmehr kann nur gesagt werden, daß jeder für seine Stadt am meisten den Frieden wünschte. Dindorf hatte daher ὁμολογίαν vermutet, was B. aufgenommen hatte. Am wahrscheinlichsten dünkt uns St.s Konj. μάλιστ' αὐτήν (τὴν εἰρήνην). ἡγεμονίαν ist nur Glosse. — ἡξιούτο in der engen Verbindung mit ἦν und wegen des folgenden διασώσ. τὴν εὐτυχ. auch zu ἀπαθῆς zu ziehen, so daß aus dem ἦν ein εἶναι in Gedanken ergänzt wird. Andere fassen es = ἐν ἀξιώματι ἦν, was Th. öfters hat. Vgl. mit diesem ganzen Ausdruck die Bemerkung über Brasidas διὰ τὸ κτέ. — πεπαῦσθαι κτέ. zu 1, 16. — τῷ μέλλοντι κτέ. eigentlich Wiederholung des διασώσασθαι τ. εὐτ. — ὅστις, demjenigen, welcher. —

δίδωσι, τὸ δὲ ἀκίνδυνον τὴν εἰρήνην παρέχειν· Πλειστοάναξ δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διαβαλλόμενος περὶ τῆς καθόδου καὶ ἐς ἐνθυμίαν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀεὶ προβαλλόμενος ὑπ' αὐτῶν, ὁπότε τι παίσσειαν, ὥς διὰ τὴν ἐκείνου κάθοδον παρανομηθεῖσαν ταῦτα ξυμβαίνειν. τὴν γὰρ πρόμαντιν τὴν ἐν Δελφοῖς 2 ἐπητιῶντο αὐτὸν πείσαι μετ' Ἀριστοκλέους τοῦ ἀδελφοῦ ὥστε χοῆσαι Λακεδαιμονίοις ἐπὶ πολὺν τάδε θεωροῖς ἀφικνουμένοις, Διὸς υἱοῦ ἡμιθέου τὸ σπέρμα ἐκ τῆς ἀλλοτρίας εἰς τὴν ἐαντῶν ἀναφέρειν· εἰ δὲ μὴ, ἀργυρεὰ εὐλάκα εὐλάξειν· χρόνῳ 3 δὲ προτρέψαι τοὺς Λακεδαιμονίους φεύγοντα αὐτὸν ἐς Λύκαιον διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ποτε μετὰ δώρων δοκήσεως ἀναχώρησιν, καὶ ἡμῖς τῆς οἰκίας τοῦ ἱεροῦ τότε τοῦ Διὸς οἰκοῦντα φόβῳ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔτει ἐνὸς δέοντι εἰκοστῷ τοῖς ὁμοίοις χοροῖς καὶ θυσίαις καταγαγεῖν ὥσπερ ὅτε τὸ πρῶτον Λακεδαίμονα κτίζοντες τοὺς βασιλεῖς καθίσταντο.

17. Ἀχθόμενος οὖν τῇ διαβολῇ ταύτῃ καὶ νομίζων ἐν εἰρήνῃ μὲν οὐδενὸς σφάλματος γιγνομένου καὶ ἅμα τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς ἄνδρας κοιμιζομένων καὶ αὐτὸς τοῖς ἐχθροῖς ἀνεπὶλήπτως εἶναι, πολέμου δὲ καθεστῶτος ἀεὶ ἀνάγκην εἶναι τοὺς προύχοντας ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν διαβάλλεσθαι, προῖθ-

ἐς ἐνθυμίαν — προβαλλόμενος, zur Beherrzigung vorgehalten wurde.

2. ἐπὶ πολὺ von der Zeit. — θεωροῖς, als Gesandte. „θεωρὸς μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ εἰς θεοὺς πεμπόμενος, θεατῆς δὲ ὁ ἀγῶνων καὶ θεάτρων.“ frgm. h. gr. 3, 341. s. Thuk. 3, 38, 4. — Διὸς υἱὸς ἡμιθεός ist Herakles, auf den bekanntlich die Könige von Sparta ihren Stammbaum zurückführten. Unter τὸ σπέρμα desselben versteht das Orakel den Pleistoanax. — ἀργυρεὰ κτέ. mit silberner Pflugschar (εὐλάκαν τὴν ὄνιν Λακεδαιμόνιοι λέγονσιν) pflügen, poetisch-symbolischer Ausdruck für „Teuerung leiden“ (vgl. Schol.). εὐλάξειν accentuiert Cobet richtig als dor. Form statt des überlieferten εὐλάξειν.

3. προτρέψαι. Subj. ist τὴν πρόμαντιν. — Λύκαιον, Berg in Ar-

kadien mit dem Heiligtum des Zeὺς Λύκαιος. — δοκήσεως, mit, unter dem Verdacht v. Geschenken, v. Bestechung, vgl. 3, 43, 1. statt der Lesarten der Hdd. δόκησιν, δόκησιν ἕως (od. εἰς, ἐς), δοκοῦσαν. vgl. mit diesem 2, 21, 1. δόξαντι χρήμασι πεισθῆναι τὴν ἀναχώρησιν. u. 3, 10, 1). Stahl hat mit Recht darauf hingewiesen,

εἰς δόκησιν ἕως aus δοκησιν entstanden ist. — ἡμῖς — οἰκοῦντα, die Hälfte seines Hauses damals im Heiligtume des Zeus bewohnend, d. i. ein Haus bewohnend, dessen eine Hälfte im Heiligtume des Zeus lag. Dies that er darum, um die Vorteile des Asyls mit der Freiheit und Bequemlichkeit eines profanen Hauses zu vereinigen. v. 4, 97, 3. — φόβῳ τῶν wie K. 11, 1 statt τῷ der meisten Hdd., da die Furcht ja noch nicht näher angegeben ist.

2 μήθη τὴν ξύμβασιν. καὶ τὸν τε χειμῶνα τοῦτον ἦσαν ἐς λόγους καὶ πρὸς τὸ ἔαρ ἤδη παρασκευὴ τε προεπανεσείσθη ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, περιαγγελλομένη κατὰ πόλεις ὡς ἐς ἐπιτειχισμόν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι μᾶλλον ἐσακούοιεν, καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῶν ξυνόδων ἅμα πολλὰς δικαίωσεις προενεγκόντων ἀλλήλοις ξυνεχωρεῖτο ὥστε ἂ ἐκάτεροι πολέμῳ ἔσχον ἀποδόντας τὴν εἰρήνην ποιείσθαι, Νίσαιαν δ' ἔχειν Ἀθηναίους (ἐνταπεινούντων γὰρ Πλάταιαν οἱ Θηβαῖοι ἔφασαν οὐ βίᾳ, ἀλλ' ὁμολογίᾳ αὐτῶν προσχωρησάντων καὶ οὐ προδόντων ἔχειν τὸ χωρίον, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὴν Νίσαιαν). τότε δὴ παρακαλέσαντες τοὺς ἑαυτῶν ξυμμάχους οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ψηφισμένων πλὴν Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων καὶ Ἡλείων καὶ Μεγαρέων τῶν ἄλλων ὥστε καταλύεσθαι (τούτους δὲ οὐκ ἤρεσκε τὰ πρασσόμενα), ποιοῦνται τὸν ξύμβασιν καὶ ἐσπέισαντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὤμοσαν, ἐκείνοί τε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, τάδε.

18. „Σπονδὰς ἐποίησαντο Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι 2 καὶ οἱ ξύμμαχοι κατὰ τάδε, καὶ ὤμοσαν κατὰ πόλεις. περὶ μὲν τῶν ἱερῶν τῶν κοινῶν, θύειν [καὶ ἰέναι] καὶ μαντεύεσθαι καὶ θεωρεῖν κατὰ τὰ πάτρια τὸν βουλόμενον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀδεῶς. τὸ δ' ἱερὸν καὶ τὸν νεῶν τὸν ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Δελφουὺς αὐτονόμους εἶναι καὶ αὐτοτελεῖς καὶ αὐτοδίκους καὶ αὐτῶν καὶ τῆς γῆς τῆς ἑαυτῶν

17. 2. ἡδὴ gehört mit πρὸς τὸ ἔαρ zusammen. zu 1, 30, 4. — προεπανεσείσθη eigtl. von Waffen, die man drohend gegen einen erhebt und schüttelt, sehr plastische Metapher für eine kriegerische Demonstration. s. 4, 126, 5 ἡ διὰ κενῆς ἐπανάσεις τῶν ὅπλων. 6, 86, 1 οὐκ ἄλλον τινα προσελόντες φόβον. — ὡς ἐς ἐπιτειχισμόν einst von Poppe vermutet u. jetzt wieder von Stahl u. Cl. mit Recht aufgenommen, da es sich um die Anlage von Bollwerken gegen die Ath. handelt. Zur Bedeutung s. 1, 122, 1. Auch 1, 50, 5 ist in zwei Hdd. ὡς ἐπιπλοῦν st. ὡς ἐς ἐπιπλ. geschr. — ἐνταπεινούντων sc. τῶν Ἀθ., dagegen fordern als Ersatz für die von ihnen zu räumenden Plätze. — οὐ προδόν-

των, sc. τινῶν, nicht durch Vertrat. — τῶν ἄλλων, das zu ψηφισμένων gehört, könnte fehlen. vgl. οἱ λοιποὶ 10, 10.

18. 1. οἱ ξύμμαχοι u. κατὰ πόλ. wie §. 9 nur zu Laked., weil die athen. Bundesgenossen als deren Unterthanen in Bundesangelegenheiten nicht selbständig handeln. — κατὰ τάδε auf folgende Bedingungen hin.

2. περὶ τῶν ἱερῶν τῶν κοινῶν, welche namentlich? vgl. 3, 57, 1 u. in diesem Kap. §. 10. — [καὶ ἰέναι] offenbar Zusatz, vielleicht zu θεωρεῖν (Schol. θεωροὺς πέμπειν, richtiger θεωροὺς ἰέναι). — ἀδεῶς vgl. 4, 118, 1. — τὸ δ' ἱερὸν κ. τ. νεῶν 4, 90, 2. — αὐτοτελεῖς καὶ αὐτοδ. Diese Zusätze, indem sie den Deliern Selbstbesteuerung

κατὰ τὰ πάτρια. ἔτη δὲ εἶναι τὰς σπονδὰς πεντήκοντα Ἀθη- 3
ναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίοις
καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς Λακεδαιμονίων ἀδόλους καὶ ἀβλαβεῖς
καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. ὅπλα δὲ μὴ ἐξέστω ἐπιφέ- 4
ρειν ἐπὶ πημονῇ μήτε Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐπὶ
Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξυμμάχους μήτε Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξυμ-
μάχους ἐπὶ Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους, μήτε τέχνη
μήτε μηχανῇ μηδεμιᾷ. ἦν δὲ τι διάφορον ἢ πρὸς ἀλλήλους,
δικαίῳ χρησθῶν καὶ ὅρκοις, καθ' ὃ τι ἂν ξυνθῶνται. ἀποδόν- 5
των δὲ Ἀθηναίους Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι Ἀμφίπολιν.
ὅσας δὲ πόλεις παρέδοσαν Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίοις, ἐξέστω
ἀπιέναι ὅποι ἂν βούλωνται αὐτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας· τὰς
δὲ πόλεις φερούσας τὸν φόρον τὸν ἐπ' Ἀριστείδον αὐτονόμους
εἶναι. ὅπλα δὲ μὴ ἐξέστω ἐπιφέρειν Ἀθηναίους μηδὲ τοὺς ξυμ-
μάχους ἐπὶ κακῷ, ἀποδιδόντων τὸν φόρον, ἐπειδὴ αἱ σπονδαὶ
ἐγένοντο. εἰσὶ δὲ Ἀργίλος, Σπάρτειρος, Ἀκανθος, Σκῶλος,
Ὀlynθος, Σπάρταλος. ξυμμάχους δ' εἶναι μηδετέρων, μήτε
Λακεδαιμονίων μήτε Ἀθηναίων· ἦν δὲ Ἀθηναῖοι πειθῶσι τὰς
πόλεις, βουλομένας ταύτας ἐξέστω ξυμμάχους ποιεῖσθαι αὐτοὺς
Ἀθηναίους. Μηκυβερναίους δὲ καὶ Σαναίους καὶ Σιγγαίους 6

u. eigene Gerichtsbarkeit ge-
währleisten, geben der Autonomie
erst einen realen Inhalt; denn dem
Namen nach autonom waren auch
solche Staaten, auf denen der Tri-
but- u. Gerichtszwang lastete: §. 5
τὰς δὲ πόλεις φερούσας τὸν φόρον
τὸν ἐπ' Ἀριστείδον αὐτονόμους εἶναι.

4. ἐξέστω, Übergang in d. direkte
Rede. — μήτε τέχνη μήτε μηχανῇ
μηδ. stehende Formel; *par aucune
ruse ni manoeuvre*. Foucart, rev.
archéol. 1877. S. 243. — δικαίῳ.
Das Rechtsverfahren, sonst mit
Artikel. Mehrere, doch nicht eben
gute Hdd. δίκαις. — καθ' ὃ τι
ἂν ξυνθῶνται bezeichnet das event.
vereinbarte Prozeßverfahren.

5. ὅσας παρέδοσαν. Ungenau ist
hiermit ein faktisches Verhältniß
ausgedrückt statt eines eventuel-
len: ὅσας ἂν παραδῶσι = aber
wie viel St. auch immer. Ähnlich
nachher ἐπειδὴ — ἐγένοντο. Stahl
u. Steup nehmen eine Lücke nach

Ἀμφίπολιν an. Ersterer ergänzt
etwa ὅσαι δὲ πόλεις τῶν ἐπὶ Θορά-
κης ἀποστάσαι Ἀθηναίων Λακεδαι-
μονίοις προσεχώρησαν παραδοῦναι
Λακεδαιμονίους Ἀθηναίους. — τὸν
ἐπ' Ἀριστείδον. 1, 96, 2. vgl. mit
2, 13, 3. — Ἀργίλος κτέ. Diese
Städte waren im Laufe des Krieges
von Ath. abgefallen: von Argilos
s. 4, 103, 4; von Stageiros 4, 88, 2;
von Skolos (bei Olynthos) ist es
früher nicht ausdrückl. berichtet,
doch war ihr Abfall gewiß gleich-
zeitig mit dem folg. geschehen;
von Olynthos u. Spartolos 1, 58, 2.
2, 2, 79. — βουλου. ταύτας „mit
ihrer freien Zustimmung“ (Cl.). Stahl
streicht es ohne durchschlagenden
Grund. — αὐτοὺς Ἀθηναίους, =
αὐτοὺς ἑαυτοῖς. In Verträgen wird
wie bei uns auch nur auf die Deut-
lichkeit gesehen. Wir setzen oft
das Pronom. und in Klammer das
Beziehungswort dazu.

6. Μηκυβ. κτέ. Stahl rechnet

οἰκεῖν τὰς πόλεις τὰς ἐαυτῶν, καθάπερ Ὀλύνθιοι καὶ Ἀκάν-
 7 θιοι. ἀποδόντων δὲ Ἀθηναίοις Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι
 Πάνακτον. ἀποδόντων δὲ καὶ Ἀθηναῖοι Λακεδαιμονίοις Κο-
 ρυφάσιον καὶ Κύθηρα καὶ Μεθώνην καὶ Πτελεὸν καὶ Ἀτα-
 λάντην καὶ τοὺς ἄνδρας, ὅσοι εἰσὶ Λακεδαιμονίων ἐν τῷ δημο-
 σίῳ τῷ Ἀθηναίων ἢ ἄλλοθι πον ὅσης Ἀθηναῖοι ἄρχουσιν ἐν
 δημοσίῳ· καὶ τοὺς ἐν Σκιῶνι πολιορκουμένους Πελοποννησίων
 ἀφείναι καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι Λακεδαιμονίων ξύμμαχοι ἐν
 Σκιῶνι εἰσὶ καὶ ὅσους Βρασιδάς ἐσέπειψε καὶ εἴ τις τῶν ξυμ-
 μάχων τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Ἀθήναις ἐστὶν ἐν τῷ δημοσίῳ
 ἢ ἄλλοθι πον ἧς Ἀθηναῖοι ἄρχουσιν ἐν δημοσίῳ. ἀποδόντων
 8 δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι οὐστυνας ἔχουσιν Ἀθη-
 ρωναίων καὶ τῶν ξυμμάχων κατὰ ταυτά. Σκιωναίων δὲ καὶ Το-
 ρωναίων καὶ Σερμυλίων καὶ εἴ τινα ἄλλην πόλιν ἔχουσιν Ἀθη-
 ναῖοι, Ἀθηναίους βουλεύεσθαι περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων πό-
 9 λεων ὃ τι ἂν δοκῇ αὐτοῖς. ὅρκους δὲ ποιήσασθαι Ἀθηναίους
 πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους κατὰ πόλεις. ὁμνύν-
 των δὲ τὸν ἐπιχώριον ὅρκον ἑκάτεροι τὸν μέγιστον, ἑπτακαί-
 δεκα ἐξ ἑκάστης πόλεως. ὁ δ' ὅρκος ἔστω ὅδε· „Ἐμμενῶ ταῖς
 ξυνθήκαις καὶ ταῖς σπονδαῖς ταῖσδε δικαίως καὶ ἀδόλως.“ ἔστω
 δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις κατὰ ταυτά ὅρκος πρὸς

diese Gemeinden zu denen, welche durch den von Perdikkas (1, 58, 2) geratenen Synoikismos mit Olynthos vereinigt waren. Sie waren im Anfang des Krieges wohl abgefallen. Jetzt sollen sie wieder τὰς ἐαυτῶν πόλεις bewohnen wie Ol. u. Ak. Sane schwerlich das auf Akte (4, 109), sondern das auf Pallene liegende; Mekyberna oder (-perna) Ὀλύνθιον ἐπίνειον (Strabo) an d. Bucht von Torone; Singos in Sithonia, danach d. Singit. Golf benannt.

7. Πάνακτον K. 3, 5. — Κορυφάσιον 4, 3 ff. Κύθηρα 4, 53 ff. Μεθώνην 4, 45, 2. Πτελεὸν ist früher nicht erwähnt, daher sich nicht bestimmen läßt, welche von den Städten dieses Namens gemeint ist. Ἀταλάντην 2, 32. — ὅσης = τῆς γῆς, ὅσης. So gleich nachher ἄλλοθι πον ἧς. — τοὺς ἐν Σκιῶνι πολ. 4, 131 f.

8. Σκιωναίων u. die folg. Genet. hängen von dem aus dem folg. zu ergänzenden πόλιν ab. — Kr. erklärt, auf seine Gramm. 47, 3, 3 und Heind. zu Plat. Gorg. 139 verweisend: was aber die Sk. anbelangt. Über Torone K. 3, 2. Sermylia ist nur beiläufig 1, 65, 2 erwähnt.

9. ἑκάτεροι bezeichnet ohne Zweifel „die Ath. u. Laked.“, während doch bis jetzt nur von den Ath. gesagt ist, daß sie schwören sollen, und dieselbe Forderung in Bezug auf die Laked. erst nachfolgt. ἑκάτεροι scheint also proleptisch gesagt zu sein. — ἑπτακαίδεκα treffliche Emendation Ullrichs, der ἰς für ἐξ las. Stahl bemerkt mit Recht, daß ἰς ebensovut vor ἐξ ausfallen konnte u. behält dies mit Cl. Die Präposition ist in d. That unentbehrlich. — ἔμμενῶ Emend. von F. Portus für ἐμμένω.

Ἀθηναίους. τὸν δὲ ὄρκον ἀνανεοῦσθαι κατ' ἐνιαυτὸν ἀμφο- 10
τέρους. στήλας δὲ στήσαι Ὀλυμπίασι καὶ Πυθοῖ καὶ Ἴσθμοι
καὶ Ἀθήνησιν ἐν πόλει καὶ ἐν Λακεδαιμόνι ἐν Ἀμυκλαίῳ. εἰ 11
δέ τι ἀμνημονοῦσιν ὁποτεροιοῦν καὶ ὅτου πέρι, λόγοις δικαίοις
χρωμένοις εὖδορον εἶναι ἀμφοτέροις ταύτῃ μεταθεῖναι ὅπῃ ἂν
δοκῇ ἀμφοτέροις, Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις.“

19. Ἀρχεὶ δὲ τῶν σπονδῶν ἔφορος Πλειστόλας, Ἀρτεμι-
σίον μηνὸς τετάρτη φθίνοντος, ἐν δὲ Ἀθήναις ἔρχων Ἀλκαῖος,
Ἐλαφροβλιῶνος μηνὸς ἕκτη φθίνοντος. ὥμνουν δὲ οἶδε καὶ 2
ἐσπένδοντο· Λακεδαιμονίων μὲν Πλειστοάναξ, Ἄγρις, Πλειστό-
λας, Δαμάργητος, Χλόνης, Μεταγένης, Ἀκανθοῦς, Δάϊδος, Ἰσχα-
γόρας, Φιλοχαρίδας, Ζευξίδας, Ἀντιππος, Τέλλις, Ἀλκινάδας,
Ἐμπεδίας, Μηνᾶς, Λάφιλος· Ἀθηναίων δὲ οἶδε· Λάμπων,
Ἴσθμιόνικος, Νικίας, Λάχης, Εὐθύδημος, Προκλῆς, Πυθό-
δωρος, Ἄγνω, Μυρτίλος, Θρασυκλῆς, Θεαγένης, Αἰστοκρά-
της, Ἰώλκιος, Τιμοκράτης, Λέων, Λάμαχος, Δημοσθένης.

20. Αὐταὶ αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο τελευτῶντος τοῦ χειμῶ-
νος ἅμα ἤρι, ἐκ Διουνσίων εὐθὺς τῶν ἀστικῶν, αὐτόδεκα

10. στήλας, auf welchen der Ver-
trag eingegraben war. — Ἴσθμοι,
ebenfalls Konj. von F. Portus für
Ἴσθμῳ, was ohne ἐν nicht stehen
kann. Ἀθήνησι(ν) st. (ἐν) Ἀθήναις
nach v. Herwerden. — ἐν πόλει,
auf der Burg. zu 2, 15, 6. — ἐν
Ἀμυκλαίῳ, im Tempel des amy-
kläischen Apollon.

11. καὶ ὅτου πέρι, und in Be-
zug worauf sie etwas verges-
sen haben. — λόγοις δικαίοις wie
§. 5 δικαίῳ.

19. 1. Cl. zieht mit Steup Kap. 19
zum Vertrag. — φθίνοντος. Jeder
Monat wurde in drei Dekaden ge-
teilt, die erste μὴν ἱστάμενος, die
zweite μ. μεσῶν, die dritte μ. φθί-
νων. Also der 26. Artemisios in
Lak. oder 24. Elaphebol. in Athen
421, etwa Mitte April. A. Mommsen,
Beitr. z. griech. Zeitrechnung,
Leipzig 1856, S. 43 setzt den Ver-
trag auf den 12. April.

2. Πλειστοάναξ, Ἄγρις. Diese wegen
des gleichen Anfanges mit Πλει-
στόλας ausgefallenen Namen hat
Arnold nach 24, 1, vgl. 23, 4 hinzu-

gefügt. So sind es auf jeder Seite
siebenzehn. In einigen Namen geben
die Hdd. hier andere Formen als
K. 24; doch scheinen die Lesarten
der letzteren Stelle den Vorzug zu
verdienen und sind deshalb auch
hier gesetzt worden. Von den Lak.
sind außer Pleistoanax, Agis, Plei-
stolas u. Ischagoras (doch wohl
ders. wie 4, 132) noch keine er-
wähnt; von den Athenern sind un-
bekannt Isthmionikos, Prokles, Myr-
tilos, Iolkios, Timokrates. Lampon
ist wohl der berühmte Wahrsager,
auf welchen Perikles große Stücke
hielt. Er wurde indes oft ver-
spottet. Vgl. bes. Aristoph. Av. 521
u. die Erklärer dazu.

20. 1. τῶν ἀστικῶν. Diese städti-
schen Dionysien begannen am 9. Elaphebolion.
Es gab auch ländliche
(Διονύσια τὰ κατ' ἀγρούς), im Mo-
nat Poseideon. Von beiden ver-
schieden waren τὰ ἀρχαιότερα Δ.
(2, 15, 4) im Anthesterion. End-
lich ein viertes dionysisches Fest
waren die Λήγαια (Kelterfest) im
Gamelion. — παρενεγκονσῶν, mit
einem Unterschiede von. —

- ἐτῶν διελθόντων καὶ ἡμερῶν ὀλίγων παρενεγκουσῶν ἢ ὥς τὸ
 2 πρῶτον [ἡ ἐσβολή ἢ ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ] ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου
 τοῦδε ἐγένετο. σκοπεῖτω δέ τις κατὰ τοὺς χρόνους καὶ μὴ τῶν
 ἐκασταχοῦ ἢ ἀρχόντων ἢ ἀπὸ τιμῆς τινος τὴν ἀπαριθμήσιν τῶν
 ὀνομάτων ἐς τὰ προγεγενημένα σημαίνοντων πιστεύσας μᾶλλον.
 οὐ γὰρ ἀκριβές ἐστιν, οἷς καὶ ἀρχομένοις καὶ μεσοῦσι καὶ ὅπως
 3 ἔτυχέ τῳ ἐπεγένετό τι. κατὰ θέρη δὲ καὶ χειμῶνας ἀριθμῶν,
 ὥσπερ γέγραπται, εὐρήσει, ἐξ ἡμισείας ἑκατέρου τοῦ ἐνιαυτοῦ

ἢ, weil in dem Vorang. der Komparativsinn „10 Jahre später“ liegt. — [ἡ ἐσβολή — ἀρχή.] Der Anfang des Kriegs ist der Überfall v. Plataia gewesen (2, 2, 1); der erste Einfall in Attika wird durch die Worte nicht bezeichnet, seine Zeit stimmt zudem nicht zu der hier bezeichneten. Daher halte ich die Worte mit E. H. O. Müller, Stahl u. Schmitt (quaest. chronol. diss. 1882, S. 25) für eine Interpolation zu ἡ ἀρχὴ τοῦ π.

2. σκοπεῖτω κτέ. St. stellt nach dem Vorg. Arnolds τὴν ἀπαρ. τῶν ὀν. nach σημαίν. u. läßt es noch von dem fernen κατὰ abhängen. Cl. stellt μὴ τὴν ἀπ. τῶν ὀν. u. verdächtigt ἐς. Die erträglichste Erklärung dieser wahrscheinlich verfälschten Stelle scheint mir noch die frühere von Haacke zu sein, wonach τῶν ἐκασταχοῦ bis σημαίνοντων als gen. absol. aufgefaßt wird; nur möchte ich τὴν — σημαίνοντων nicht übersetzen: *computationem nominum signant in rebus antea gestis*, sondern: *enumerationem nominum suorum signationem praebent rebus antea gestis*, wie auch der Schol. erklärt: σημασίαν καὶ δῆλωσιν διδόντων. vgl. zu 2, 8, 3. Also: Man betrachte es aber nach den Zeitabschnitten und nicht so, daß man, wenn die an jedem Orte entweder das Archontat Bekleidenden oder sonst in einer Würde Stehenden die Aufzählung ihrer Namen als Bezeichnung für die früheren Ereignisse hergeben, mehr Vertrauen schenkt, d. h. fester auf

die Genauigkeit der Angaben rechnet. Daß ἀπὸ τιμῆς τινος, nicht ἐν τιμῇ τινι gesagt wurde, bewirkte σημαίνοντων. L. Lange (Leipz. Stud. II, 1. 1879.) ändert die ganze Stelle sehr willkürlich, aber dem Sinn entsprechend folgendermaßen: σκοπεῖτω δέ τις κατὰ τοὺς τοῦ ἔτους χρόνους, καὶ μὴ τῶν ἐκασταχοῦ ἢ ἀρχόντων ἢ ἀπὸ τιμῆς τινος ἐπωνύμων τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ὀνομάτων τὰ ἔτη τὰ προγεγενημένα σημαίνοντων πιστεύσας μᾶλλον. — οὐ — ἐστιν, denn es ist nicht genau, nämll. Ereignisse auf diese Weise anzugeben. — οἷς = ἐπεὶ αὐτοῖς. zu 2, 44, 2. Gut umschreibt der Schol.: οὐ γὰρ ἀκριβὲς ἐντεῦθεν οἱ χρόνοι τῶν πράξεων λαμβάνονται, ἐπεὶ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῶν ἀρχόντων καὶ κατὰ τοὺς μεσοῦς καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους πολλὰ ἐπράχθη. — καὶ ὅπως ἔτυχέ τῳ ergänze ἐπιγερόμενον.

3. ἐξ ἡμισείας κτέ. Ob die Erklärung besser ist: da jede von beiden (Jahreszeiten) zur Hälfte den Betrag des Jahres enthält (ausmacht), oder die: da aus den Halbteilen beider das Jahr seinen Betrag hat — wage ich nicht zu entscheiden, doch halte ich beide noch für besser als die von Cl., welcher ἐξ ἡμισείας τοῦ ἐνιαυτοῦ verbindend den Sinn so angiebt: „insofern jede d. beiden Jahresabteilungen (durchschnittlich) als eine Jahreshälfte zu rechnen ist, d. h. so daß die beiden unter sich nicht gleichen Teile zusammen allemal ein Jahr ausmachen.“ Üb. die Einteilung selbst

τὴν δύναμιν ἔχοντας, δέκα μὲν θέρη, ἴσους δὲ χειμῶνας τῷ πρώτῳ πολέμῳ τῷδε γεγεννημένους.

21. Λακεδαιμόνιοι δὲ (ἔλαχον γὰρ πρότεροι ἀποδιδόναι ἂν εἶχον) τοὺς τε ἄνδρας εὐθὺς τοὺς παρὰ σφίσιν αἰχμαλώτους ἀφίεσαν καὶ πέμψαντες ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης πρέσβεις Ἰσχαγόραν καὶ Μηνᾶν καὶ Φιλοχαρίδαν ἐκέλευον τὸν Κλεαρίδαν τὴν Ἀμφίπολιν παραδιδόναι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοὺς ἄλλους τὰς σπονδὰς, ὥς εἴρητο ἐκάστοις, δέχεσθαι. οἱ δ' οὐκ ἤθελον, 2 νομίζοντες οὐκ ἐπιτηδεύας εἶναι· οὐδὲ ὁ Κλεαρίδας παρέδωκε τὴν πόλιν, χαριζόμενος τοῖς Χαλκιδεῦσι, λέγων ὡς οὐ δυνατὸς εἶη βίᾳ ἐκείνων παραδιδόναι. ἐλθὼν δὲ αὐτὸς κατὰ τάχος 3 μετὰ πρέσβων αὐτόθεν ἀπολογησόμενός τε ἐς τὴν Λακεδαίμονα, ἣν κατηγορῶσιν οἱ περὶ τὸν Ἰσχαγόραν ὅτι οὐκ ἐπείθετο, καὶ ἅμα βουλόμενος εἰδέναι εἰ ἔτι μετακινήτῃ εἴη ἢ ὁμολογία, ἐπειδὴ ἤρξε κατελιγμένους, αὐτὸς μὲν πάλιν πεμπόντων τῶν Λακεδαιμονίων καὶ κελυνόντων μάλιστα μὲν καὶ τὸ χωρίον παραδοῦναι, εἰ δὲ μή, ὅπόσοι Πελοποννησίων ἔνευσιν ἐξαγαγεῖν, κατὰ τάχος ἐπορεύετο.

22. Οἱ δὲ ξύμμαχοι ἐν τῇ Λακεδαίμονι αὐτοῦ <ἔτι> ἔτυχον ὄντες, καὶ αὐτῶν τοὺς μὴ δεξαμένους τὰς σπονδὰς ἐκέλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι ποιεῖσθαι. οἱ δὲ τῇ αὐτῇ προφάσει, ἥπερ καὶ τὸ πρῶτον ἀπεώσαντο, οὐκ ἔφασκαν δέξεσθαι, ἦν μὴ τινὰς δικαιότερας τούτων ποιῶνται. ὥς δ' αὐτῶν οὐκ ἐσήκουν, 2 ἐκείνους μὲν ἀπέπεμψαν, αὐτοὶ δὲ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ξυμ-

zu 2, 1. — τῷ πρώτῳ πολ. τῷδε. Wie heisst der Krieg gewöhnlich?

21. 1. ἔλαχον. Nach Theophrast (Plut. Nik. 10) hätte Nikias die lak. Gesandten bestochen, dafs das Los mit der Rückgabe der Eroberungen zu beginnen die Lak. traf. — ἀφίεσαν 1, 26, 1. — τοὺς ἄλλους, nämli. τοὺς ἐπὶ Θράκης, von denen Kap. 18, 5 u. 6.

2. βίᾳ, 1, 43, 3. s. auch 17, 2.

3. κατελιγμένους, (gebunden, sc. τοὺς Λακ.), jetzt mit Recht von allen Herausgebern aufgenommen statt κατελιγμένους der Hdd. und Schol., welches sich weder hinsichtlich des Sprachgebrauchs noch wegen der Beziehung auf das entfernte σπονδὰς rechtfertigen läfst. — αὐτὸς μὲν, man erwartet den Gegen-

satz οἱ δὲ πρέσβεις, statt dessen werden im folg. Kap. die Bundesgenossen überhaupt genannt. — μάλιστα μὲν — εἰ δὲ μή 1, 32, 1.

22. 1. αὐτοὶ der Hdd. st. αὐτοῦ läfst sich nur erklären, wenn man die übrigen Bundesgenossen in Gegensatz stellt zu den thrak. Städten, die nicht selbst in Lak. zugelegt waren. So Böhme. Valla übersetzt es gar nicht. Kr. korr. αὐτοῦ u. vgl. damit z. B. 3, 81, 2. Rauchenstein: ἔτι. Dies vermisst man ungern wegen 17, 2; doch kann αὐτοὶ nicht gut Verschreibung für ἔτι sein, welches leicht wegen des gleichen Anfangs von ἔτυχον vom Schreiber übersehen werden konnte. Wir nehmen mit Stahl αὐτοῦ ἔτι auf.

μαχίαν ἐποιοῦντο, νομίζοντες ἥμιστά ἂν σφίσι τοὺς τε Ἀργείους, ἐπειδὴ οὐκ ἤθελον Ἀμπελίδου καὶ Λίχου ἐλθόντων ἐπισπένδεσθαι νομίσαντες αὐτοὺς ἄνευ Ἀθηναίων οὐ δεινοὺς εἶναι, καὶ τὴν ἄλλην Πελοπόννησον [μάλιστα ἂν] ἡσυχάζειν.
 3 πρὸς γὰρ ἂν τοὺς Ἀθηναίους, εἰ ἐξῆν, χωρεῖν. παρόντων οὖν πρέσβειων ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ γενομένων λόγων ξυνέβησαν, καὶ ἐγένοντο ὅρκοι καὶ ξυμμαχία ἡδε.

23. „Κατὰ τὰδε ξύμμαχοι ἔσονται (Ἀθηναῖοι καὶ) Λακεδαιμόνιοι πεντήκοντα ἔτη· ἢν τινες ἴωσιν ἐς τὴν γῆν πολέμιοι τὴν Λακεδαιμονίων καὶ κακῶς ποιῶσι Λακεδαιμονίους, ὠφελείν Ἀθη-

2. ἐποιοῦντο. Über das Impf. zu 1, 105, 6. — ἐπισπένδεσθαι. Die Bedeutung von ἐπί erhellt aus 14, 4. — νομίσαντες — εἶναι früher als Epanalepsis von νομίζοντες — Ἀργείους aufgefaßt. Näml. νομίσαντες soll für νομίζοντες (ähnlich Xenoph. Cyrop. 7, 2, 24. 4, 2, 3), ἥμιστά für οὐ, und αὐτοὺς für τοὺς Ἀργείους eingetreten sein. Aber eine solche Epanalepsis, die bei „einem so kurzen Zwischenraume durch nichts gerechtfertigt ist“ u. das oben stehende τε ganz in der Luft schweben läßt, einem sorgsamem Schriftsteller aufzubürden ist sehr bedenklich. Stahl hält „νομίσαντες αὐτοὺς ἄνευ Ἀθηναίων οὐ“ für eingeschoben und setzt πρὸς γὰρ bis χωρεῖν in Parenthese nach δεινοὺς εἶναι; Cl. dagegen faßt νομίζοντες ἢν ἂν σφίσι als Interpolation und korr. πρὸς γὰρ ἂν τοὺς Ἀργείους statt Ἀθην. der Hdd. Beide Korr. sind zu gewaltsam. Madvig Adv. v. p. 323 s. schiebt ἐπιτίθεσθαι vor ἐπειδὴ ein. Herwerden streicht mit Badham νομίσαντες u. οὐ und setzt πρὸς — χωρεῖν wie Stahl. Böhme wollte μολίς ἂν für μάλιστα ἂν lesen. Dann geht natürlich νομίσαντες — εἶναι auf die Argeier, ἥμιστ' ἂν ist mit ἡσυχάζειν zu verbinden u. als hypothetisches Glied zu denken: „wenn sie kein Bündnis mit den Ath. schlossen“, was im Deutschen durch sonst ausgedrückt wird; s. 4, 54, 3. 126, 5. u. a. Ich habe μάλιστα ἂν als Glossem eingeklammert u. lasse ἥμιστά ἂν für die übrigen Pelop.

mitgelten, so daß der Sinn entsteht: die Lak. fürchteten den Krieg mit Ath. u. Arg. zugleich (Kap. 14); sie schlossen nur mit den Ath. ein Schutzbündnis, weil sie der Ansicht waren, daß ihnen sowohl die Arg. wie die übrigen Peloponnesier am wenigsten Ruhe hielten, wenn sie kein Bündnis schlossen, denn jene wollten ja den Vertrag nicht erneuern, weil sie die Lak., solange diese im Krieg mit den Ath. lagen, für ungefährlich hielten, diese aber (die Pelop.) würden — wenn zwischen Ath. u. Sparta kein Frieden geschlossen würde — zu den Athenern abfallen. Ob damit der Stelle aufgeholfen ist, möchte ich nicht behaupten, aber es war mir um eine möglichst einfache Änderung und Erklärung zu thun.

23. 1. κατὰ τὰδε (s. 18, 1) hat Kr. richtig zu diesem Kap. gezogen. Als Schluss des vorigen ist es wegen des dortigen ἡδε nicht passend. Kirchhoff (Sitzgsber. d. Berl. Ak. 1883) hält es für Glosse zu ἡδε und rettet dadurch das nach ἦν in den Hdd. stehende δε. Richtig ergänzt Ἀθηναῖοι καὶ vor Λακ. Stahl nimmt wegen 39, 3 u. 46, 2 eine größere Lücke an, die er etwa so ausfüllt: μήτε σπένδεσθαι τῷ ἄνευ κοινῆς γνώμης μήτε πολεμεῖν· εἶναι δὲ τὴν ξυμμαχίαν πεντ. ἔτ. Die Annahme der Lücke ist unsicher; sollte wirklich eine so wichtige Bestimmung gleich im Anfang der Urkunde ausgefallen sein? Wir halten daher noch an Böhmeseinfacher Korrektur,

ναίους Λακεδαιμονίους τρόπον ὁποῖω ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτῳ κατὰ τὸ δυνατόν· ἦν δὲ δηώσαντες οἰκῶνται, πολεμίαν εἶναι ταύτην τὴν πόλιν Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις καὶ κακῶς πάσχειν ὑπὸ ἀμφοτέρων, καταλύειν δὲ ἅμα ἅμφω τῷ πόλει. ταῦτα δ' εἶναι δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως. καὶ ἦν 2 τινες ἐς τὴν Ἀθηναίων γῆν ἰῶσι πολέμιοι καὶ κακῶς ποιῶσιν Ἀθηναίους, ὠφελεῖν Λακεδαιμονίους <Ἀθηναίους> τρόπον ὅτῳ ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτῳ κατὰ τὸ δυνατόν. ἦν δὲ δηώσαντες οἰκῶνται, πολεμίαν εἶναι ταύτην τὴν πόλιν Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις καὶ κακῶς πάσχειν ὑπ' ἀμφοτέρων, καταλύειν δὲ ἅμα ἅμφω τῷ πόλει. ταῦτα δ' εἶναι δικαίως καὶ προθύμως καὶ ἀδόλως. ἦν δὲ ἡ δουλεία ἐπανιστήται, ἐπικουρεῖν Ἀθη- 3 ναίους Λακεδαιμονίοις παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοῦν- 4 ται δὲ ταῦτα οἵπερ καὶ τὰς ἄλλας σπονδὰς ὤμνον ἑκατέρων. ἀνανεοῦσθαι δὲ [τὸν ὅρκον] κατ' ἐνιαυτὸν Λακεδαιμονίους μὲν ἰόντας ἐς Ἀθήνας πρὸς τὰ Διονύσια, Ἀθηναίους δὲ ἰόντας ἐς Λακεδαίμονα πρὸς τὰ Ἱακίνθια. στήλην δὲ ἑκατέρους στήσαι, 5 τὴν μὲν ἐν Λακεδαίμονι παρ' Ἀπόλλωνι ἐν Ἀμυκλαίῳ, τὴν δὲ ἐν Ἀθήναις ἐν πόλει παρ' Ἀθηνᾶ. ἦν δὲ τι δοκῇ Λακεδαιμονίοις 6 καὶ Ἀθηναίοις προσθεῖναι καὶ ἀφελεῖν περὶ τῆς ξυμμαχίας, ὅ τι ἂν δοκῇ, εὖορκον ἀμφοτέροις εἶναι.“

24. Τὸν δὲ ὅρκον ὤμνον Λακεδαιμονίων μὲν οἷδε· Πλειστονάξ, Ἄρις, Πλειστόλας, Δαμάγητος, Χίονις, Μεταγένης, Ἀκανθος, Δάϊθος, Ἰσχαγόρας, Φιλοχαρίδας, Ζευξίδας,

Beseitigung des sinnwidrigen δὲ fest. — τρόπον — δυνατόν, Umständlichkeit des Kanzleistils, wie auch §. 2 und 3. — καταλύειν sc. τὸν πόλεμον.

2. <Ἀθηναίους> halte ich für notwendig, da sich auch sonst die Worte fast decken mit §. 1; nach ποιῶσιν zu interpung. und Ἀθην. zum Folg. zu ziehen, dünkt mir weniger empfehlenswert. Nichts konnte leichter ausfallen als der sich mehrmals wiederholende Name. — Ist vielleicht auch hier zu schreiben ὁποῖω? Dasselbe vermutet — wie ich jetzt sehe — Kirchhoff.

3. ἡ δουλεία, *servitium*. Welche sind natürlich gemeint? vgl. zu 4, 128, 1. Wegen der Sache zu 14, 3.

4. ὁμοῦνται, Übergang in die direkte Rede. s. 18, 4. — ταῦτα, diese Bedingungen. — τὰς ἄλλας, K. 18. — [τὸν ὅρκον] v. Kirchh. zugesetzt. — τὰ Διονύσια, 20, 1. — τὰ Ἱακίνθια, Fest zu Ehren des amykläischen Apollon, im Monat Hyakinthios gefeiert, der dem attischen Hekatombaion entsprach.

5. ἐν Ἀμυκλαίῳ — ἐν πόλει. zu 18, 10. — Ἀθηνᾶ, es müßte nach dem damal. Sprachgebr. Ἀθηναίᾳ stehen.

6. εὖορκον εἶναι, sc. προσθεῖναι καὶ ἀφελεῖν. s. 29, 2, nach welcher Stelle man übrigens ἀμφοτέροις lieber mit ὅ τι ἂν δοκῇ verbunden sehen möchte. So auch Herwerd. Viell. stand es sogar in beiden Gliedern, wie 18, 11, vgl. 47, 12.

Ἀντιππος, Ἀλκινάδας, Τέλλης, Ἐμπεδίας, Μηνᾶς, Λάφιλος· Ἀθηναίων δὲ Λάμπων, Ἰσθμινόικος, Λάχης, Νικίας, Εὐθύδημος, Προκλῆς, Πυθόδωρος, Ἄγων, Μυρτίλος, Θρασυκλῆς, Θεαγένης, Ἀριστοκράτης, Ἰώλκιος, Τιμοκράτης, Λέων, Λάμαχος, Δημοσθένης.

- 2 Αὕτη ἡ ξυμμαχία ἐγένετο μετὰ τὰς σπονδὰς οὐ πολλῶ ὕστερον, καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀπέδοσαν οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ τὸ θέρος ἦρχε τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους. ταῦτα δὲ τὰ δέκα ἔτη ὁ πρῶτος πόλεμος ξυνεχῶς γενόμενος γέγραπται.

25. Μετὰ δὲ τὰς σπονδὰς καὶ τὴν ξυμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων, αἱ ἐγένοντο μετὰ τὸν δεκαετῆ πόλεμον ἐπὶ Πλειστόλα μὲν ἐν Λακεδαίμονι ἐφόρον, Ἀλκαίου δ' ἄρχοντος Ἀθήνησι, τοῖς μὲν δεξαμένοις αὐτὰς εἰρήνην ἦν, οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων τινες διακίνουν τὰ πεπραγμένα· καὶ εὐθὺς ἄλλη <τε> ταραχὴ καθίστατο
2 τῶν ξυμμάχων πρὸς τὴν Λακεδαίμονα, καὶ ἅμα καὶ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ Λακεδαιμόνιοι προϊόντος τοῦ χρόνου ὑποπτοὶ ἐγένοντο, ἔστιν ἐν οἷς οὐ ποιοῦντες ἐκ τῶν ξυγκειμένων ἃ εἰ-
3 ρητο. καὶ ἐπὶ ἔξ ἔτη μὲν καὶ δέκα μῆνας ἀπέσχοντο μὴ ἐπὶ τὴν ἐκατέρων γῆν στρατεῦσαι, ἔξωθεν δὲ μετ' ἀνοκωχῆς οὐ βεβαίου ἔβλαπτον ἀλλήλους τὰ μάλιστα· ἔπειτα μέντοι καὶ ἀναγκασθέντες λῦσαι τὰς μετὰ τὰ δέκα ἔτη σπονδὰς αὐθις ἐς πόλεμον φανερόν κατέστησαν.

24. 2. ταῦτα — ἔτη wegen der vorhergehenden Zeitbestimmg. vorangestellt, ist mit *ξυνεχ. γεν.* zu verbinden.

25. 1. δεκαετῆ. Böhme hat in d. vor. Aufl. u. in d. Textausgabe δεκαετῆ accentuiert (s. Dind. lex. Soph.), auch 1, 112, 1 verlangte er πενταετείς. Eher halte ich die von Stahl geforderten Formen δεκαέτη und πεντέτεις für berechtigt. — Κορίνθιοι s. 17, 2 u. 27, 2. Auch über andere pelop. Städte später. — ἄλλη <τε> mit Stahl. — ἐπὶ ἔξ κτέ. Da die thatsächlichen Feindseligkeiten erst im Sommer 414, also nach mehr als vollen sieben Jahren von jetzt an wieder ausbrachen (6, 105, 1), so hielten mehrere

diese Angabe für zu niedrig und schlugen verschiedene Änderungen der Zahlen vor. B. nahm an, daß Thuk. das ἀπέσχοντο μὴ ἐπὶ τὴν ἐκατέρων γῆν στρατεῦσαι nur bis dahin gelten ließ, wo die Laked. wieder entschieden den Plan faßten (vgl. zu 20, 1), in Attika einzufallen; und dies geschah in der zweiten Hälfte des Winters des siebenzehnten Kriegsjahres, also genau nach 6 Jahren und 10 Monaten von jetzt an: 6, 93, 1. 2. Richtiger faßt H. Jerusalem (Wien. Stud. 1881. H. 2) als terminus a quo den Beginn des Winters 421/20, denn im Sommer 421 herrschte Frieden (s. Kapp. 35 und 36). — μὴ ist das sog. pleonastische.

26. Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα ὁ αὐτὸς Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ἐξῆς, ὡς ἕκαστα ἐγένετο, κατὰ θέρην καὶ χειμῶνας, μέχρι οὗ τὴν τε ἀρχὴν κατέπαυσαν τῶν Ἀθηναίων Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὸν Πειραιᾶ κατέλαβον. ἔτη δὲ ἐς τοῦτο τὰ ξύμπαντα ἐγένετο τῷ πολέμῳ ἐπὶ καὶ εἰκοσι. καὶ τὴν διὰ μέσον ξύμβασιν εἴ τις μὴ ἀξιώσει πόλεμον² νομίζειν, οὐκ ὀρθῶς δικαιοῦσι. τοῖς τε γὰρ ἔργοις ὡς διήρηται ἀθρεῖται, καὶ εὐρήσει οὐκ εἰκὸς ὃν εἰρήνην αὐτὴν κριθῆναι, ἐν ἣ οὔτε ἀπέδωσαν πάντα οὔτ' ἀπεδέξαντο ἃ ξυνέθεντο, ἔξω τε τούτων πρὸς τὸν Μαντινικὸν καὶ Ἐπιδαύριον πόλεμον καὶ ἐς ἄλλα ἀμφοτέροις ἀμαρτήματα ἐγένοντο, καὶ οἱ ἐπὶ Θοράκης ξύμμαχοι οὐδὲν ἥσσαν πολέμιοι ἦσαν, Βοιωτοὶ τε ἐκεχειρίαν δεχήμερον ἤγον. ὥστε ξὺν τῷ πρώτῳ πολέμῳ τῷ³ δεκαετὶ καὶ τῇ μετ' αὐτὸν ὑπόπτῳ ἀνοκωχῇ καὶ τῷ ὕστερον ἐξ αὐτῆς πολέμῳ εὐρήσει τις τοσαῦτα ἔτη, λογιζόμενος κατὰ τοὺς χρόνους, καὶ ἡμέρας οὐ πολλὰς παρενεγκούσας, καὶ τοῖς ἀπὸ χρησμῶν τι ἰσχυρισσαμένοις μόνον δὴ τοῦτο ἐχυρῶς ξυμβάν. αἰ γὰρ ἔγωγε μέμνημαι, καὶ ἀρχομένου τοῦ πολέμου καὶ⁴ μέχρι οὗ ἐτελεύτησε, προφερόμενον ὑπὸ πολλῶν ὅτι τρις ἑννέα ἔτη δεοὶ γενέσθαι αὐτόν. ἐπεβίωον δὲ διὰ παντὸς αὐτοῦ,⁵ αἰσθανόμενός τε τῇ ἡλικίᾳ καὶ προσέχων τὴν γνώμην, ὅπως ἀκριβὲς τι εἶσομαι· καὶ ξυνέβη μοι φεύγειν τὴν ἑμαυτοῦ ἔτη

26. Dieses Kap. bildet gleichsam ein zweites Vorwort und wurde wahrscheinlich erst geschrieben, als der Verf. den zuerst nur auf den zehnjährigen Krieg berechneten Plan seines Werkes auf den ganzen Krieg ausdehnte; s. Einl. S. XIV.

2. τοῖς τε γὰρ κτέ. Das diesem korrespondierende Satzglied scheint ἔξω τε τούτων κτέ. zu sein. Unter τοῖς ἔργοις sind dann die Handlungen der Kontrahenten in Bezug auf den Vertrag selbst, also die wirkliche Ausführung desselben zu verstehen, und dieser werden gegenübergestellt die sonstigen Vorfälle, die ebenfalls jenen Zwischenzustand als einen nur scheinbaren Frieden kennzeichnen. Zu ὡς διήρηται denke ich als Subj. τὰ ἔργα: nach den Handlungen, wie sie (von mir) auseinandergelegt sind. Be-

lege zu dieser Bedeutung bei Steph. Thes. unter *διαίρεσις τοῦτο*. Gewöhnlich nimmt man als Subj. ἡ διὰ μέσον ξύμβασις, auch wohl ὁ πόλεμος, doch ist die dann für *διήρηται* anzunehmende Bedeutung ungewiss. Stahl: τοῖς [τε] *non spectandum est nomen ξυμβάσεως, sed quomodo rebus gestis id definitum habeamus.* — Μαντινικὸν καὶ Ἐπ. K. 33 f. 53 ff. — ἐγένοντο. Ὑβ. den Plur. zu 1, 126, 5. — δεχήμερον, einen alle zehn Tage zu erneuernden.

3. παρενεγκούσας. zu 20, 1.

4. αἰεὶ zu verbinden mit *προφες*. — τρις ἑννέα, die feierliche Ausdrucksweise der Divination, auch 6. Plut. Nik. 9 τρις ἑννέα ἔτη διαπολεμηθῆναι πέπωται τὸν πόλεμον.

5. αἰσθανόμενος, zum Auffassen geeignet, absolut gebraucht, zu 1, 54, 2. — καὶ ξυνέβη κτέ. Über den Inhalt dieser Stelle s. die Einl.

εἴκοσι μετὰ τὴν ἐς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν, καὶ γενομένῳ παρ' ἀμφοτέροις τοῖς πράγμασι, καὶ οὐχ ἦσσαν τοῖς Πελοποννησίων διὰ τὴν φυγὴν, καθ' ἡσυχίαν τι αὐτῶν μᾶλλον αἰσθῆσθαι. 6 τὴν οὖν μετὰ τὰ δέκα ἔτη διαφορὰν τε καὶ ξύγχυσιν τῶν σπονδῶν καὶ τὰ ἔπειτα ὡς ἐπολεμήθη ἐξηγήσομαι.

27. Ἐπειδὴ γὰρ αἱ πεντηκοντούταις σπονδαὶ ἐρέοντο καὶ ὕστερον ἡ ξυμμαχία, καὶ αἱ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου πρεσβεΐαι, αἵπερ παρεκλήθησαν ἐς αὐτά, ἀνεχώρουν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος. 2 καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐπ' οἶκον ἀπῆλθον, Κορίνθιοι δὲ ἐς Ἄργος τραπόμενοι πρῶτον λόγους ποιοῦνται πρὸς τινὰς τῶν ἐν τέλει ὄντων Ἀργείων, ὡς χρή, ἐπειδὴ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἐπὶ καταδουλώσει τῆς Πελοποννήσου σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν πρὸς Ἀθηναίους τοὺς πρὶν ἐχθίστους πεποιήνται, ὁρᾷν τοὺς Ἀργείους ὅπως σωθήσεται ἡ Πελοπόννησος, καὶ ψηφίσασθαι τὴν βουλομένην πόλιν τῶν Ἑλλήνων, ἣτις αὐτόνομος τέ ἐστι καὶ δίκας ἴσας καὶ ὁμοίας δίδωσι, πρὸς Ἀργείους ξυμμαχίαν ποιῆσθαι ὥστε τῇ ἀλλήλων ἐπιμαχεῖν, ἀποδείξει δὲ ἄνδρας ὀλίγους ἀρχὴν αὐτοκράτορας καὶ μὴ πρὸς τὸν δῆμον τοὺς λόγους εἶναι, τοῦ μὴ καταφανεῖς γίνεσθαι τοὺς μὴ πείσαντας τὸ πλῆθος. ἔφασαν δὲ πολλοὺς προσχωρήσεσθαι μίσει 3 τῶν Λακεδαιμονίων. καὶ οἱ μὲν Κορίνθιοι διδάξαντες ταῦτα ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον.

28. Οἱ δὲ τῶν Ἀργείων ἄνδρες ἀκούσαντες ἐπειδὴ ἀνήνεγκαν τοὺς λόγους ἐς τε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν δῆμον, ἐψηφίσαντο Ἀργεῖοι, καὶ ἄνδρας εἴλοντο δώδεκα πρὸς οὓς τὸν βουλόμενον τῶν Ἑλλήνων ξυμμαχίαν ποιῆσθαι πλὴν Ἀθηναίων

S. X f. — ἀμφοτέροις i. e. τοῖς τε Πελοποννησίων καὶ τοῖς Ἀθηναίων. — αἰσθῆσθαι. Gegen Bekkers Lesart αἰσθῆσθαι Herwerd. stud. Th. 128.

27. 1. ἡ ξυμμαχία (mit Herw., St., Cl.), in d. Hdd. der Plur., den B. auch in der Textausg. beibehält; so richtig sonst der Plur. sein mag, von diesem Bündnis wird er sonst nicht gebraucht und wird also wohl auf einem Fehler der Abschreiber beruhen. — καὶ αἱ beginnt den Nachsatz. s. 2, 21, 1 u. a. St. streicht καὶ im Anfang von §. 2 u. beginnt den Nachsatz mit οἱ μὲν. — παρεκλήθησαν. 17, 2. — αὐτὰ eigentlich nur auf σπονδὰς

zu beziehen (daher St. korr. αὐταὶ) wie unser „dafür, dazu“.

2. τῶν ἐν τέλει ὁ Ἀθ. Weiteres über diese 47, 9. — οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ κτέ. vgl. den ähnlichen Ausdruck 3, 10, 2. — δίκας ἴσας καὶ ὁμοίας, auf Billigkeit und Gleichheit gegründetes Rechtsverfahren. 1, 140, 2. — ἀρχὴν. Akk. der Beziehung. — τῇ ἀλλήλων ἐπιμαχεῖν. vgl. 1, 44, 1. — τοὺς μὴ πείσαντας, die etwa nicht überredet hätten. Ein ähnlicher Vorschlag, um sich durch das etwaige Scheitern der Unterhandlungen nicht zu kompromittieren, 4, 22, 3.

28. 1. πρὸς οὓς — ποιῆσθαι.

καὶ Λακεδαιμονίων· τούτων δὲ μηδετέροις ἐξεῖναι ἄνευ τοῦ δήμου τοῦ Ἀργείων σπείσασθαι. ἐδέξαντό τε ταῦτα οἱ Ἀργεῖοι 2 μᾶλλον, ὁρῶντες τὸν τε τῶν Λακεδαιμονίων σφίσι πόλεμον ἐσόμενον (ἐπ' ἐξόδῳ γὰρ πρὸς αὐτοὺς αἱ σπονδαὶ ἦσαν), καὶ ἅμα ἐλπιδαντες τῆς Πελοποννήσου ἡγήσεσθαι. κατὰ γὰρ τὸν χρόνον τοῦτον ἢ τε Λακεδαίμων μάλιστα δὴ κακῶς ἤκουσε καὶ ὑπερώφθη διὰ τὰς ξυμφοράς, οἳ τε Ἀργεῖοι ἄριστα ἔσχον τοῖς πᾶσιν, οὐ ξυναράμενοι τοῦ Ἀττικοῦ πολέμου, ἀμφοτέροις δὲ μᾶλλον ἐνσπονδοὶ ὄντες ἐκκαρπώσαντο. οἱ μὲν οὖν Ἀργεῖοι οὕτως ἐς τὴν ξυμμαχίαν προσεδέχοντο τοὺς ἐθέλοντας τῶν Ἑλλήνων.

29. Μαντινῆς δ' αὐτοῖς καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν πρῶτοι προσεχώρησαν, δεδιότες τοὺς Λακεδαιμονίους. τοῖς γὰρ Μαντινεῦσι μέρος τι τῆς Ἀρκαδίας κατέστραπτο ὑπήκοον, ἔτι τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου ὄντος, καὶ ἐνόμιζον οὐ περιοψέσθαι σφᾶς τοὺς Λακεδαιμονίους ἄρχειν, ἐπειδὴ καὶ σχολὴν ἦγον· ὥστε ἄσμενοι πρὸς τοὺς Ἀργεῖους ἐτράποντο, πόλιν τε μεγάλην νομίζοντες καὶ Λακεδαιμονίοις ἀεὶ διάφορον, δημοκρατουμένην τε ὥσπερ καὶ αὐτοί. ἀποστάντων δὲ τῶν Μαντινέων 2 καὶ ἡ ἄλλη Πελοπόννησος ἐς Θροῦν καθίστατο ὡς καὶ σφίσι ποιητέον τοῦτο, νομίδαντες πλέον τέ τι εἰδότες μεταστῆναι αὐτοὺς καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἅμα δι' ὀργῆς ἔχοντες, ἐν ἄλλοις τε καὶ ὅτι ἐν ταῖς σπονδαῖς ταῖς Ἀττικαῖς ἐγγράπτο εὖορκον εἶναι προσθεῖναι καὶ ἀφελεῖν ὃ τι ἂν ἀμφοῖν τοῖν πολέοιν δοκῇ, Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις. τοῦτο γὰρ τὸ 3 γράμμα μάλιστα τὴν Πελοπόννησον διεθορύβει καὶ ἐς ὑπο-

zu 1, 95, 5. — μηδετέροις. verb. mit σπείσασθαι. — ἄνευ, Bedeutung wie 1, 128, 3. offenbar aus der Urkunde.

2. ὁρῶντες κτέ. Üb. die Stellung zu 1, 16. — ἐπ' ἐξόδῳ 14, 4. — ἄριστα ἔσχον, waren in d. besten Zustand gelangt. — ξυναράμενοι τοῦ. zu 4, 10, 1. — ἐνσπονδοὶ ὄντες enthält den Grund von μᾶλλον ἐκκαρπώσαντο. Dieses: die Vorteile (davon) genossen, ausgebeutet hatten. And. jedoch verstehen es mit dem Schol. im eigentlichen Sinne: die Früchte u. Produkte aus ihrem Lande ungeschmälert ziehen.

29. 1. μέρος τι wohl Parrhasia (Haacke) am Lykaion. — ὑπήκοον proleptisches Prädikat, s. zu 1, 93, 2. — σφᾶς ist Subj. von ἄρχειν, τοὺς Λακ. von περιοψέσθαι. Üb. die Konstruktion von περιορᾶν zu 1, 35, 4. — ἦγον οἱ Λακ. — νομίζοντες nicht sowohl: denkend, als: bedenkend, vgl. ἡγησάμενοι 1, 102, 3. — ὥσπερ καὶ αὐτοί, ebensowohl wie sie. Nom. auch 1, 32, 1 u. 5.

2. νομίδαντες κτέ. zu 1, 16. — ἐγγράπτο. 18, 11. 23, 6.

3. γράμμα wegen ἐγγέγε, Punkt, Bestimmung, Klausel. — τὴν

ψίαν καθίστη μὴ μετὰ Ἀθηναίων σφᾶς βούλονται Λακεδαιμόνιοι δουλώσασθαι· δίκαιον γὰρ εἶναι πᾶσι τοῖς ξυμμάχοις
 4 γεγράφθαι τὴν μετάθεσιν. ὥστε φοβούμενοι οἱ πολλοὶ ὤρμητο πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ αὐτοὶ ἕκαστοι ξυμμαχίαν ποιεῖσθαι.

30. Λακεδαιμόνιοι δὲ αἰσθόμενοι τὸν θροῦν τὸν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καθεστῶτα καὶ τοὺς Κορινθίους διδασκάλους τε γενομένους καὶ αὐτοὺς μέλλοντας σπείσασθαι πρὸς τὸ Ἄργος, πέμπουσι πρέσβεις ἐς τὴν Κόρινθον, βουλόμενοι προκαταλαβεῖν τὸ μέλλον, καὶ ἡτιῶντο τὴν τε ἐσθήγησιν τοῦ παντὸς καὶ εἰ Ἀργείοις σφῶν ἀποστάντες ξύμμαχοι ἔσονται, παραβήσεσθαι τε ἔφασαν αὐτοὺς τοὺς ὅρκους, καὶ ἤδη ἀδικεῖν ὅτι οὐ δέχονται τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς, εἰρημένον κύριον εἶναι
 2 ὃ τι ἂν τὸ πλήθος τῶν ξυμμάχων ψηφίσηται, ἢν μὴ τι θεῶν ἢ ἡρώων κάλυμα ᾗ. Κορίνθιοι δὲ παρόντων σφίσι τῶν ξυμμάχων, ὅσοι οὐδ' αὐτοὶ ἐδέξαντο τὰς σπονδὰς (παρακάλεσαν δὲ αὐτοὺς αὐτοὶ πρότερον), ἀντέλεγον τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἃ μὲν ἡδικοῦντο, οὐ δηλοῦντες ἄντικρυς, ὅτι οὔτε Σόλλιον σφίσι ἐπέλαβον παρ' Ἀθηναίων οὔτε Ἀνακτόριον, εἰ τέ τι ἄλλο ἐνόμιζον ἐλασσοῦσθαι, πρόσχημα δὲ ποιούμενοι τοὺς ἐπὶ Θωάκης μὴ προδώσειν· ὁμοῦσαι γὰρ αὐτοῖς ὅρκους ἰδίᾳ τε, ὅτε μετὰ Ποτιδιαίων τὸ πρῶτον ἀφίσταντο, καὶ ἄλλους ὕστερον.
 3 οὐκ οὐκον παραβαίνειν τοὺς τῶν ξυμμάχων ὅρκους ἔφασαν οὐκ ἐσιόντες ἐς τὰς τῶν Ἀθηναίων σπονδὰς· θεῶν γὰρ πίστει

μετάθεσιν, die Befugnis zu Änderungen. Der Sinn ist offenbar dieser: Änderungen hätten nicht von der Übereinstimmung bloß jener beiden Staaten, sondern von der aller Verbündeten abhängig gemacht werden müssen.

4. πρὸς τοὺς Ἀργεῖους verb. mit ξυμμαχίαν ποιεῖσθαι, wie 27, 2. 28, 1. — ὤρμητο Kap. 1.

30. 1. αὐτοὺς, die Kor. sind nicht nur Anstifter, sondern stehen selbst im Begriff, einen Vertrag zu schließen. — προκαταλαβεῖν, vorbeugen. — καὶ εἰ (ungefähr gleich ὅτι) hängt noch von ἡτιῶντο ab. — εἰρημένον, zu 1, 74, 1. — τῶν ξυμμάχων, der pelop. Bundesgenossen.

2. ὅσοι 17, 2. — οὐδ' αὐτοὶ, ebenso-

wenig wie sie, gleichfalls nicht; das negierte καὶ αὐτοί. — ἡδικοῦντο, sich beleidigt glaubten. — Σόλλιον in Akarnanien 431 von d. Athen. genommen (s. 2, 30, 1), Ἀνακτόριον 425 (4, 49). — σφίσι, τοῖς Κορινθίοις. — ἐπέλαβον, οἱ Λακ. — τι ἄλλο, „velut quod Epidamno et Potidaea coloni eorum expulsi erant.“ P. — τοὺς ἐπὶ Θωάκης ist wohl als Obj. von πρόσχημα ποιούμενοι gedacht und μὴ προδώσειν (sc. αὐτοὺς) als Epexegetem. s. 5, 92, 7 πιστεύσαντες τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι. zu 1, 23, 6. Indessen ist hier auch die Auffassung zulässig: indem sie vorgaben, die thrakischen Städte nicht preisgeben zu wollen. — ἀφίσταντο. 1, 58, 1.

3. θεῶν πίστει sind Versiche-

ὁμόσαντες ἐκείνοις οὐκ ἂν εὐδοκεῖν προδιδόντες αὐτούς. εἰρη-
σθαι δ' ὅτι „ἦν μὴ θεῶν ἢ ἡρώων κώλυμα ἦ“· φαίνεσθαι
οὖν σφίσι κώλυμα θεῶν τοῦτο. καὶ περὶ μὲν τῶν παλαιῶν 4
ὄρκων τοσαῦτα εἶπον, περὶ δὲ τῆς Ἀργείας ξυμμαχίας μετὰ
τῶν φίλων βουλευσάμενοι ποιήσῃν ὅ τι ἂν δίκαιον ἦ. καὶ οἱ 5
μὲν Λακεδαιμονίων πρόεβρις ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον. ἔτυχον
δὲ παρόντες ἐν Κορίνθῳ καὶ Ἀργείων πρόεβρις, οἱ ἐκέλευον
τοὺς Κορινθίους ἵεναι ἐς τὴν ξυμμαχίαν καὶ μὴ μέλλειν· οἱ
δὲ ἐς τὸν ὕστερον ξύλλογον αὐτοῖς τὸν παρὰ σφίσι προεῖπον
ἤκειν.

31. Ἦλθε δὲ καὶ Ἡλείων πρεσβεία εὐθὺς καὶ ἐποιήσαντο
πρὸς Κορινθίους ξυμμαχίαν πρῶτον, ἔπειτα ἐκείθεν ἐς Ἄργος
ἐλθόντες, καθάπερ προείρητο, Ἀργείων ξύμμαχοι ἐγένοντο.
διαφερόμενοι γὰρ ἐτύγχανον τοῖς Λακεδαιμονίοις περὶ Λεπρέου.
πολέμου γὰρ γενομένου ποτὲ πρὸς Ἀρκάδων τινὰς Λεπρεάταις 2
καὶ Ἡλείων παρακληθέντων ὑπὸ Λεπρεάτων ἐς ξυμμαχίαν ἐπὶ
τῇ ἡμισείᾳ τῆς γῆς καὶ καταλυσάντων τὸν πόλεμον, Ἡεῖοι
τὴν γῆν νεμομένοις αὐτοῖς τοῖς Λεπρεάταις τάλατον ἔταξαν
τῷ Διὶ τῷ Ὀλυμπίῳ ἀποφέρειν. καὶ μέχρι τοῦ Ἀττικοῦ πολέ- 3
μου ἀπέφερον, ἔπειτα πανσαμένων διὰ πρόφασιν τοῦ πολέμου
οἱ Ἡεῖοι ἐπὶνῆραξαν, οἱ δ' ἐτράποντο πρὸς τοὺς Λακεδαί-
μονίους. καὶ δίκης Λακεδαιμονίοις ἐπιτραπίσης, ὑποτοπή-

rungen der Treue unter Anrufung
der Götter. — ἐκείνοις und αὐτούς
auf dieselben, nämlich die thra-
kischen Staaten, bezogen. zu 1,
132, 5. — ὅτι, das die direkte Rede
einleitende. zu 1, 137, 4.

4. Ἀργείας, die best. Hdd. statt
der Vulg. Ἀργείων, was die häufige
Sprechweise ist. Doch auch
29, 2 ἐν ταῖς σπονδαῖς ταῖς Ἀττικαῖς.
36, 1 ἐς τὰς Ἀττικὰς σπονδὰς.

31. 1. καθάπερ προείρητο, wie
es vorher festgesetzt war, 27,
2. 28, 1. In demselben Sinne §. 5
ὡςπερ προείρητο. — Λεπρέον, die
Lage wird Kap. 34, 1 angegeben.

2. Ἡεῖοι παρακληθέντων —
Ἡεῖοι. Der Gen. abs. bei gleichem
Subj. ist hier offenbar gewählt
wegen des bequemen Anschlusses
an πολέμου γενομένου, vgl. zu 2,
83, 3. — ἐπὶ τῇ ἡμ., ἐπὶ c. dat.

bezeichnet bei Verträgen u. ä. die
Bedingung, den Preis. vgl. 15, 2.
auch 4, 3 u. 2, 64, 5. — καὶ κατα-
λυσάντων st. λυσάντων der Hdd.
λύειν τὸν πόλ. kommt sonst nicht
vor. Kr. schreibt mit zwei (schlechten)
Hdd. καταλυσάντων, was eine
Härte giebt. Meineke wünscht κατα-
λυσάντες τὸν π. geschrieben u. zum
Nachsatz gezogen, würde aber δια-
λυσάντες noch vorziehen. — τάλα-
τον κτλ. Durch diese Abgabe er-
schienen die Lepreaten wie Erb-
pächter des Landes, während die
Eleier dadurch ihren erworbenen
Besitztitel wahrten. Ein ähnliches
Verhältnis der Lesbier 3, 50, 2.
Meineke vermutet, daß nach τάλα-
τον ausgefallen sei τοῦντιαντοῦ, ohne
Grund, da dieser Sinn durch die
Tempora der Dauer ἀποφέρειν u.
gleich ἀπέφερον hinreichend an-
gedeutet ist.

σαντες οἱ Ἥλείοι μὴ ἴσων ἔξιν, ἀνέντες τὴν ἐπιτροπὴν Λε-
 4 πρεατῶν τὴν γῆν ἔτεμον. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι οὐδὲν ἥσσαν
 ἐδίκασαν αὐτονόμους εἶναι Λεπρεάτας καὶ ἀδικεῖν Ἥλείους,
 καὶ ὡς οὐκ ἐμμενάντων τῇ ἐπιτροπῇ φρουρὰν ὀπλιτῶν ἐς-
 5 ἐπεμψαν ἐς Λέπρεον. οἱ δὲ Ἥλείοι νομίζοντες πόλιν σφῶν
 ἀφεστηκυῖαν δεῖξασθαι τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τὴν ξυνθήκην
 προφέροντες ἐν ἧ εἴρητο, ἃ ἔχοντες ἐς τὸν Ἀττικὸν πόλεμον
 καθίσταντό τινες, ταῦτα ἔχοντας καὶ ἐξελθεῖν, ὡς οὐκ ἴσων
 ἔχοντες ἀφίστανται πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, καὶ τὴν ξυμμαχίαν,
 6 ὥσπερ προείρητο, καὶ οὗτοι ἐποίησαντο. ἐγένοντο δὲ καὶ οἱ
 Κορίνθιοι εὐθὺς μετ' ἐκείνους καὶ οἱ ἐπὶ Θοράκης Χαλκιδῆς
 Ἀργεῖων ξύμμαχοι. Βοιωτοὶ δὲ καὶ Μεγαρῆς τὸ αὐτὸ λέγοντες
 ἡσύχαζον, περιορῶμενοι [ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων] καὶ νομί-
 ζοντες σφίσι τὴν Ἀργεῖων δημοκρατίαν αὐτοῖς ὀλιγαρχουμένοις
 ἥσσαν ξύμφορον εἶναι τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας.

32. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τούτου
 Σκιωναῖους μὲν Ἀθηναῖοι ἐκπολιορκήσαντες ἀπέκτειναν τοὺς
 ἡβῶντας, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἠνδραπόδισαν καὶ τὴν γῆν
 Πλαταιεῦσιν ἔδοσαν νέμεσθαι. Δηλίους δὲ κατήγαγον πάλιν
 ἐς Δῆλον, ἐνθυμούμενοι τὰς τε ἐν ταῖς μάχαις ξυμφορὰς καὶ
 2 τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ χρήσαντος. καὶ Φωκῆς καὶ Λοκροὶ ἦρ-
 3 ξαντο πολεμεῖν. καὶ Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι ἤδη ξύμμαχοι
 ὄντες ἔρχονται ἐς Τεγέαν, ἀποστήσαντες Λακεδαιμονίων, ὁρῶν-

4. ἐμμενάντων, näml. τῶν Ἥλείων.

5. τοὺς Λακ. ist Subj. — τὴν ξυνθήκην. Dieser Vertrag ist nur aus dieser Stelle bekannt. — τινές, man. zu 3, 36, 5. Hier fast = ἑκαστοί.

6. τὸ αὐτὸ λέγοντες, beide die gleiche Sprache führend, übereinstimmend, wie 4, 20, 4. Beide gaben also dieselben Gründe an, warum sie von Sparta nicht abfielen (ἡσύχαζον). Weniger passend scheint mir die Erklärung: eben die Sprache führend, wie die Korinthier u. A. (s. 17, 2), wo dann das Partiz. konzessiv wäre. — περιορῶμενοι müßte die Bedeutung haben „mit Aufmerksamkeit behandelt“, aber Thuk. gebraucht das Wort sonst weder in dieser Bedeutung, noch im Passiv (das

Med. 4, 124, 4 τῆς Μένδης περιορῶμενος). Daher habe ich mit St. u. Cl. nach Dobrees Vorschlag ὑπὸ τ. Α. als Glossem ausgeschieden; περιορ. hat dann die Bedeutung „abwartend, zusehend“ wie öft. — αὐτοῖς, selbst. — ὀλιγαρχ. 3, 62, 3, 4, 74.

32. 1. ἀπέκτειναν, gemäß dem frühern Beschlusse (4, 122, 6) und der Vertragsbestimmung, welche den Athenern die Sk. völlig preisgab (18, 8). — παῖδας καὶ γυν., vgl. übrigens 4, 123, 4. Brasidas hatte wohl nicht alle weggeschafft. — Πλαταιεῦσιν. 2, 78. 3, 24. — Δηλίους K. 1. — ἐνθυμούμενοι πτέ. Über die Stellung zu 1, 16. — ἐν ταῖς μάχαις, bei Delion u. Amphipolis.

τες μέγα μέρος ὄν, καὶ εἰ σφίσι προσγένοιτο, νομίζοντες ἅπα-
σαν ἂν ἔχειν Πελοπόννησον. ὥς δὲ οὐδὲν ἂν ἔφασαν ἑναν- 4
τιωθῆναι οἱ Τεγεᾶται Λακεδαιμονίοις, οἱ Κορίνθιοι μέχρι
τούτου προθύμως πρᾶσσοντες ἀνείσαν τῆς φιλονεικίας καὶ
ὠρρώδησαν μὴ οὐδείς σφίσιν ἔτι τῶν ἄλλων προσχωρῇ. ὅμως 5
δὲ ἐλθόντες ἐς τοὺς Βοιωτοὺς ἐδέοντο σφῶν τε καὶ Ἀργείων
γίγνεσθαι ξυμμάχους καὶ τᾶλλα κοινῇ πρᾶσσειν· τὰς τε δεχη-
μέρους ἐπισπονδάς, αἱ ἦσαν Ἀθηναίοις καὶ Βοιωτοῖς πρὸς
ἀλλήλους οὐ πολλῷ ὕστερον γενόμεναι τούτων τῶν πεντηκον-
ταετίδων σπονδῶν, ἐκέλευον οἱ Κορίνθιοι τοὺς Βοιωτοὺς
ἀκολουθήσαντας Ἀθῆναις καὶ σφίσι ποιῆσαι, [ὥσπερ Βοιωτοὶ
εἶχον,] μὴ δεχομένων δὲ Ἀθηναίων ἀπειπεῖν τὴν ἐκχειρίαν
καὶ τὸ λοιπὸν μὴ σπένδεσθαι ἄνευ αὐτῶν. Βοιωτοὶ δὲ δεο- 6
μένων τῶν Κορινθίων περὶ μὲν τῆς Ἀργείων ξυμμαχίας ἐπι-
σχεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον, ἐλθόντες δὲ Ἀθῆναις μετὰ Κορινθίων
οὐχ ἠῦροντο τὰς δεχημέρους σπονδάς, ἀλλ' ἀπεκρίναντο οἱ
Ἀθηναῖοι Κορινθίοις εἶναι σπονδάς, εἶπερ Λακεδαιμονίων
εἰσὶ ξύμμαχοι. Βοιωτοὶ μὲν οὖν οὐδὲν μᾶλλον ἀπείπον τὰς 7
δεχημέρους, ἀξιοῦντων καὶ αἰτιωμένων Κορινθίων ξυνθέσθαι
σφίσι· Κορινθίοις δὲ ἀνοκωχῇ ἄσπονδος ἦν πρὸς Ἀθηναίους.

33. Λακεδαιμόνιοι δὲ τοῦ αὐτοῦ θέρους πανδημεὶ ἐστρά-
τευσαν, Πλειστονόακτος τοῦ Πανσανίου Λακεδαιμονίων βασι-
λέως ἡγουμένου, τῆς Ἀρκαδίας ἐς Παρρασίους, Μαντινέων
ὑπηκόους ὄντας, κατὰ στάσιν ἐπικαλεσαμένων σφᾶς, ἅμα δὲ
καὶ τὸ ἐν Κυψέλοις τεῖχος ἀναιρήσοντες, ἣν δύνωνται, ὃ
ἐτείχισαν Μαντινῆς καὶ αὐτοὶ ἐφρούρουν, ἐν τῇ Παρρασικῇ
κείμενον ἐπὶ τῇ Σκιρίτιδι τῆς Λακωνικῆς. καὶ οἱ μὲν Λακε- 2

3. μέγα μέρος ὄν, sc. τῆς Πελο-
ποννήσου, wie 2, 20, 4. v. Acharnai.
ὄν ist d. Prädik. assimiliert. Tegea
war in älterer Zeit die mächtigste
Gegnerin Spartas unter den ark.
Städten gewesen. 3, 21, 2. zu
1, 10, 1.

5. ἐπισπονδάς kommt nur hier
vor; doch fast in dem gleichen
Sinne ἐπισπένδεσθαι 22, 2. — [ὥσ-
περ B. εἶχον] von St. mit Recht
als Zusatz ausgeschieden. — ἄνευ
s. 28, 1.

6. ἐπισχεῖν, noch zu warten.

7. ἀξιοῦντων κτέ., obgleich die

Korinthier es (näml. τὸ ἀπειπεῖν)
verlangten u. sie beschuldigten,
sie hätten es mit ihnen
verabredet. — ἀνοκωχῇ ἄσπον-
δος, eine Waffenruhe ohne
Vertrag, bloß eine faktische,
keine garantierte.

33. 1. ἐπικαλεσαμένων, sc. τῶν
Παρρασίων. — σφᾶς, τοὺς Λακεδαι-
μονίους (Schol.). — ἀναιρήσοντες un-
gewöhnlich für καθαιρήσοντες, was
Meineke vermutet. — ἐπὶ τῇ Σκ.,
zur Bedrohung von. So häufig
ἐπὶ c. dat. 3, 93, 1. 4, 75, 1. 5,
51, 2. 7, 19, 2. — Σκιρίτις, das

δαιμόνιοι τὴν γῆν τῶν Παρρασίων ἐδήουν, οἱ δὲ Μαντινῆς τὴν πόλιν Ἀργείοις φύλαξι παραδόντες αὐτοὶ τὴν ξυμμαχίαν ἐφρούρου· ἄδύνατοι δ' ὄντες διασῶσαι τό τε ἐν Κυψέλοις 3 τεῖχος καὶ τὰς ἐν Παρρασίοις πόλεις ἀπῆλθον. Λακεδαιμόνιοι δὲ τοὺς τε Παρρασίους αὐτονόμους ποιήσαντες καὶ τὸ τεῖχος καθελόντες ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον.

34. Καὶ τοῦ αὐτοῦ θέρους, ἥδη ἡκόντων αὐτοῖς τῶν ἀπὸ Θοράκης μετὰ Βρασίδου ἐξελθόντων στρατιωτῶν, οὓς ὁ Κλεαρίδας μετὰ τὰς σπονδὰς ἐκόμισεν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐψηφίσαντο τοὺς μὲν μετὰ Βρασίδου Εἰλωτας μαχεσαμένους ἔλευθέρους εἶναι καὶ οἰκεῖν ὅπου ἂν βούλωνται· καὶ ὕστερον οὐ πολλῶ αὐτοὺς μετὰ τῶν νεοδαμῶδων ἐς Λέπρεον κατέστησαν, κείμενον ἐπὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Ἡλείας, ὄντες ἥδη 2 φοροὶ Ἡλείοις· τοὺς δ' ἐκ τῆς νήσου ληφθέντας σφῶν καὶ τὰ ὅπλα παραδόντας, δεῖσαντες μὴ τι διὰ τὴν ξυμφορὰν νομίσαντες ἐλασσωθήσεσθαι καὶ ὄντες ἐπίτιμοι νεωτερίσωσιν, ἥδη καὶ ἀρχὰς τινας ἔχοντας ἀτίμους ἐποίησαν, ἀτίμιαν δὲ τοιάνδε ὥστε μῆτε ἄρχειν μῆτε πριαμένους τι ἢ πωλοῦντας κυρίους εἶναι. ὕστερον δὲ αὐθις χρόνῳ ἐπίτιμοι ἐγένοντο.

35. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους καὶ Θυσσὸν τὴν ἐν τῇ Ἀθῶ 2 Ἀκτῇ Διῆς εἶλον, Ἀθηναίων οὖσαν ξύμμαχον. καὶ τὸ θέρος

Bergland nördlich des oberen Eurotas, westl. von dem Oinüs, einst von Tegea beherrscht.

2. τὴν πόλιν, Mantinea. — τὴν ξυμμαχίαν, das Gebiet ihrer Bundesgenossen, d. Parrhasier. Wegen des Ausdrucks s. 4, 118, 4. Zur Sache 29, 1.

34. 1. τῶν ἀπό, die Präpos. ist durch ἡκόντων bestimmt; vielleicht ist mit Kr. umzustellen τῶν nach Θοράκης. — ἐκόμισεν, 21, 3. — μαχεσαμένους. Üb. die Stellung zu 1, 11, 3. — ἐλευθέρους, wie ihnen versprochen war, s. 4, 80, 3. — τῶν νεοδαμῶδων. Diesen Namen erhielten höchst wahrsch. ehemalige Heloten einige Zeit nach ihrer Freilassung. Der Artikel zeigt, daß es alle waren. — ἐπὶ τῆς, an der Grenze von. — Λακωνικῆς, eig. Messenien, wie 2, 25, 1.

2. τινὰς ist Maskul. — ἀτίμιαν

Beziehungsakk. zu ἀτίμους. Die Atimie war eine beschränkte.

35. 1. ἐν τῇ Ἀθῶ Ἀκτῇ Διῆς habe ich nach der sehr wahrscheinlichen Konj. von Didot und Bergk geschrieben (vielleicht mit Meineke noch zu verbessern in ἐν τῇ Ἀθωίδι Ἀκτῇ Διῆς, da Steph. Byz. Ἀθωίς anmerkt) statt ἐν τῇ Ἀθῶ Δικτιδιῆς, da weder ἡ Ἀθῶς noch Δικτιδιῆς je vorkommen, sondern ὁ Ἀθῶς 4, 109, 2. 5, 3, 6 u. Διῆς 5, 82, 1, Bewohner der Stadt Διον auf der sog. Ἀκτῇ 4, 109, 3, welche gewiß auch durch ἡ Ἀθῶ Ἀκτῇ (oder ἡ Ἀθωίς Ἀκτῇ) bezeichnet werden konnte. Daß die Dier zu den Bundesgenossen der Ath. gehören und erst später von denselben abfallen (5, 82, 1), steht dieser Konj. nicht entgegen; denn eben ihre Gewaltthat gegen die ebenfalls mit den Ath. verbündete Stadt Thyssos mußte ja sehr natür-

τοῦτο πᾶν ἐπιμιξίαι μὲν ἦσαν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ Πελοπον-
νησίοις, ὑπώπτενον δὲ ἀλλήλους εὐθὺς μετὰ τὰς σπονδὰς οἱ
τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τὴν τῶν χωρίων ἀλ-
λήλοις οὐκ ἀπόδοσιν. τὴν γὰρ Ἀμφίπολιν πρότεροι λαχόντες 3
οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀποδιδόναι καὶ τὰ ἄλλα οὐκ ἀπεδεδώκεσαν,
οὐδὲ τοὺς ἐπὶ Θοράκης παρῆχον ξυμμάχους τὰς σπονδὰς δε-
χομένους οὐδὲ Βοιωτοὺς οὐδὲ Κορινθίους, λέγοντες αἰεὶ ὡς
μετ' Ἀθηναίων τούτους, ἦν μὴ θέλωσι, κοινῇ ἀναγκάσουσι·
χρόνους δὲ προύθεντο ἄνευ ξυγγραφῆς ἐν οἷς χρῆν τοὺς μὴ
ἔσιόντας ἀμφοτέροις πολεμίους εἶναι. τούτων οὖν ὁρῶντες 4
οἱ Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἔργον γιγνόμενον, ὑπετόπουν τοὺς Λακε-
δαιμονίους μηδὲν δίκαιον διανοεῖσθαι, ὥστε οὔτε Πύλον
ἀπαιτούντων αὐτῶν ἀπεδίδοσαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ τῆς νήσου
δεσμώτας μετεμέλοντο ἀποδεδωκότες, τὰ τε ἄλλα χωρία εἶχον,
μένοντες ἕως σφίσι κάκεινοι ποιήσειαν τὰ εἰρημένα. Λακε- 5
δαιμόνιοι δὲ τὰ μὲν δυνατὰ ἔφασαν πεποιηκέναι· τοὺς γὰρ
παρὰ σφίσι δεσμώτας ὄντας Ἀθηναίων ἀποδοῦναι καὶ τοὺς
ἐπὶ Θοράκης στρατιώτας ἀπαγαγεῖν καὶ εἰ τοῦ ἄλλου ἐγκρατεῖς
ἦσαν· Ἀμφιπόλεως δὲ οὐκ ἔφασαν κρατεῖν ὥστε παραδοῦναι,
Βοιωτοὺς δὲ πειράσσεσθαι καὶ Κορινθίους ἐς τὰς σπονδὰς
ἐσαγαγεῖν καὶ Πάνακτον ἀπολαβεῖν καὶ Ἀθηναίων ὅσοι ἦσαν 6
ἐν Βοιωτοῖς αἰχμάλωτοι κοιμῆναι, Πύλον μέντοι ἡξίουν σφίσιν 6
ἀποδοῦναι· εἰ δὲ μὴ, Μεσσηνίους γε καὶ τοὺς Εἰλωτας ἐξ-
αγαγεῖν, ὥσπερ καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀπὸ Θοράκης, Ἀθηναίους δὲ
φρουρεῖν τὸ χωρίον αὐτούς, εἰ βούλονται. πολλάκις δὲ καὶ 7
πολλῶν λόγων γενομένων ἐν τῷ θέρει τούτῳ ἔπεισαν τοὺς
Ἀθηναίους ὥστε ἐξαγαγεῖν ἐκ Πύλου Μεσσηνίους καὶ τοὺς

lich zu Zerwürfnissen mit denselben
und später zum Abfall führen.

2. ἀλλήλοις. Dat. wie Kap. 5, 1. —
οὐκ ἀπόδοσιν. οὐ b. Subst. auch
1, 137, 4 u. 8.

3. λαχόντες. s. 21, 1. — ἄνευ
ξυγγραφῆς, ohne einen schrift-
lichen Kontrakt. — ἔσιόντας,
sc. ἐς τὰς σπονδὰς.

4. ὑπετόπουν statt der überlie-
fertem Uniform „ὑπετόπεον“, die
sich erklärt aus einer Vermischung
von ὑπετόπουν u. ὑπώπτενον. Nach
dem Schol. zu 1, 51 athen. Form.

5. τοὺς ἐπὶ Θοράκης, sc. γενο-

μένων oder μαχεσαμένων. Ge-
wöhnlicher wäre wegen ἀπαγαγεῖν
die bekannte Attrakt. τοὺς ἀπὸ Θρ.
(§. 6). 67, 1 ändere ich jetzt; s. da-
selbst. — εἰ τοῦ — ἦσαν, ergänze aus
πεποιηκέναι ein ποιῆσαι. — ἀπο-
λαβεῖν, „von den Boiotern (Kap. 3, 5)
für die Athen. zurückzuerhalten. vgl.
30, 2.“ Kr. — κοιμῆναι kann ebenfalls
von πειράσσεσθαι abhängen. zu 1,
27, 2. Doch notwendig ist diese
Annahme nicht.

6. Μεσσηνίους γε ist Konj. von
Reiske statt des wenig angemes-
senen Μεσσηνίους τε.

ἄλλους Εἰλωτάς τε καὶ ὅσοι ἠτόμολῃμεσαν ἐκ τῆς Λακωνικῆς· καὶ κατῴκισαν αὐτοὺς ἐν Κρανίοις τῆς Κεφαλληνίας.
 8 τὸ μὲν οὖν θέρος τοῦτο ἡσυχία ἦν καὶ ἔφοδοι παρ' ἀλλήλους.

36. Τοῦ δ' ἐπιγυνομένου χειμῶνος (ἔτυχον γὰρ ἔφοροι ἕτεροι καὶ οὐκ ἐφ' ὧν αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο ἄρχοντες ἤδη καὶ τινες αὐτῶν καὶ ἐναντίοι σπονδαῖς) ἐλθουσῶν πρεσβειῶν ἀπὸ τῆς ξυμμαχίδος καὶ παρόντων Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων καὶ πολλὰ ἐν ἀλλήλοις εἰπόντων καὶ οὐδὲν ξυμβάντων, ὥς ἀπῆσαν ἐπ' οἴκον, τοῖς Βοιωτοῖς καὶ Κορινθίοις Κλεόβουλος καὶ Ξενάργης, οὗτοι οἵπερ τῶν ἐφόρων ἐβούλοντο μάλιστα διαλύσαι τὰς σπονδάς, λόγους ποιοῦνται ἰδίους, παραινοῦντες ὅτι μάλιστα ταῦτά τε γινώσκειν καὶ πειρᾶσθαι Βοιωτοὺς, Ἀργείων γενομένους πρῶτον αὐτοὺς ξυμμάχους, αὐτῶν μετὰ Βοιωτῶν Ἀργείους Λακεδαιμονίοις ποιῆσαι ξυμμάχους· οὕτω γὰρ ἦμιστ' ἐν ἀναγκασθῆναι Βοιωτοὺς ἐς τὰς Ἀττικὰς σπονδάς ἐσελθεῖν· ἐλθεῖν γὰρ ἂν Λακεδαιμονίους πρὸ τῆς Ἀθηναίων ἐχθρας καὶ διαλύσεως τῶν σπονδῶν Ἀργείους σφίσι φίλους καὶ ξυμμάχους γενέσθαι. τὸ γὰρ Ἄργος αἰεὶ ἠπίσταντο ἐπιθυμοῦντας τοὺς Λακεδαιμονίους καλῶς σφίσι φίλιον γενέσθαι, ἡγουμένους τὸν ἔξω Πελοποννήσου πόλεμον

7. καὶ ὅσοι, als auch überhaupt alle die. Ebenso bei τὲ καί, was Kr. bezweifelt, 6, 76, 3. Zu ändern ist kein Grund. — Κράνιοι hier wohl Ortsname, vgl. dagegen 2, 30, 2.

36. 1. ἔφοροι ἕτεροι. Bekanntlich wechselten die Ephoren jährlich. Sie traten ihr Amt beim Herbstäquinodium, dem Anfange des lakedäm. Jahres, an. — ξυμμαχίδος, zu 1, 110, 4. — ταῦτά γινώσκειν, einig zu sein, mit Bezug auf frühere Differenzen: K. 32. ταῦτά ist Emendat. von Heilmann statt ταῦτα. — μετὰ Βοιωτῶν für μεθ' ἐαυτῶν, wie 18, 5 Ἀθηναίοις für ἐαυτοῖς, offenbar absichtlich der Name wiederholt wegen der Deutlichkeit. Der Satz erhält durch den Urkundenstil das Gepräge einer Vertragsbestimmung. — ἦμιστ' ἐν Emend. von Poppo und Elmsley statt des dem Sinne nicht entsprechenden ἦμισα. — ἂν nach

ἐλθεῖν mit St. — αἰρεῖσθαι πρὸ, in der gewöhnl. Bedeutung αἰρεῖσθαι ἀντὶ; auch 3, 59, 3. — πρὸ — σπονδῶν. Was wäre der strengen Logik gemäß zu erwarten anstatt ἐχθρας u. διαλ. τῶν σπ.; Stahl scheidet daher Ἀθηναίων aus, so daß die Worte sich auch auf die Arg. beziehen; aber der Sinn scheint uns zu verlangen, daß das Verhältnis zu den Athenern u. das Verh. zu den Arg. gegeneinander abgewogen werden. — Beachte die Voranstellung von τὸ Ἄργος! — ἠπίσταντο, οἱ δύο ἔφοροι. — καλῶς, entweder „auf ehrenvolle Weise, z. B. ohne das kynosurische Gebiet aufzugeben, was sie indes später doch wenigstens als streitig anerkannten, als sie ἐπεθύμουν τὸ Ἄργος πάντως φίλιον ἔχειν (41, 3). So Arnold.“ Oder = *commode, opportune* (Stahl mit Hinweis auf 1, 124, 1 u. 5, 65, 5). Änderung ist unnötig. — ἡγουμένους statt des

ῥάω ἂν εἶναι. τὸ μέντοι Πάνακτον ἐδέοντο [Βοιωτοὺς] ὅπως 2
 παραδώσουσι Λακεδαιμονίοις, ἵνα ἀντ' αὐτοῦ Πύλον, ἣν δύ-
 νωνται, ἀπολαβόντες ῥᾶον καθιστῶνται Ἀθηναίοις ἐς πόλεμον.

37. Καὶ οἱ μὲν Βοιωτοὶ καὶ Κορίνθιοι ταῦτα ἐπεσταλ-
 μένοι ἀπὸ τε τοῦ Ξενάρχου καὶ Κλεοβούλου καὶ ὅσοι φίλοι ἦσαν
 αὐτοῖς τῶν Λακεδαιμονίων ὥστε ἀπαγγεῖλαι ἐπὶ τὰ κοινά,
 ἐκάτεροι ἀνεχώρουν. Ἀργείων δὲ δύο ἄνδρες τῆς ἀρχῆς τῆς 2
 μεγίστης ἐπετήρουν ἀπιόντας αὐτοὺς καθ' ὁδὸν καὶ ξυγγενό-
 μενοι ἐς λόγους ἦλθον, εἰ πως οἱ Βοιωτοὶ σφίσι ξύμμαχοι γέ-
 νοιντο, ὥσπερ Κορίνθιοι καὶ Ἡλεῖοι καὶ Μαντινῆς· νομίζουσιν
 γὰρ ἂν τούτου προχωρήσαντος ῥαδίως ἦδη καὶ πολεμεῖν καὶ
 σπένδεσθαι καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους, εἰ βούλονται, κοινῷ 3
 λόγῳ χρωμένους, καὶ εἰ τινα πρὸς ἄλλον δεοί. τοῖς δὲ τῶν 3
 Βοιωτῶν πρέσβειν ἀκούουσιν ἥρεσκε· κατὰ τύχην γὰρ ἐδέ-
 οντο τούτων ὥνπερ καὶ οἱ ἐκ τῆς Λακεδαιμονίας αὐτοῖς φίλοι
 ἐπεστάλκεσαν. καὶ οἱ τῶν Ἀργείων ἄνδρες ὡς ἤσθοντο αὐ-
 τοὺς δεχομένους [τὸν λόγον,] εἰπόντες ὅτι πρέσβεις πέμψουσιν
 ἐς Βοιωτοὺς ἀπῆλθον. ἀφικόμενοι δὲ [οἱ Βοιωτοὶ ἀπήγγειλαν 4
 τοῖς βοιωτάρχαις τὰ] τε ἐκ τῆς Λακεδαιμονίας καὶ τὰ ἀπὸ τῶν
 ξυγγενομένων Ἀργείων· καὶ οἱ βοιωτάρχαι ἠρέσκοντό τε καὶ
 πολλῷ προθυμότεροι ἦσαν, ὅτι ἀμφοτέρωθεν ξυνεβεβήκει
 αὐτοῖς τοὺς τε φίλους τῶν Λακεδαιμονίων τῶν [αὐτῶν] δεῖσθαι

überlieferten, nicht zu rechtferti-
 genden Nominativs mit St. u. Cl. —
 ἐδέοντο Βοιωτοὺς ungrischisch, also
 verderbt. Da der Schol. bei ὅπως
 παραδώσουσιν bemerkt οἱ Βοιωτοὶ
 δηλονότι, kann man Βοιωτοὺς als
 aus einer Erklärung eingeschlichen
 betrachten, wie sie der Schol. wei-
 ter giebt: τὸ μέντοι Πάν. ἐδέοντο
 Βοιωτοὺς οὕτω ποιῆσαι ὅπως
 παραδώσουσι Λακ. Doch ist auch
 möglich, daß nach Βοιωτ. ein Wort,
 wie ἀναπεῖσαι, παρασκευάσαι (beide
 zus. in 8, 52), θεραπεῦσαι (1, 9.
 1, 19) ausgefallen ist, obwohl dann
 die Erklärung οὕτω ποιῆσαι dunkler
 ist, als der leicht verständliche Text.

37. 1. ταῦτα ἐπεσταλμένοι. Über
 die Konstr. der Verba des Auf-
 tragens im Pass. s. die Gramm.
 vgl. 1, 126, 11. — ἀπὸ, die Ände-

rung in ὑπό ist nicht nötig. Vgl.
 1, 17, 1; 141, 1 u. öft. — τὰ κοινά,
 die Behörden. Über den Sing.
 s. 1, 90, 5.

2. τῆς ἀρχῆς τῆς μεγίστης, wohl
 die Artynen: 47, 9. — ἀπιόντας —
 ὁδόν, gewiß als sie auf ihrer Heim-
 reise von Sparta in der Nähe von
 Argos vorbeikamen. — Κορίνθιοι
 κτέ. K. 31. 29. κοινῷ λόγῳ χρωμ.,
 ὁμοφρονοῦντας, δηλονότι Ἀργείους τε
 καὶ Κορίνθίους καὶ Βοιωτοὺς (Schol.).
 — εἰ τινα πρὸς ἄλλον. Zwischen-
 stellung der Präpos., wie in τρόπων
 ἐξ ὧν 2, 36, 4 und sonst. Kr.
 68, 4, 2.

3. ὥνπερ Attrakt. für ἄπερ. —
 αὐτοῖς verb. mit ἐπεστάλκεσαν.

4. βοιωτάρχαις zu 4, 91. — ἠρέ-
 σκοντο s. K. 4, 4. — τῶν Λακ. ist
 gen. part.

5 καὶ τοὺς Ἀργείους ἐς τὰ ὁμοῖα σπεύδειν. καὶ οὐ πολλῶ ὅστε-
ρον πρέσβεις παρήσαν Ἀργείων τὰ εἰρημμένα προκαλούμενοι
καὶ αὐτοὺς ἀπέπεμψαν ἐπαινέσαντες τοὺς λόγους οἱ βοιωτάρ-
χαι καὶ πρέσβεις ὑποσχόμενοι ἀποστελεῖν περὶ τῆς ξυμμαχίας
ἐς Ἄργος.

38. Ἐν δὲ τούτῳ ἐδόκει πρῶτον τοῖς βοιωτάρχαις καὶ
Κορινθίοις καὶ Μεγαρεῦσι καὶ τοῖς ἀπὸ Θωράκης πρέσβεσιν
ὁμόσαι ὅρκους ἀλλήλοις ἢ μὴν ἐν τε τῷ παρατυχόντι ἀμυνεῖν
τῷ δεομένῳ καὶ μὴ πολεμήσειν τῷ μηδὲ ξυμβήσεσθαι ἄνευ
κοινῆς γνώμης, καὶ οὕτως ἤδη τοὺς Βοιωτοὺς καὶ Μεγαρέας
2 (τὸ γὰρ αὐτὸ ἐποιοῦν) πρὸς τοὺς Ἀργείους σπένδεσθαι. πρὶν
δὲ τοὺς ὅρκους γενέσθαι οἱ βοιωτάρχαι ἐκοίνωσαν ταῖς τέσ-
σαρσι βουλαῖς τῶν Βοιωτῶν ταῦτα, αἵπερ ἅπαν τὸ κύρος
ἔχουσι, καὶ παρήνουν γενέσθαι ὅρκους ταῖς πόλεσιν, ὅσαι
3 βούλονται ἐπ' ὠφελίᾳ σφίσι ξυνομνύναι. οἱ δ' ἐν ταῖς βου-
λαῖς τῶν Βοιωτῶν ὄντες οὐ προσδέχονται τὸν λόγον, δεδιότες
μὴ ἐναντία Λακεδαιμονίοις ποιήσωσι, τοῖς ἐκείνων ἀφεστῶσι
Κορινθίοις ξυνομνύντες· οὐ γὰρ εἶπον αὐτοῖς βοιωτάρχαι
τὰ ἐκ τῆς Λακεδαιμονίας, ὅτι τῶν τε ἐφόρων Κλεόβουλος καὶ
Ξενάργης καὶ οἱ φίλοι παραινοῦσιν Ἀργείων πρῶτον καὶ Κο-
ρινθίων γενομένους ξυμμάχους ὕστερον μετ' αὐτῶν Λακεδα-
μονίων γίνεσθαι, οἰόμενοι τὴν βουλὴν, κἂν μὴ εἴπωσιν, οὐκ
4 ἄλλα ψηφιεῖσθαι ἢ ἂ σφίσι προδιαγρόντες παραινοῦσιν. ὥς δ'
ἀντέστη τὸ πρᾶγμα, οἱ μὲν Κορίνθιοι καὶ οἱ ἀπὸ Θωράκης
πρέσβεις ἄπρακτοι ἀπῆλθον, οἱ δὲ βοιωτάρχαι, μέλλοντες πρό-
τερον, εἰ ταῦτα ἐπεισαν, καὶ τὴν ξυμμαχίαν πειράσεσθαι πρὸς

5. τὰ εἰρημμένα, zu dem Ver-
abredeten, zur Schließung des
Bündnisses mit Argos.

38. 1. ἐν τῷ παρατυχόντι, ein-
tretenden Falls. — ἀμυνεῖν.
Emend. von Bekk. Die Hdschr.
ἀμύνειν. — ἐποιοῦν, τὴν κοινὴν
πρᾶξιν ἐποίησαν Schol., der Aus-
druck zu vgl. mit τὸ αὐτὸ λέγειν
31, 6 u. ä. B. bezweifelte mit andern,
daß ποιεῖν so stehen könnte. Kor-
rekturen sind: ἐξοπόων (Meineke),
ἐσπευδον (Herw.), ἐπῆνονν (Rau-
chenstein). — σπένδεσθαι hängt
von ἐδόκει ab.

2. Über diese vier Ratsversamm-

lungen ist nichts Näheres bekannt.
— ἐπ' ὠφελίᾳ, συμμαχίᾳ Schol. Zu
1, 3, 2 bemerkt derselbe: ὠφέλειαν
εἰώθεν ὁ Θουκυδίδης τὴν συμμα-
χίαν καλεῖν.

3. μετ' αὐτῶν, näml. mit den
Arg. u. Kor., ohne Zweifel richtig
korr. von St. statt des überlieferten
μετὰ τῶν Α. — Zu γίνεσθαι er-
gänze ξυμμάχους. — σφίσι für
αὐτοῖς, weil als Hauptsbj. das in
ψηφιεῖσθαι liegende gedacht wird.
zu 1, 30, 3. Die Konj. σφεῖς oder
ἐν σφίσι sind also unnötig.

4. ἀντέστη τὸ πρ. siehe zum Aus-
druck K. 4, 6. — εἰ — ἐπεισαν,

Ἀργείους ποιεῖν, οὐκ ἐτι ἐσήνεγκαν περὶ Ἀργείων ἐς τὰς βουλάς, οὐδὲ ἐς τὸ Ἄργος τοὺς πρέσβεις οὓς ὑπέσχοντο ἔπεμπον, ἀμέλεια δὲ τις ἐνῆν καὶ διατριβὴ τῶν πάντων.

39. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χειμῶνι τούτῳ Μηκύβερναν Ὀλύνθιοι Ἀθηναίων φρουρούντων ἐπιδραμόντες εἶλον.

Μετὰ δὲ ταῦτα (ἐρίγγοντο γὰρ αἱ λόγοι τοῖς τε Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις περὶ ὧν εἶχον ἀλλήλων) ἐλπίζοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, εἰ Πάνακτον Ἀθηναῖοι παρὰ Βοιωτῶν ἀπολάβοιεν, κομίσασθαι ἂν αὐτοὶ Πύλον, ἧλθον ἐς τοὺς Βοιωτοὺς πρεσβευόμενοι καὶ ἐδέοντο σφίσι Πάνακτόν τε καὶ τοὺς Ἀθηναίων δεσμώτας παραδοῦναι, ἵνα ἀντ' αὐτῶν Πύλον κομίσωνται. οἱ δὲ Βοιωτοὶ οὐκ ἔφασαν ἀποδώσειν, ἦν μὴ σφίσι ξυμμαχίαν ἰδίαν ποιήσωνται ὥσπερ Ἀθηναίους. Λακεδαιμόνιοι δὲ εἰδότες μὲν ὅτι ἀδικήσουσιν Ἀθηναίους, εἰρημένον ἔνευ ἀλλήλων μήτε σπένδεσθαι τῷ μήτε πολεμεῖν, βουλόμενοι δὲ τὸ Πάνακτον παραλαβεῖν ὡς τὴν Πύλον ἀντ' αὐτοῦ κομιούμενοι, καὶ ἅμα τῶν ξυγγχείαι σπενδόντων τὰς σπονδὰς προθυμουμένων τὰ ἐς Βοιωτούς, ἐποιήσαντο τὴν ξυμμαχίαν, τοῦ χειμῶνος τελευτῶντος ἤδη καὶ πρὸς ἕα· καὶ τὸ Πάνακτον εὐθὺς καθηρεῖτο. καὶ ἐνδέκατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα.

40. Ἄμα δὲ τῷ ἡρι εὐθὺς τοῦ ἐπιγιννομένου θέρους οἱ Ἀργεῖοι, ὡς οἱ τε πρέσβεις τῶν Βοιωτῶν οὓς ἔφασαν ἐμψεῖν οὐχ ἦγον, τό τε Πάνακτον ἥσθοντο καθαιρούμενον καὶ ξυμμαχίαν ἰδίαν γεγεννημένην τοῖς Βοιωτοῖς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔδεισαν μὴ μονωθῶσι καὶ ἐς Λακεδαιμονίους πᾶσα

man denke sich den Nachsatz ἐπειράθησαν ἄν. — ποιεῖν, ins Werk setzen. zu 2, 34, 1. — ἔπεμπον. zu 1, 26, 1.

39. 1. Μηκύβερνα. s. 18, 6.

2. ἀλλήλων, gen. poss., zu περὶ ὧν = περὶ τούτων ᾧ gehörig, — Ἀθηναῖοι — ἀπολάβοιεν stimmt sprachl. nicht ganz mit 30, 2. 35, 5. Wer die Übereinstimmung für notwendig hielte, könnte Ἀθηναίους vermuten.

3. εἰρημένον — πολεμεῖν. Diese im Texte des Vertrages (23) nicht befindliche, auch 46, 2 wieder erwähnte Bestimmung ist wohl kraft der 23, 6 vorbehaltenen Befugnis nachträglich hinzugefügt worden,

wie ebendasselbe nach dem Vertrage zwischen Sparta und Argos geschah: 80, 1. — τὰ ἐς B., die Verbindung mit. s. 46, 1 ἐπισχόντας τὰ πρὸς Ἀργείους. — ἤδη sollte man nach 4, 135, 1. 5, 56, 5. 81, 2. 8, 108, 2 hinter ἕα erwarten. — καθηρεῖτο. 40, 1 noch καθαιρούμενον, aber 42, 1 bereits καθηρημένον.

40. 1. 420. März. — ἔφασαν. 37, 5. — ἦγον, Konj. von Kr. statt ἔκοντο, welches Simplex in der eigentlichen Bedeutung der attischen Prosa wohl überhaupt fremd ist. Mehrere Hdd. ἦγοντο. Wodurch sich das τὸ leicht anhängen konnte, ist klar.

2 ἡ ξυμμαχία χωρήσῃ· τοὺς γὰρ Βοιωτοὺς ᾤοντο πεπεισθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων τό τε Πάνακτον καθελείν καὶ ἐς τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς ἐσιέναι, τοὺς τε Ἀθηναίους εἰδέναι ταῦτα, ὥστε οὐδὲ πρὸς Ἀθηναίους ἔτι σφίσις εἶναι ξυμμαχίαν ποιήσασθαι, πρότερον ἐλπίζοντες ἐκ τῶν διαφορῶν, εἰ μὴ μείνειαν αὐτοῖς αἱ πρὸς Λακεδαιμονίους σπονδαί, τοῖς γοῦν Ἀθηναίοις 3 ξύμμαχοι ἔσεσθαι. ἀποροῦντες οὖν ταῦτα οἱ Ἀργεῖοι καὶ φοβούμενοι μὴ Λακεδαιμονίοις καὶ Τεγεάταις, Βοιωτοῖς καὶ Ἀθηναίοις ἅμα πολεμῶσι, πρότερον οὐ δεχόμενοι τὰς Λακεδαιμονίων σπονδὰς, ἀλλ' ἐν φρονήματι ὄντες τῆς Πελοποννήσου ἡγήσεσθαι, ἐπεμπον ὥς ἐδύναντο τάχιστα ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρέσβεις Εὐστροφον καὶ Αἰῶνα, οἱ ἐδόκουν προσφιλέστατοι αὐτοῖς εἶναι, ἡγούμενοι, ἐκ τῶν παρόντων κράτιστα πρὸς Λακεδαιμονίους σπονδὰς ποιησάμενοι, ὅπη ἂν ξυγχαρῇ, ἡσυχίαν ἔχιν.

41. Καὶ οἱ πρέσβεις ἀφικόμενοι αὐτῶν λόγους ἐποιοῦντο πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐφ' ᾧ ἂν σφίσις αἱ σπονδαὶ γίνοντο. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἀργεῖοι ἡξίουσαν δίκης ἐπιτροπὴν σφίσι γενέσθαι ἢ ἐς πόλιν τινὰ ἢ ἰδιώτην περὶ τῆς Κυνοσουρίας γῆς, ἧς αἰεὶ πέρι διαφέρονται μεθορίας οὔσης (ἔχει δὲ ἐν αὐτῇ Θυρέαν καὶ Ἀνθήνην πόλιν, νέμονται δ' αὐτὴν Λακεδαιμόνιοι)· ἔπειτα δ' οὐκ ἐόντων Λακεδαιμονίων μεμνησθαι περὶ αὐτῆς, ἀλλ' εἰ βούλονται σπένδεσθαι ὥσπερ πρότερον, ἐτοίμοι εἶναι, οἱ Ἀργεῖοι πρέσβεις τάδε ὅμως ἐπηγάγοντο τοὺς Λακεδαιμονίους ξυγχαρῆσαι, ἐν μὲν τῷ παρόντι

2. ὥστε οὐδέ. οὐδέ richtig st. des zu erwartenden *μηδέ*, weil der Inf. noch von *ᾤοντο* abhängig ist (wie 8, 76, 6), man denke sich ὥστε = daher, also. — Statt *εἶναι* will Herw. *ἐνεῖναι* lesen, ohne Grund. — *διαφορῶν*, nämlich der Ath. und Lak.

3. *Τεγεάταις*. 32, 3. 4. — ἐν φρονήματι ὄντες prägnant mit ἡγήσεσθαι verbunden; etwa = τῷ φρονήματι ἐλπίζοντες. — ἐπεμπον. wie 38, 4. u. öft. — κράτιστα für das Beste, verbinde ich nach dem Schol. mit ἡγούμενοι. Der Plural *κράτιστα* scheint dieser Erklärung nicht entgegenzustehn; auch *ἄπορα νομίζοντες* 3, 16, 2 u. *ἄπορα νομί-*

σαντες 8, 56, 5 ist meines Erachtens ohne bestimmtes Obj. gedacht; vgl. auch *γινώσκω βέλτιστα* 6, 9, 2 und das öftere *γινώσκειν ἀριστα*, worüber Kr. zu 1, 126, 8. — ὅπη ἂν ξυγχαρῇ darf man unbedenklich als Impers. nehmen, da ein allgemeiner Begriff, wie „die Sachlage“, sich leicht ergänzt (vgl. zu 1, 7); also dem Sinne nach: wie es eben angehe.

41. 2. αἰεὶ. Hyperbaton wie 1, 18, 3. — *Θυρέα* 2, 27, 2. 4, 56, 2. — *Ἀνθήνη*, südlich von *Θυρέα*. — ἐτοίμοι εἶναι. Der Nom. c. Inf. trotz des vorangehenden Gen. abs. ἐόντων; ebenso 8, 104, 4; ähnlich 7, 3, 1. 8, 48, 6. Aus ἐόντων ist übri-

σπονδὰς ποιήσασθαι ἔτη πεντήκοντα, ἐξείναι δ' ὅποτεροισοῦν προκαλεσαμένοις, μήτε νόσου οὔσης μήτε πολέμου Λακεδαιμονι καὶ Ἀργεῖ, διαμάχεσθαι περὶ τῆς γῆς ταύτης, ὥσπερ καὶ πρότερόν ποτε, ὅτε αὐτοὶ ἑκάτεροι ἡξίωσαν νικᾶν, διώκειν δὲ μὴ ἐξείναι περαιτέρω τῶν πρὸς Ἀργος καὶ Λακεδαιμονα ὄρων. τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει μωρία 3 εἶναι ταῦτα, ἔπειτα (ἐπεθύμουν γὰρ τὸ Ἀργος πάντως φίλιον ἔχειν) ξυνεχώρησαν ἐφ' οἷς ἡξίουν καὶ ξυνεγρόψαντο. ἐκέλευον δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὶν τέλος τι αὐτῶν ἔχειν, ἐς τὸ Ἀργος πρῶτον ἐπαναχωρήσαντας αὐτοὺς δεῖξαι τῷ πλήθει, καὶ ἦν ἀρέσκοντα ἦ, ἦκειν ἐς τὰ Τανίνθια τοὺς ὄρκους ποιη-
σομένους.

42. Καὶ οἱ μὲν ἀνεχώρησαν. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ ὃ οἱ Ἀργεῖοι ταῦτα ἔπρασσον οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων Ἀνδρομέδης καὶ Φαίδιμος καὶ Ἀντιμενίδας, οὓς ἔδει τὸ Πανάκτον καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς παρὰ Βοιωτῶν παραλαβόντας Ἀθηναίοις ἀποδοῦναι, τὸ μὲν Πανάκτον ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν αὐτῶν καθηρημένον ἡῶρον, ἐπὶ προφάσει ὡς ἦσαν ποτε Ἀθηναίοις καὶ Βοιωτοῖς ἐκ διαφορᾶς περὶ αὐτοῦ ὄρκοι παλαιοί, μηδετέρους οἰκεῖν τὸ χωρίον, ἀλλὰ κοινῇ νέμειν, τοὺς δ' ἄνδρας οὓς εἶχον αἰχμαλώτους Βοιωτοὶ Ἀθηναίων, παραλαβόντες οἱ περὶ τὸν Ἀνδρομέδην ἐκόμισαν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ἀπέδοσαν, τοῦ τε Πανάκτον τὴν καθαιρέσιν ἔλεγον αὐτοῖς, νομίζοντες καὶ τοῦτο ἀποδιδόναι· πολέμιον γὰρ οὐκέτι ἐν αὐτῷ Ἀθηναίοις οἰκῆσειν οὐδένα. λεγομένων δὲ τούτων οἱ Ἀθηναῖοι δεινὰ 2 ἐποιοῦν, νομίζοντες ἀδικεῖσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων τοῦ τε Πανάκτον τῇ καθαιρέσει, ὃ ἔδει ὀρθὸν παραδοῦναι, καὶ πυνθα-

gens hierzu λεγόντων zu denken. — ὥσπερ πρότερον, nämlich im 30 j. Frieden. — καὶ πρότερόν ποτε, um 555 v. Ch. Herod 1, 82. — νικᾶν. zu 1, 54, 2.

3. φίλιον haben nur einige schlechtere Hdd., doch scheint es notwendig; denn φίλον substantivisch genommen wäre schon an sich eine groſse Härte bei τὸ Ἀργος und ist um so weniger annehmbar, als 36, 1 τὸ Ἀργος — ἐπιθυμοῦντας — καλῶς σφίσι φίλιον γενέσθαι gewils mit uns. St. in Beziehung steht; s. dort die Note. — ἡξίουν, sc. αὐτοὺς ξυν-

χωρεῖν. Subj. οἱ Ἀργεῖοι. — τέλος allein ist Obj. — ἐς τὰ Τανίνθια. zu 23, 4.

42. 1. οὓς ἔδει κτέ. 39, 2. — νέμειν, beweiden. — ἔλεγον. zu 1, 26, 1. — νομίζοντες κτέ., me-
nend, (hiermit) auch dieses (die Stadt Panakton, sowie die Gefangenen) zurückzugeben oder = auch dies (sc. εἶναι) hiesse zurückgeben.

2. δεινὰ ἐποιοῦν, bei Thuk. nur hier, sonst δεινὸν ποιεῖσθαι τι, was aber etwas andre Bedeutung hat. vgl. mit dem ersten Ausdr. unser

νόμενοι ὅτι καὶ Βοιωτοῖς ἰδίᾳ ξυμμαχίαν πεποιήνται, φάσκοντες πρότερον κοινῇ τοὺς μὴ δεχομένους τὰς σπονδὰς προσαναγκάσειν. τὰ τε ἄλλα ἐσκόπονν ὅσα ἐξελελοίπεσαν τῆς ξυνθήκης καὶ ἐνόμιζον ἐξηπατησθαι, ὥστε χαλεπῶς πρὸς τοὺς πρέσβεις ἀποκρινάμενοι ἀπέπεμψαν.

43. Κατὰ τοιαύτην δὴ διαφορὰν ὄντων τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἱ ἐν ταῖς Ἀθήναις αὖ βουλόμενοι λῦσαι τὰς σπονδὰς εὐθύς ἐνέκειντο. ἦσαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου, ἀνὴρ ἡλικία μὲν ἔτι τότε ὢν νέος ὥς ἐν ἄλλῃ πόλει, ἀξιώματι δὲ προγόνων τιμώμενος· ᾧ ἐδόκει μὲν καὶ ἄμεινον εἶναι πρὸς τοὺς Ἀργεῖους μᾶλλον χωρεῖν, οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ φρονήματι φιλονεικῶν ἠνταντιοῦτο, ὅτι Λακεδαιμόνιοι διὰ Νικίου καὶ Ἀράχης ἐπραξαν τὰς σπονδὰς, ἑαυτὸν κατὰ τε τὴν νεότητά ὑπεριδόντες καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν προξενίαν ποτὲ οὐσαν οὐ τιμήσαντες, ἦν τοῦ πάππου ἀπειπόντος αὐτὸς τοὺς ἐκ τῆς νήσου αὐτῶν αἰχμαλώτους θεραπεύων διε-
3 νοεῖτο ἀνανεώσασθαι. πανταχόθεν τε νομίζων ἐλασσοῦσθαι τό τε πρῶτον ἀντεῖπεν, οὐ βεβαίους φάσκων εἶναι Λακεδαιμονίους, ἀλλ' ἵνα Ἀργεῖους σφίσι σπεισάμενοι ἐξέλωσι καὶ αὐθις ἐπ' Ἀθηναίους μόνους ἴωσι, τούτου ἕνεκα σπένδεσθαι αὐτούς, καὶ τότε, ἐπειδὴ ἡ διαφορὰ ἐργένητο, πέμπει εὐθύς ἐς Ἄργος ἰδίᾳ, κελεύων ὥς τάχιστα ἐπὶ τὴν ξυμμαχίαν προκαλουμένους ἦκειν μετὰ Μαντινέων καὶ Ἡλείων, ὥς καιροῦ ὄντος καὶ αὐτὸς ξυμπράξων τὰ μάλιστα.

44. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀκούσαντες τῆς τε ἀγγελίας καὶ ἐπειδὴ ἔγνωσαν οὐ μετ' Ἀθηναίων προαχθεῖσαν τὴν τῶν Βοιωτῶν ξυμμαχίαν, ἀλλ' ἐς διαφορὰν μεγάλην καθεστῶτας αὐτοὺς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, τῶν μὲν ἐν Λακεδαίμονι πρέσβειων, οὐ

deutsches: er that ganz entsetzlich. — *πυνθανόμενοι* korresp. dem *Dativ καθαιρέσει*. zu 1, 80, 1. — *πρότερον*. 35, 3.

43. 1. αὖ mit Hinweisung auf die mit ähnlichen Tendenzen thätige Partei in Sparta.

2. ὥς — πόλει limitierend. zu 3, 113, 6. Er war etwa 30 Jahre alt. — οὐ μέντοι ἀλλὰ καί. Diese adversative Steigerung ist wohl aus der Ellipse entstanden: jedoch nicht dies allein, sondern auch. — ἑαυτόν, weil der Satz

als Gedanke des Alkibiades ausgesprochen wird. Die *Vulg.* αὐτόν gegen die weit überwiegende Autorität der *Hdd.* — τοῦ πάππου, sein Großvater von mütterlicher Seite, ebenfalls Alkibiades geheissen: *Plut.* *Alk.* 14.

3. σφίσι, τοῖς Ἀθηναίοις. — προκαλουμένους ist wohl *Fut.*

44. 1. ἀκούσαντες κτέ. Über die Wortstellung zu 1, 16. Ebenso gleich wieder §. 3. *δείσαντες κτέ.* — ἐπειδὴ ἔγνωσαν steht als Variation des Ausdrucks für *γνόντες*. s. 4, 73, 4. —

σφίσι περὶ τῶν σπονδῶν ἔτυχον ἀπόντες, ἡμέλουν, πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον τὴν γνώμην εἶχον, νομίζοντες πόλιν τε σφίσι φιλίαν ἀπὸ παλαιοῦ καὶ δημοκρατουμένην ὥσπερ καὶ αὐτοὶ καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχουσαν τὴν κατὰ θάλασσαν ξυμπολεμήσειν σφίσιν, ἣν καθιστῶνται ἐς πόλεμον. ἔπεμπον οὖν 2 εὐθύς πρέσβεις ὡς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τῆς ξυμμαχίας· ξυνεπρεσβεύοντο δὲ καὶ οἱ Ἡλείοι καὶ Μαντινῆς. ἀφίκοντο δὲ καὶ 3 Λακεδαιμονίων πρέσβεις κατὰ τάχος, δοκοῦντες ἐπιτήδειοι εἶναι τοῖς Ἀθηναίοις, Φιλοχαρίδας καὶ Λέων καὶ Ἐνδιος, δεισαντες μὴ τὴν τε ξυμμαχίαν ὀργιζόμενοι πρὸς τοὺς Ἀργεῖους ποιήσονται, καὶ ἅμα Πύλον ἀπαιτήσοντες ἀντὶ Πανάκτου, καὶ περὶ τῆς Βοιωτῶν ξυμμαχίας ἀπολογησόμενοι ὡς οὐκ ἐπὶ κακῷ τῶν Ἀθηναίων ἐποιήσαντο.

45. Καὶ λέγοντες ἐν τῇ βουλῇ περὶ τε τούτων καὶ ὡς αὐτοκράτορες ἤκουσι περὶ πάντων ξυμβῆναι τῶν διαφόρων, τὸν Ἀλκιβιάδην ἐφόβουν μὴ καί, ἣν ἐς τὸν δῆμον ταῦτά λέγασιν, ἐπαγάρνεται τὸ πλῆθος καὶ ἀπωσθῇ ἡ Ἀργείων ξυμμαχία. μηχανᾶται δὲ πρὸς αὐτοὺς τοιούδε τι ὁ Ἀλκιβιάδης· τοὺς Λακε- 2 δαιμονίους πείθει, πείσιν αὐτοῖς δούς, ἣν μὴ ὁμολογήσωσιν ἐν τῷ δήμῳ αὐτοκράτορες ἤκειν, Πύλον τε αὐτοῖς ἀποδώσειν (πείσειν γὰρ αὐτὸς Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ νῦν ἀντιλέγειν) καὶ τᾶλλα ξυναλλάξειν βουλόμενος δὲ αὐτοὺς Νικίου τε ἀπο- 3 στήσαι ταῦτα ἔπρασσε καὶ ὅπως ἐν τῷ δήμῳ διαβαλὼν αὐτοὺς ὡς οὐδὲν ἀληθεῖς ἐν νῷ ἔχουσιν οὐδὲ λέγουσιν οὐδέποτε ταῦτά, τοὺς Ἀργεῖους καὶ Ἡλείους καὶ Μαντινέας ξυμμάχους ποιήσῃ. καὶ ἐγένετο οὕτως. ἐπειδὴ γὰρ ἐς τὸν δῆμον παρελθόντες 4 καὶ ἐπερωτώμενοι οὐκ ἔφασαν, ὥσπερ ἐν τῇ βουλῇ, αὐτοκράτορες ἤκειν, οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐτι ἠνείχοντο, ἀλλὰ τοῦ Ἀλκι-

δημοκρατουμένην ὥσπερ καὶ αὐτοί. Dasselbe Motiv wurde auch sonst öfter angegeben: 29, 1. 31, 6 u. a.

3. ἐπιτήδειοι in ähnlichem Sinne wie 40, 3 das stärkere προσφιλέστατοι. — Φιλοχαρίδας, Kap. 19. — δεισαντες. v. d. Gesandten gesagt, aber f. d. Volk geltend, wie oft.

45. 1. Die Behandlung der Gesandten durch Alkib. erinnert lebhaft an die ähnliche Scene, welche 4, 22 Kleon aufführte. — μὴ καὶ mit τὸ πλῆθος ἔπαγ. zu verbinden

(Rost, Stahl); suppl. den Gedanken ὥσπερ καὶ τὴν βουλὴν ἐπηγάγοντο (Stahl). — ταῦτά v. St. recht korr. st. ταῦτα. Auch Winsemius übersetzt eadem.

2. πείσιν, ὄρκον βέβαιον (Schol.) 1, 133. — ἣν μὴ ὁμολογήσωσιν. Plut. Nik. 10: ἂν μὴ φῶσι μὴδ' ὁμολογήσωσιν ἤκειν αὐτοκράτορες. ὁμολ. = φανερώς εἰπεῖν. wie 1, 91, 4. — ὥσπερ καὶ gehört zusammen. Üb. den Inf. nach ὥσπερ in der orat. obl. zu 1, 91, 5.

βιάδου πολλῶ μᾶλλον ἢ πρότερον καταβοῶντος τῶν Λακεδαιμονίων ἐσήμερον τε καὶ ἐτοῖμοι ἦσαν εὐθύς παραγαρόντες τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν ξυμμάχους ποιεῖσθαι σεισμοῦ δὲ γενομένου πρὶν τι ἐπικυρωθῆναι, ἢ ἐκκλησίᾳ αὕτη ἀνεβλήθη.

46. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ ἐκκλησίᾳ ὁ Νικίας, καίπερ τῶν Λακεδαιμονίων αὐτῶν ἡπατημένων καὶ αὐτὸς ἐξηπατημένος περὶ τοῦ μὴ αὐτοκράτορας ὁμολογῆσαι ἤκειν, ὅμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔφη χρῆναι φίλους μᾶλλον γίγνεσθαι, καὶ ἐπισχόντας τὰ πρὸς Ἀργεῖους πέμψαι ἔτι ὥς αὐτοὺς καὶ εἰδέναι ὅ τι διανοοῦνται, λέγων ἐν μὲν τῷ σφετέρῳ καλῷ, ἐν δὲ τῷ ἐκείνων ἀπρεπεῖ τὸν πόλεμον ἀναβάλλεσθαι· σφίσι μὲν γὰρ εὖ ἐστῶτων τῶν πραγμάτων ὥς ἐπὶ πλείστον ἄριστον εἶναι διασώσασθαι τὴν εὐπραγίαν, ἐκείνοις δὲ δυστυχοῦσιν ὅτι τάχιστα εὗρημα ² εἶναι διακινδυνεύσαι. ἔπεισέ τε πέμψαι πρέσβεις, ὧν καὶ αὐτὸς ἦν, κελεύοντας Λακεδαιμονίους, εἴ τι δίκαιον διανοοῦνται, Πάνακτόν τε ὁρθὸν ἀποδιδόναι καὶ Ἀμφίπολιν, καὶ τὴν Βοιωτῶν ξυμμαχίαν ἀνεῖναι, ἣν μὴ ἐς τὰς σπονδὰς ἐσίωσι, καθ- ³ ἅπερ εἰρητο ἄνευ ἀλλήλων μηδεὶ ξυμβαίνειν. εἰπεῖν τε ἐκέλευον ὅτι καὶ σφεῖς, εἰ ἐβούλοντο ἀδικεῖν, ἤδη ἂν Ἀργεῖους ξυμμάχους πεποιῆσθαι, ὥς παρεῖναι γ' αὐτοὺς αὐτοῦ τούτου ἔνεκα. εἴ τέ τι ἄλλο ἐνεκάλουν, πάντα ἐπιστεῖλαντες ἀπέπεμψαν ⁴ τοὺς περὶ τὸν Νικίαν πρέσβεις. καὶ ἀφικομένων αὐτῶν καὶ ἀπαγγειλάντων τά τε ἄλλα καὶ τέλος εἰπόντων ὅτι, εἰ μὴ τὴν ξυμμαχίαν ἀνήσουσι Βοιωτοῖς μὴ ἐσιοῦσιν ἐς τὰς σπονδὰς, ποιήσονται καὶ αὐτοὶ Ἀργεῖους καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν ξυμμάχους,

46. 1. τῇ ὕστεραίᾳ, in der am folgenden Tage gehaltenen, wie 1, 44, 1 u. auch 7, 11, 2. Schlecht- hin für ὕστερος steht ὕστεραῖος bei Thuk. nicht. — τῶν Λακ. αὐτ. ἡπ. (v. St. beseitigt) enthält die Begründung zu καὶ αὐτὸς ἐξηπ. — ἐπισχόντας τὰ πρὸς Ἀργ., die Verbindung mit den Argeiern hemmend, aufschiebend. So ἐπέχειν transit. 2, 76, 2. 5, 63, 4. 7, 33, 3. Wer wegen 32, 6 περὶ τῆς Ἀργείων ξυμμαχίας ἐπέχειν auch hier ἐπέχειν lieber intr. nehmen will, muß τὰ πρὸς erklären: in den Beziehungen zu, hinsichtlich. s. 3, 63, 2. zu 4, 23, 2.

— καλῷ und ἀπρεπεῖ finden ihre Erklärung in dem folg. εὖ ἐστῶτων τῶν πρ. und δυστυχοῦσιν. Ὑβ. die Verbindung τῷ σφετέρῳ καλῷ zu 1, 37, 4. — ὥς ἐπὶ πλείστον 1, 82, 4.

2. ὁρθὸν nur zu Πάν. 42, 2. — εἰρητο. zu 39, 3.

3. ὅτι — ἂν — πεποιῆσθαι. Vermischung von ὅτι ἐπεποιήντο ἂν und ἂν πεποιῆσθαι (ohne ὅτι). Ganz ähnlich fand sich ὅτι beim Partiz. 4, 37, 1. — ὥς παρεῖναι. Konstr. zu 1, 91, 5.

4. Βοιωτοῖς ist der sog. dat. incommodi. Ähnl. steht der Dat. in einem nur lockern Verbande zum

τὴν μὲν ξυμμαχίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι Βοιωτοῖς οὐκ ἔφασαν ἀνήσειν, ἐπικρατούντων τῶν περὶ τὸν Ξενάρη τὸν ἑφορον ταῦτα γίνεσθαι καὶ ὅσοι ἄλλοι τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν, τοὺς δὲ ὄρκους δεομένου Νικίου ἀνεενώσαντο· ἐφοβεῖτο γὰρ μὴ πάντα ἀτελῇ ἔχων ἀπέλθῃ καὶ διαβληθῇ, ὅπερ καὶ ἐγένετο, αἴτιος δοκῶν εἶναι τῶν πρὸς Λακεδαιμονίους σπονδῶν. ἀνα- 5 χωρήσαντός τε αὐτοῦ ὡς ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος πεπραγμένον, εὐθὺς δι' ὀργῆς εἶχον, καὶ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι (ἔτυχον γὰρ παρόντες οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, παραγαρόντος Ἀλκιβιάδου), ἐποίησαντο σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν πρὸς αὐτοὺς τήνδε.

47. „Σπονδὰς ἐποίησαντο ἑκατὸν Ἀθηναῖοι ἔτη καὶ Ἀργεῖοι καὶ Μαντινῆς καὶ Ἡλείοι <πρὸς ἀλλήλους>, ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ὧν ἄρχουσιν ἑκάτεροι, ἀδόλους καὶ ἀβλαβεῖς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. ὅπλα δὲ μὴ ἐξέστω 2 ἐπιφέρειν ἐπὶ πημονῇ μήτε Ἀργεῖους καὶ Ἡλείους καὶ Μαντινέας καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐπὶ Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ὧν ἄρχουσιν Ἀθηναῖοι, μήτε Ἀθηναίους καὶ τοὺς ξυμμάχους <ὧν ἄρχουσιν Ἀθηναῖοι> ἐπὶ Ἀργεῖους καὶ Ἡλείους καὶ Μαντινέας καὶ τοὺς ξυμμάχους, τέχνη μὴδὲ μηχανῇ μηδεμιᾷ. κατὰ 3

Verb 4, 56, 1. — Ξενάρη κτέ. 36, 1. — ἀπέλθῃ καὶ διαβλ. Logisch genauer wäre ἀπελθὼν διαβλ., was aber wohl wegen ἔχων vermieden ist, oder auch ἦν — ἀπέλθῃ, διαβληθῇ.

5. δι' ὀργῆς εἶχον. Zu ergänzen scheint αὐτόν, nämll. τὸν Νικίαν; denn den Ausdruck, der 2, 37, 2. 5, 29, 2 transit. steht, hier intrans. zu fassen, ist man wohl durch διὰ φυλακῆς ἔχειν 2, 81, 4 noch nicht berechtigt. — ἔτυχον γὰρ κτέ. Der parenthetische Satz ist vorausgeschickt. s. 4, 43, 3. 52, 3 u. a.

47. Ein Bruchstück dieser Vertragsurkunde ist erhalten auf einer am Südbahnhof der Burg gefundenen Marmorplatte, die Schlussworte bezw. -buchstaben der 26 oberen Zeilen [§. 1 — §. 8 (ὁμ)όσαι δ(ε)]. In jeder Zeile standen 76 oder 77 Buchstaben. Die Abweichungen von dem in den Hdd. überlieferten Text beweisen dessen Unzuverlässigkeit, welche zum Teil auf Nachlässigkeit der Schreiber

der Hdd., zum Teil aber wohl auch auf Nachlässigkeit des vom Schriftsteller mit der Herstellung einer Kopie der Urkunde Beauftragten beruhen mag. — Von orthographischen Verschiedenheiten sei nur die auch sonst in den attischen Urkunden zu bemerkende Schreibung ἐάν erwähnt, wofür b. Thuk. stets ἦν steht, ebenso ἐπὶν statt ἐπειδάν (§. 6).

1. ἑκατὸν ἔτη, wie 3, 114, 3 u. a. — Ἀθηναῖοι. Üb. die Stellung zu 3, 90, 4. — <πρὸς ἀλλήλους> auf der Tafel, fehlt in den Hdd. — ἀδόλους u. ἀβλ. κτέ. Formel wie 18, 3. Vgl. überhaupt dieses Kap. u. 23. — ἑκάτεροι, insofern auf der einen Seite die Ath., auf der anderen die drei Staaten zusammen gedacht werden. §. 5 ἑκαστοι. Kirchh. Sitzgsb. d. B. A. 1883, S. 840: ὑπὲρ τε — ἑκαστοι (s. §. 8).

2. <ὧν ἄρχ. Ἀθ.> v. Kirchh. mit Recht ergänzt, da sonst 17 Buchstaben fehlen.

τάδε ξυμμάχους εἶναι Ἀθηναίους καὶ Ἀργεῖους καὶ Μαντινέας καὶ Ἡλείους ἑκατὸν ἔτη· ἦν πολέμιοι ἴωσιν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν Ἀθηναίων, βοηθεῖν Ἀργεῖους καὶ Μαντινέας καὶ Ἡλείους Ἀθήναζε, καθ' ὃ τι ἂν ἐπαγγέλλωσιν (οὗτοι), τρόπον ὁποῖω ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτω κατὰ τὸ δυνατόν· ἦν δὲ δηώσαντες οἴχωνται, πολεμίαν εἶναι ταύτην τὴν πόλιν Ἀργείοις καὶ Μαντινεῦσι καὶ Ἡλείοις καὶ Ἀθηναίοις καὶ κακῶς πάσχειν ὑπὸ ἀπασῶν τούτων τῶν πόλεων· καταλύειν δὲ μὴ ἐξεῖναι τὸν πόλεμον πρὸς ταύτην τὴν πόλιν μηδεμιᾶ τῶν πόλεων, ἦν μὴ
 4 ἀπάσαις δοκῇ. βοηθεῖν δὲ καὶ Ἀθηναίους ἐς Ἀργος καὶ (ἐς) Μαντινείαν καὶ (ἐς) Ἥλιν, ἦν πολέμιοι ἴωσιν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν Ἀργείων ἢ τὴν Μαντινέων ἢ τὴν Ἡλείων, καθ' ὃ τι ἂν ἐπαγγέλλωσιν αἱ πόλεις αὗται, τρόπον ὁποῖω ἂν δύνωνται ἰσχυροτάτω κατὰ τὸ δυνατόν· ἦν δὲ δηώσαντες οἴχωνται, πολεμίαν εἶναι ταύτην τὴν πόλιν Ἀθηναίοις καὶ Ἀργείοις καὶ Μαντινεῦσι καὶ Ἡλείοις καὶ κακῶς πάσχειν ὑπὸ ἀπασῶν τούτων τῶν πόλεων· καταλύειν δὲ μὴ ἐξεῖναι τὸν πόλεμον πρὸς ταύτην τὴν πόλιν (μηδεμιᾶ τῶν πόλεων), ἦν μὴ ἀπάσαις δοκῇ [ταῖς
 5 πόλεσιν]. ὅπλα δὲ μὴ ἔαν ἔχοντας διέναι ἐπὶ πολέμῳ διὰ τῆς γῆς τῆς σφετέρας αὐτῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ὧν ἄρχουσιν ἕκαστοι, μηδὲ κατὰ θάλασσαν, ἦν μὴ ψηφισαμένων τῶν πόλεων ἀπασῶν τὴν δίοδον εἶναι, Ἀθηναίων καὶ Ἀργείων καὶ Μαντι-
 6 νέων καὶ Ἡλείων. τοῖς δὲ βοηθοῦσιν ἡ πόλις ἡ πέμπουσα παρεχέτω μέχρι μὲν τριάκοντα ἡμερῶν σῖτον, ἐπὶν ἔλθῃ ἐς

3. Μαντ. καὶ Ἥλ., nach dem Fragm. umgestellt st. des überlieferten Ἥλ. καὶ Μαντ., wie gleich wieder u. später (§. 6). — ἴωσιν ἐπὶ Kirchh. st. ἐς. — Da die mit ἰσχυροτάτω κατὰ τὸ endende Zeile drei Buchstaben zu viel enthält, habe ich mit St. οὗτοι aufgenommen st. des überlieferten Ἀθηναίοι. — ἀπασῶν korr. aus πασῶν, weil diese Form sonst in der Urkunde steht. Aus eben- dems. Grunde stelle ich mit St. um τούτων τῶν statt des τῶν πόλεων τούτων der Hdd. — (ἐς) mit St.

4. (μηδεμιᾶ τῶν πόλεων) mit Kirchh. einzusetzen. — [ταῖς πόλεσιν] Glossem (Kirchh.).

5. ὧν ἄρχουσιν mit K. statt des überlief. ὧν ἂν ἄρχουσιν. — μηδὲ κατὰ θάλασσαν klammert Krüger als

unecht ein wegen 56, 2. Schöne ändert μηδὲ in μήτε, schiebt zwischen πολέμῳ u. διὰ ebenfalls μήτε ein u. schreibt λέναι st. διέναι, offenbar viel zu künstlich. Cl. verteidigt mit Recht den Ausdruck, γῆς darf hier allerdings nicht im Gegensatz zu θάλ. aufgefalist werden, sondern in dem allgemeineren Sinn „Gebiet“. Kirchh. hält es für nachträgl. re- daktion. Zusatz seitens der Arg. — ἦν μὴ, aufer, es müßte denn sein, dafs, eigentl. wohl zu ergänzen ἔωσι. Die Korr. in εἰ μὴ (Schöne) nicht nötig.

6. μέχρι — ἐπὶν, bis zu dreifsig Tagen von da an, wo. Die Form ἐπὶν ist selten; bei Thuk. noch 8, 58, 6. 7; im Fragm. ἐπειδάν. — ἔλθῃ, sc. ἡ βοήθεια aus βοηθοῦσιν.

τὴν πόλιν τὴν ἐπαγγείλασαν βοηθεῖν, καὶ ἀπιοῦσι κατὰ ταῦτά·
 ἣν δὲ πλείονα βούλονται χρόνον τῇ στρατιᾷ χρῆσθαι, ἢ πόλις
 ἢ μεταπεμφαμένη διδότω σίτον, τῷ μὲν ὀπλίτῃ καὶ ψιλῷ καὶ
 τοξότη τρεῖς ὀβολοὺς Ἀγριναίους τῆς ἡμέρας ἐκάστης, τῷ δ'
 ἱππεὶ δραχμὴν Ἀγριναίαν. ἢ δὲ πόλις ἢ μεταπεμφαμένη <τῇ 7
 στρατιᾷ> τὴν ἡγεμονίαν ἐχέτω, ὅταν ἐν τῇ αὐτῆς ὁ πόλεμος ᾖ.
 ἣν δὲ ποι δόξῃ <ἐπάσαις> ταῖς πόλεσι κοινῇ στρατεύεσθαι, τὸ
 ἴσον τῆς ἡγεμονίας μετεῖναι ἀπάσαις ταῖς πόλεσιν. ὁμόσαι δὲ 8
 τὰς σπονδὰς Ἀθηναίους μὲν ὑπὲρ τε σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν
 ξυμμαχῶν, Ἀργεῖοι δὲ καὶ Μαντινῆς καὶ Ἡλείοι καὶ οἱ ξύμ-
 μαχοι τούτων κατὰ πόλεις ὁμνύντων. ὁμνύντων δὲ τὸν ἐπι-
 χῳριον ὅρκον ἕκαστοι τὸν μέγιστον κατὰ ἱερῶν τελείων. ὁ δὲ
 ὅρκος ἔστω ὅδε· „Εμμενῶ τῇ ξυμμαχίᾳ κατὰ τὰ ξυγκείμενα
 δικαίως καὶ ἀβλαβῶς καὶ ἀδόλως, καὶ οὐ παραβήσομαι τέχνη
 οὐδὲ μηχανῇ οὐδεμιᾷ.“ ὁμνύντων δὲ Ἀθήνησι μὲν ἡ βουλὴ 9
 καὶ αἱ ἐνδημοὶ ἀρχαί, ἐξορκούντων δὲ οἱ πρυτάνεις· ἐν Ἀργεῖ
 δὲ ἡ βουλὴ καὶ οἱ ὀρδοῦντες καὶ οἱ ἀρτῦναι, ἐξορκούντων
 δὲ οἱ ὀρδοῦντες· ἐν δὲ Μαντινείᾳ οἱ δημιουργοὶ καὶ ἡ βουλὴ
 καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαί, ἐξορκούντων δὲ οἱ θεωροὶ καὶ οἱ πολέμ-
 αρχοι· ἐν δὲ Ἡλιδι οἱ δημιουργοὶ [καὶ οἱ τὰ τέλη ἔχοντες]
 καὶ οἱ ἐξακόσιοι, ἐξορκούντων δὲ οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ θεσμο-
 φύλακες. ἀνανεοῦσθαι δὲ τοὺς ὅρκους Ἀθηναίους μὲν ἰόντας 10

vgl. zu 1, 90, 2. Kirchhoff korr. *ἐλθῶσι* (sc. οἱ βοηθοῦντες) und nachher *βούληται*, aber ich kann mir die Verderbnis nicht recht erklären. — *τρεῖς ὀβολοὺς Ἀγρ.* = etw. mehr als vier attische Obolen. Die aigin. Drachme wird = 10 att. Obolen angenommen.

7. <τῇ στρατιᾷ> mit K. — *αὐτῆς* Duker statt *αὐτῇ* der Hdd. — <ἐπάσαις> nach Spuren im Fragment.

8. *κατὰ ἱερῶν τελείων. κατὰ* bedeutet in solchen Verbindungen eigentl. auf-herab, d. i. im Angesicht, vor; *ἱερὰ τέλεια* sind Opfer von ausgewachsenen Tieren, von *hostiae maiores*, nicht *hostiae lactentes*; solche Opfer, wie Demosth. geg. Aristokr. p. 642, 17 ed. R. bei einem ebenfalls sehr feierlichen Schwure nennt: *στὰς ἐπὶ τῶν τομῶν κἀπρον καὶ κριοῦ*

καὶ τὰύρου. Wegen der Bedeutung von *τέλειος* vgl. *ἄρμα τέλειον*, entgegenes. dem *ἄρμα πολικόν*. — *ἐμμενῶ*, Emend. v. F. Portus, wie 18, 9, für *ἐμμένω*. Kirchh. *ἐμμ. ταῖς σπονδαῖς καὶ*.

9. *ἐνδημοὶ ἀρχαί*, z. B. die Archonten, stehen gegenüber den *ὑπερόριοι ἀρχαί* (Aschin. geg. Timarch. p. 45 ed. R.), zu denen z. B. die Strategen gehören. — *οἱ ὀρδοῦντες*. Diese und alle die folgenden Behörden der einzelnen Staaten sind wenig oder gar nicht näher bekannt. — *οἱ ἀρτῦναι*. Die Hdd. *αἱ ἀ.*, welches Cl. verteidigt: „*αἱ ἀρτ.* wahrscheinlich wie in *αἱ ἀρχαί* das Amt statt der Personen.“ — [*καὶ οἱ τὰ τέλη ἔχοντες*] erklärt Kr. mit Recht für Glossem zu *δημιουργοί*.

10. Die athenischen Gesandten

- ἐς Ἡλιν καὶ ἐς Μαντίνειαν καὶ ἐς Ἀργος τριάκοντα ἡμέραις
 πρὸ Ὀλυμπίων, Ἀργεῖους δὲ καὶ Ἡλείους καὶ Μαντινέας ἰόν-
 τας Ἀθήνας δέκα ἡμέραις πρὸ Παναθηναίων τῶν μεγάλων.
 11 τὰς δὲ ξυνθήκας τὰς περὶ τῶν σπονδῶν καὶ τῶν ὄρκων καὶ
 τῆς ξυμμαχίας ἀναγράφαι ἐν στήλῃ λιθίνῃ Ἀθηναίους μὲν ἐν
 πόλει, Ἀργεῖους δὲ ἐν ἀγορᾷ ἐν τοῦ Ἀπόλλωνος τῷ ἱερῷ,
 Μαντινέας δὲ ἐν τοῦ Διὸς τῷ ἱερῷ ἐν τῇ ἀγορᾷ. καταδέντων
 δὲ καὶ Ὀλυμπίᾳσι στήλῃν χαλκὴν κοινῇ Ὀλυμπίοις τοῖς νυνί.
 12 ἐὰν δέ τι δοκῇ ἕμεινον εἶναι ταῖς πόλεσι ταύταις προσθεῖναι
 πρὸς τοῖς ξυγκειμένοις, ὅ τι ἂν δόξῃ ταῖς πόλεσιν ἀπάσαις
 κοινῇ βουλευομέναις, τοῦτο κύριον εἶναι.“

48. Αἱ μὲν σπονδαὶ καὶ ἡ ξυμμαχία οὕτως ἐγένοντο· καὶ
 αἱ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων οὐκ ἀπείρηντο τούτου
 2 ἕνεκα οὐδ' ὕφ' ἑτέρων. Κορίνθιοι δὲ Ἀργείων ὄντες ξύμμαχοι
 οὐκ ἐσῆλθον ἐς αὐτάς, ἀλλὰ καὶ γενομένης πρὸ τούτου Ἡλείοις
 καὶ Ἀργείοις καὶ Μαντινεῦσι ξυμμαχίας, τοῖς αὐτοῖς πολεμεῖν
 καὶ εἰρήνην ἔργειν, οὐ ξυνώμοσαν, ἀρκεῖν δ' ἔφασαν σφίσι
 τὴν πρώτην γενομένην ἐπιμαχίαν, ἀλλήλοις βοηθεῖν, ξυνεπι-
 3 στρατεύειν δὲ μηδενί. οἱ μὲν Κορίνθιοι οὕτως ἀπέστησαν
 τῶν ξυμμάχων καὶ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πάλιν τὴν γνώ-
 μην εἶχον.

49. Ὀλύμπια δ' ἐγένετο τοῦ θέρους τούτου, οἷς Ἀνδρο-

nach Elis, Mantinea und Argos sollen dreißig Tage vor den Olympien von Athen abgehen, indem auf den Aufenthalt in jeder dieser Städte etwa zehn Tage gerechnet werden, sodafs sie noch rechtzeitig zu der Feier der Spiele eintreffen können. Dagegen brauchen die Gesandten dieser Staaten nur zehn Tage vor den Panathenaien in Ath. einzutreffen, weil sie nur mit Ath. allein zu verhandeln haben. Übrigens fielen die Olympien und die Panathenaien weder in dasselbe Jahr noch auf dieselben Tage, sondern jene bekanntlich in das erste, diese in das dritte Jahr der Olympiade, jene begannen den 11. des Hekatombaion, diese nach d. wahrscheinlichsten Annahme den 28. desselben Monats.

11. κ. τ. ὄρκων hält Kirchh. für Zusatz. — ἐν πόλει. 18, 10, 23, 5.

Von dieser auf der Burg befindlichen Kopie stammt das Fragment. Das Original befand sich im Metroon.

12. ὅτι ἂν. Die Hdd. ὅτι δ' ἂν. Dann wäre προσθεῖναι Hauptsatz; man solle zusetzen. Allein durch 23, 6 wird es fast zur Gewissheit, dafs δ' zu tilgen ist.

48. 1. ἡ ξυμμαχία zu 27, 1. — οὕτως. Kr. schreibt αὐταί, eine wegen 80, 1. 3, 28, 2 u. 8, 59, 1 allerdings wahrscheinliche, aber nicht gerade leichte Änderung.

2. ξυμμαχίας. Dies Bündnis mufs, wie der Zusammenhang zeigt, ein anderes und später abgeschlossenes sein als das K. 29 u. 31 erwähnte; denn letzteres wird hier mit τὴν πρώτην γενομένην ἐπιμαχίαν gemeint (s. 27, 2), obwohl es an den früheren Stellen ebenfalls öfter ξυμμαχία genannt ist.

49. 1. Ὀλύμπια, 420, Juli. —

σθένης Ἀρκὰς παγκράτιον τὸ πρῶτον ἐνίκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ Ἑλλείων εἰσρχησαν ὥστε μὴ θύειν μὴδ' ἀγωνίζεσθαι, οὐκ ἐκτίνοντες τὴν δίκην αὐτοῖς ἣν ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ νόμῳ Ἑλλεῖοι κατεδικάσαντο αὐτῶν, φάσκοντες σφίσι ἐπὶ Φύρκον τε τεῖχος ὄπλα ἐπενεργεῖν καὶ ἐς Λέπρεον αὐτῶν ὀπλίτας ἐν ταῖς Ὀλυμπιακαῖς σπονδαῖς ἐσπέμψαι. ἡ δὲ κατάδικη δισχίλιαι μναῖ ἦσαν, κατὰ τὸν ὀπλίτην ἕκαστον δύο μναῖ, ὥσπερ ὁ νόμος ἔχει. Λακεδαιμόνιοι δὲ πρέσβεις πέμψαντες 2 ἀντέλεγον μὴ δικαίως σφῶν καταδικασθαι, λέγοντες μὴ ἐπαγγέλλται πῶς ἐς Λακεδαίμονα τὰς σπονδάς, ὅτ' ἐσέπεμψαν τοὺς ὀπλίτας. Ἑλλεῖοι δὲ τὴν παρ' αὐτοῖς ἐκχειρίαν ἥδη ἔφασαν 3 εἶναι (πρώτοις γὰρ σφίσι αὐτοῖς ἐπαγγέλλουσι), καὶ ἡσυχάζοντων σφῶν καὶ οὐ προσδεχομένων ὡς ἐν σπονδαῖς, αὐτοὺς λαθεῖν ἀδικήσαντας. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὑπελάμβανον οὐ 4 χρεῶν εἶναι αὐτοὺς ἐπαγγεῖλαι ἔτι ἐς Λακεδαίμονα, εἰ ἀδικεῖν γε ἥδη ἐνόμιζον αὐτούς, ἀλλ' οὐχ ὡς νομίζοντες τοῦτο δοῦναι, καὶ ὄπλα οὐδαμῶς ἔτι αὐτοῖς ἐπενεργεῖν. Ἑλλεῖοι δὲ τοῦ αὐ- 5 τοῦ λόγου εἰχοντο, ὡς μὲν οὐκ ἀδικοῦσι μὴ ἂν πεισθῆναι, εἰ δὲ βούλονται σφίσι Λέπρεον ἀποδοῦναι, τό τε αὐτῶν μέρος ἀφιέναι τοῦ ἀργυρίου καὶ ὃ τῷ θεῷ γίνεται αὐτοῖς ὑπὲρ ἐκείνων ἐκτίσειν.

50. Ὡς δ' οὐκ ἐσήκουν, αὐτῆς τάδε ἤξιον, Λέπρεον μὲν μὴ ἀποδοῦναι, εἰ μὴ βούλονται, ἀναβάντας δὲ ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου, ἐπειδὴ προθυμοῦνται χρῆσθαι τῷ ἱερῷ, ἐπομόσαι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἢ μὴν ἀποδώσειν ὕστερον τὴν καταδίκην. ὡς δὲ οὐδὲ ταῦτα ἤθελον, Λακεδαί- 2

ἐν kraft, gemäß. v. 1, 77, 1. 7, 11, 1. — παγκράτιον, 3, 8, 1. fehlt die Bestimmung der Kampfesart. — σφίσι mit St. statt σφᾶς d. Hdd., was nicht gleich αὐτοῖς sein kann. Ob freilich σφίσι ursprüngl. stand, ist fraglich. — ἐς Λέπρεον. 31, 4. — Cl. setzt ohne Grund χιλίους zu ὀπλίτας. — σπονδαῖς, die olympische Ekécheirie. — ἦσαν, dem Prädik. akkommodiert. zu 1, 10, 1.

2. ἀντέλεγον μὴ. zu 1, 28, 5. — καταδικασθαι ist entw. Passiv oder Medium, wobei dann αὐτοῖς zu ergänzen ist.

3. εἶναι, sei gewesen.

4. ὑπελάμβανον, entgegneten.

— αὐτούς, das nach ἐνόμιζον, geht auf die Laked., das nachherige αὐτοῖς auf die Eleier. — ἔτι, nämlich nach erfolgter Ankündigung.

5. ὡς — ἀδικοῦσι, nämlich die Laked., davon ließen sie (die El.) sich etc. — μὴ ἂν. Μὴ nach einem Verbum dicendi (was hier freilich aus λόγον zu ergänzen ist) wie 1, 139, 1. u. öfter. — γίνεται, ὀφείλεται (Schol.), gebühre.

50. 1. Beachte den Wechsel der Subj. — ἀναβάντας statt der Hdd. ἀναβάντες, was sich nicht durch den Zwischensatz εἰ μὴ βούλονται entschuldigen läßt. — ἐπομόσαι v. St. richtig korr. aus ἀπομόσαι.

μόνιοι μὲν εἰργοντο τοῦ ἱεροῦ θυσίας καὶ ἀγόνων καὶ οἶκοι
 3 ἔθνον, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐθεώρουν πλὴν Λεπρεατῶν. ὅμως
 δὲ οἱ Ἥλαιοι δεδιότες μὴ βίᾳ θύσωσι, ξὺν ὅπλοις τῶν νεω-
 τέρων φυλακὴν εἶχον· ἤλθον δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀργεῖοι καὶ Μαν-
 4 τυνῆς, χίλιοι ἑκατέρωθεν, καὶ Ἀθηναίων ἑπταῖς, οἱ ἐν Ἀρπίνῃ
 ὑπέμενον τὴν ἑορτήν. θεός δ' ἐγένετο τῇ πανηγύρει μέγα μὴ
 ξὺν ὅπλοις ἔλθωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ καὶ
 Αἰχας ὁ Ἀρκεσιλάου, Λακεδαιμόνιος, ἐν τῷ ἀγῶνι ὑπὸ τῶν
 ῥαβδούχων πληγὰς ἔλαβεν, ὅτι νικῶντος τοῦ ἑαυτοῦ ζεύγους
 καὶ ἀνακηρυχθέντος Βοιωτῶν δημοσίου κατὰ τὴν οὐκ ἐξουσίαν
 τῆς ἀγωνίσεως, προσελθὼν ἐς τὸν ἀγῶνα ἀνέδησε τὸν ἡνίοχον,
 βουλόμενος δηλώσαι ὅτι ἑαυτοῦ ἦν τὸ ἄρμα· ὥστε πολλῶ δὴ
 μᾶλλον ἐπεφόβητο πάντες καὶ ἐδόκει τι νέον ἔσεσθαι. οἱ μὲν-
 5 ἦλθεν. ἐς δὲ Κόρινθον μετὰ τὰ Ὀλύμπια Ἀργεῖοι τε καὶ οἱ
 ξύμμαχοι ἀφίκοντο δεησόμενοι αὐτῶν παρὰ σφᾶς ἔλθεῖν. καὶ
 Λακεδαιμονίῳν πρέσβεις ἔτυχον παρόντες· καὶ πολλῶν λόγων
 γενομένων τέλος οὐδὲν ἐπράχθη, ἀλλὰ σεισμοῦ γενομένου δι-
 ελύθησαν ἕκαστοι ἐπ' οἶκον. καὶ τὸ θεῖος ἐτελεύτα.

51. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος Ἡρακλεώταις τοῖς ἐν
 Τραχύνι μάχῃ ἐγένετο πρὸς Αἰνιᾶνας καὶ Δόλοπας καὶ Μηλιάς
 2 καὶ Θεσσαλῶν τινας· προσοικοῦντα γὰρ τὰ ἔθνη ταῦτα τῇ

2. *θυσίας καὶ ἀγόνων* Appos. zu *ἱεροῦ*, in dem Sinne, wie 49, 1 *ὥστε μὴ θύειν μηδ' ἀγωνίζεσθαι* als nähere Bestimmung zu *τοῦ ἱεροῦ εἰργαζήσαν* gesetzt ist. Kr. und St. halten es für Glossem.

3. *ξὺν ὅπλοις* = *ξὺν ὀπλίταις*, sie liefen ihre junge Mannschaft als Hopliten Wache halten. — *Ἀρπίνῃ* ohne Zweifel von Michaelis richtig an Stelle des offenbar falschen *Ἀργεῖ* gesetzt. Was sollten die Truppen in dem entfernten Argos thun? Harpina im Thale des Alpheios unweit Olympias. — *ὑπέμενον*, Böhme vermutete *ἐπέμενον*.

4. *Αἰχας*. Derselbe Bericht bei Xen. Hellen. 3, 2, 21, der den Lichas als *ἄνδρα γέροντα* bezeichnet, und Pausan. 6, 2. — *ῥαβδούχων*. Schwerlich Kampfordner (Hellano-

diken) selbst, sondern wohl die Diener derselben, eine Art Ordnungspolizei. Gegen ersteres spricht indes nicht *πληγὰς ἔλαβεν ὑπό*, da *ὑπό* füglich heißen kann: auf Befehl der. — *δημοσίου*, sc. *ζεύγους*, als ein dem Staate gehöriges. So schon Steph. im Thes. And. erklären: Gemeinwesen, Gesamtheit, was wegen des fehlenden Art. bedenklich, da *ἐν δημοσίου* (aus öffentlichem Vermögen) 6, 31, 3. 5. Xen. Hell. 5, 2, 10 anderer Art ist. — *τὴν οὐκ ἐξουσίαν*, sc. *τῶν Λακ.* Über die Negat. zu 1, 137, 4. — *ἀγῶνα*, Kampfplatz. — *αὐτοῖς* wird natürlicher auf die andern Festteilnehmer bezogen als auf die Lakcd. — *τέλος* adverbial.

51. 1. Herakleia, Kap. 12. — Die Ainianen wohnten am Ober- und

πόλει πολέμια ἦν· οὐ γὰρ ἐπ' ἄλλη τινὶ γῇ ἢ τῇ τούτων τὸ χωρίον ἐτειχίσθη. καὶ εὐθύς τε καθισταμένη τῇ πόλει ἡναντιοῦντο, ἐς ὅσον ἐδύναντο φθείροντες, καὶ τότε τῇ μάχῃ ἐνίκησαν τοὺς Ἡρακλεώτας, καὶ Ξενάρης ὁ Κνίδιος, Λακεδαιμόνιος, ἄρχων αὐτῶν ἀπέθανε, διεφθάρησαν δὲ καὶ ἄλλοι τῶν Ἡρακλεωτῶν. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ δωδέκατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα.

52. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου θέρους εὐθύς ἀρχομένου τὴν Ἡράκλειαν, ὡς μετὰ τὴν μάχην κακῶς ἐφθείρετο, Βοιωτοὶ παρέλαβον, καὶ Ἡγησιππίδαν τὸν Λακεδαιμόνιον ὡς οὐ καλῶς ἄρχοντα ἐξέπεμψαν. δεισαντες δὲ παρέλαβον τὸ χωρίον μὴ Λακεδαιμονίων τὰ κατὰ Πελοπόννησον θορυβουμένων Ἀθηναῖοι λάβωσι· Λακεδαιμόνιοι μέντοι ὠρρίζοντο αὐτοῖς.

Καὶ τοῦ αὐτοῦ θέρους Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου, στρατηγὸς 2 ὢν Ἀθηναίων, Ἀργείων καὶ τῶν ξυμμάχων ξυμπρασσόντων ἔλθων ἐς Πελοπόννησον μετ' ὀλίγων Ἀθηναίων ὀπλιτῶν καὶ τοξοτῶν, καὶ τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων παραλαβὼν τὰ τε ἄλλα ξυγκαθίστη περὶ τὴν ξυμμαχίαν διαπορευόμενος Πελοπόννησον τῇ στρατιᾷ, καὶ Πατρέας τε τείχῃ καθεῖναι ἐπεισεν ἐς θάλασσαν καὶ αὐτὸς ἕτερον διανοεῖτο τειχίσαι ἐπὶ τῷ Ῥίῳ τῷ Ἀγαῖκῳ. Κορίνθιοι δὲ καὶ Σικυνῶνιοι καὶ οἷς ἦν ἐν βλάβῃ τειχισθὲν βοηθήσαντες διεκώλυσαν.

53. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Ἐπιδανυρίοις καὶ Ἀργείοις πόλεμος ἐγένετο, προφάσει μὲν περὶ τοῦ θύματος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθαεῶς, ὃ δέον ἀπαγαγεῖν οὐκ ἀπέπεμπον ὑπὲρ

Mittellauf des Spercheios, nordwestlich davon die Doloper, östlich die Malier, von denen feindlich wohl nur die Paralier und Hiereer waren (vgl. 3, 92 u. 93).

2. ἐπ' ἄλλῃ. zu 33, 1. — ὁ Κνίδιος, Sohn des Κνίδης. Über die Flexion zu 1, 64, 2. — Xenares jedenfalls derselbe wie der 36, 1 erwähnte.

52. 1. 419 Frühling. — τὰ κατὰ Π., λέγει διὰ (Schol.), welcher Akk.?

2. τῶν αὐτόθεν (s. 1, 8, 2. ἀπὸ Πελοποννήσου Schol.) ξυμμάχων ist gen. part., wie z. B. K. 1, 4. Nach Isokrates hatte Alk. 200 athen. Hopliten bei sich. (Περὶ τοῦ ζεύ-

γους. Kap. 6. §. 15.) — τείχῃ (nämlich μακρὰ) καθεῖναι, 4, 103, 5. Über die Geschichte von Patrai s. Paus. VII, 6, 3. — ἕτερον, sc. τεῖχος, aber im Sinne von Kastell. — ἐπὶ wie 51, 2. — Ῥίῳ, 2, 86 und 92. — ἐν βλάβῃ, nachtheilig. konstruiert wie 1, 100, 3 οἷς πολέμιον ἦν τὸ χωρίον κτιζόμενον.

53. 1. Πυθαεῶς, wohl der Tempel des Ἀπόλλων Πυθαεῶς bei Ἀσίνῃ, welchen die Arg. bei der Zerstörung von Ἀσίνῃ verschonten (Paus. II, 26, 5). Die Epidaurier hatten eine Abgabe zu entrichten, wohl für Benutzung der Weiden. Das Wort βοτάμια ist nicht nachzuweisen. Daher korr. Stahl βοτα-

βοταμίων Ἐπιδάυριοι κυριώτατοι δὲ τοῦ ἱεροῦ ἦσαν Ἀργεῖοι· ἐδόκει δὲ καὶ ἔνευ τῆς αἰτίας τὴν Ἐπίδανρον τῷ τε Ἀλκibiάδῃ καὶ τοῖς Ἀργείοις προσλαβεῖν, ἣν δύνωνται, τῆς τε Κορίνθου ἔνεκα ἡσυχίας καὶ ἐκ τῆς Αἰγίνης βραχυτέραν ἔσεσθαι τὴν βοήθειαν ἢ Σκύλλαιον περιπλεῖν τοῖς Ἀθηναίοις. παρεσκευάζοντο οὖν οἱ Ἀργεῖοι ὡς αὐτοὶ ἐς τὴν Ἐπίδανρον διὰ τοῦ θύματος τὴν ἔσπραξιν ἐσβαλοῦντες.

54. Ἐξεστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πανδημεὶ ἐς Λεῦκτρα τῆς ἑαυτῶν μεθορίας πρὸς τὸ Λύκαιον, Ἀγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου βασιλέως ἡγουμένου· ἥδει δὲ οὐδεὶς ὅποι στρατεύουσιν, οὐδὲ αἱ πόλεις ἐξ ὧν 2 ἐπέμφθησαν. ὥς δ' αὐτοῖς τὰ διαβατήρια θυομένοις οὐ προ-χάσκει, αὐτοὶ τε ἀπὸ τῆς οἴκου καὶ τοῖς ξυμμάχοις περι-ἡγγειλαν μετὰ τὸν μέλλοντα (Καρνεῖος δ' ἦν μὴν, ἱερομηνία 3 Δωριεῦσι) παρασκευάζεσθαι ὡς στρατευσομένους. Ἀργεῖοι δ' ἀναχωρησάντων αὐτῶν τοῦ πρὸ τοῦ Καρνείου μηνὸς ἐξελθόν-τες τετράδι φθίνοντος, καὶ ἄγοντες τὴν ἡμέραν ταύτην πάντα 4 τὸν χρόνον, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐπίδανριαν καὶ ἐδήουν. Ἐπι-

vōn. Hätte dies gestanden, so ist nicht recht einzusehen, wie daraus βοταμίων werden konnte. In βοταμίων sehe ich dieselbe Korr. βοταμίων zu βοτανῶν; παραβοταμίων ist offenbar nur Korr. — τῆς ἡσυχίας, um die Ruhe, die Neutralität, Korinths zu sichern, es von einem feindseligen Auftreten abzuhalten. — βραχυτέραν κτλ. Die Konstr. biegt ab, indem das obige ἐδόκει in d. Bedeutung: es schien, noch als das regierende Verbum vorschwebt. Ähnliche Fälle zu 3, 94, 3. — Σκύλλαιον, das Vorgebirg südlich von Troizen. — ἢ — περιπλεῖν, ein bequemer Gebrauch des Inf., der eigentlich als Subj. von βοήθειαν εἶναι gedacht ist, mit ἣ, wo genauer ein konditionaler Satz oder ein Partiz. stehen sollte. s. 4, 66, 3. 6, 60, 3. — τοῖς Ἀθ. verb. mit βραχυτέραν ἔσεσθαι. — διὰ von der Absicht. zu 2, 89, 4.

54. 1. Λεῦκτρα ist zufolge der Richtungsangabe πρὸς τὸ Λύκαιον (Kap. 16, 2) das später zum megalopolitanischen Gebiet gehörige. —

αἱ πόλεις, wohl die Periökenstädte in Lakonika.

2. διαβατήρια, für den Übergang über die Grenze. — ἱερομηνία. Der ganze Monat war ein heiliger, weil auſser dem groſsen Feste der Karneien noch viele andere in denselben fielen. Er entspricht dem attischen Metageitnion (Mitte Aug. bis Mitte September). ἱερομηνία (wie 3, 56, 2 u. 65, 1) hat St. mit Recht st. ἱερομηνία aufgenommen.

3. φθίνοντος. zu 19, 1. — καὶ — χρόνον. Sonst erklärte man ἄγοντες durch vorrücken, zog πάντα τὸν χρόνον, was die ganze Zeit bis zum Anfang der Karneien bedeuten soll, zum Folgenden und las mit drei Hdd. ἐσέβαλλον. Aber erstens erwartet man dann ἀγαρόντες und zweitens stimmt die Erwähnung mehrerer Einfälle, nach deren jedem sie sich also wieder zurückgezogen haben müßten, weder mit 55, 1 καὶ ὃν χρόνον ἐν τῇ Ἐπίδανρῳ οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν, noch mit §. 2 das.: οἱ Ἀργεῖοι πάλιν ἐς τὴν Ἐπίδανριαν ἐσέβαλον καὶ ἐδήουν.

δαύριοι δὲ τοὺς ξυμμάχους ἐπεκαλοῦντο. ὧν τινες οἱ μὲν τὸν μῆνα προουφασίσαντο, οἱ δὲ καὶ ἐς μεθορίαν τῆς Ἐπιδανυρίας ἐλθόντες ἡσύχαζον.

55. Καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐν τῇ Ἐπιδαύρῳ οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν, ἐς Μαντίνειαν πρεσβεῖαι ἀπὸ τῶν πόλεων ξυνῆλθον, Ἀθηναίων παρακαλεσάντων. καὶ γιγνομένων λόγων Εὐφαιμίδας ὁ Κορίνθιος οὐκ ἔφη τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις ὁμολογεῖν· σφεῖς μὲν γὰρ περὶ εἰρήνης ξυγκαθῆσθαι, τοὺς δ' Ἐπιδανυρίους καὶ τοὺς ξυμμάχους καὶ τοὺς Ἀργεῖους μεθ' ὅπλων ἀντιτετάχθαι· διαλῦσαι οὖν πρῶτον χρῆναι ἐφ' ἑκατέρων ἐλθόντας τὰ στρατόπεδα, καὶ οὕτω πάλιν λέγειν περὶ τῆς εἰρήνης. καὶ πει- 2 σθέντες ὥχοντο καὶ τοὺς Ἀργεῖους ἀπήγαγον ἐκ τῆς Ἐπιδανυρίας. ὕστερον δὲ ἐς τὸ αὐτὸ ξυνελθόντες οὐδ' ὥς ἐδυνήθησαν ξυμβῆναι, ἀλλ' οἱ Ἀργεῖοι πάλιν ἐς τὴν Ἐπιδανυρίαν ἐσέβαλον καὶ ἐδήρουν. ἐξεστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Καρύας· 3 καὶ ὥς οὐδ' ἐνταῦθα τὰ διαβατήρια αὐτοῖς ἐγένετο, ἐπανεχώρησαν. Ἀργεῖοι δὲ τεμόντες τῆς Ἐπιδανυρίας ὥς τὸ τρίτον 4 μέρος ἀπῆλθον ἐπ' οἶκον. καὶ Ἀθηναίων αὐτοῖς χίλιοι ἐβόηθησαν ὀπλίται καὶ Ἀλκιβιάδης στρατηγός, πυνθόμενοι τοὺς

Richtiger verbindet man πάντα τὸν χρ. mit dem Vorhergehenden. Dann sind zwei Auffassungen möglich.

1) „und obgleich sie sonst immer (π. τ. χ. allerdings auffallend) diesen Tag feierten.“ So Böhme. 2) „indem sie die ganze Zeit diesen Tag begingen,“ d. h. sie bezeichneten die ganze Zeit, während welcher sie zu feld lagen, als τετράδα φθίνοντος μηνός. (Grote, hist. of Gr. 7. Ch. 89. Madvig Adv. crit. 1, p. 324.) Eine derartige List versuchten die Argeier gegen die Laked. (Xen. Hell. 4, 7, 2) und wandte auch Alexander an (Plut. Alex. c. 16).

4. τινες οἱ μὲν wohl für οἱ μὲν τινες. Nicht ganz ähnlich ist 7, 86, 4, aber einiges andere bei Be. 309. vgl. auch zu 6, 61, 2.

55. 1. ἀπὸ τῶν πόλεων, von den verbündeten Staaten, mit Einschluss der zweideutigen Korinthier. — ἐφ' ἑκατέρων mit τὰ στρ. zu verbinden = ἐπὶ τὰ στρ. ἐκ. (St.). διαλῦσαι absol. wie καταλύειν. 23, 1.

2. πεισθέντες ὥχοντο. Sendende

u. Gesandte sind als gleichbedeutend behandelt und deshalb ist nicht πεισθέντων gesagt. Vgl. 44, 3. — ἐς τὸ αὐτό, an demselben Ort.

3. Καρύαι, Periökenstadt zwischen Sellasia und Tegea, zu dessen Gebiet es ehemals gehört hatte. — ἐγένετο, so oft bei Xenophon, z. B. Anab. 2, 2, 3 im Sinne von προχωρεῖν 54, 2.

4. στρατηγός, πυνθόμενοι τοὺς κτέ. Konj. v. F. Portus, übereinstimmend mit Vallas Übers. Die Hdschr. u. Ausgg. στρατηγός· πυνθόμενοι δὲ τοὺς — ἐξεστρατεύσθαι καὶ κτέ. Um dies zu erklären, haben einige für ἐξεστρατεύσθαι willkürlich die Bedeutung angenommen: den Feldzug beendet hätten, während doch ἐκστρατεύσθαι bei Thuk. mehrmals in der allgemein üblichen: ausziehen vorkommt, im Pfk. noch 2, 12, 2. Auch war bei der Vulg. die Verknüpfung πυνθόμενοι — καὶ ὥς härter als Ähnliches an anderen Stellen.

Λακεδαιμονίους ἐξεστρατεῦσθαι· καὶ ὥς οὐδὲν ἔτι αὐτῶν ἔδει, ἀπῆλθον. καὶ τὸ θέρος οὕτω διῆλθεν.

56. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος Λακεδαιμόνιοι λαθόν-
τες Ἀθηναίους φρουροὺς τε τριακοσίους καὶ Ἀγρησιππίδαν
2 ἄρχοντα κατὰ θάλασσαν ἐς Ἐπίδαυρον ἐσέπεμψαν. Ἀργεῖοι
δ' ἐλθόντες παρ' Ἀθηναίους ἐπεκάλουν ὅτι, γεγραμμένον ἐν
ταῖς σπονδαῖς διὰ τῆς ἐαντῶν ἐκάστους μὴ ἔαν πολεμίους
διυέναι, ἑάσειαν κατὰ θάλασσαν παραπλεῦσαι· καὶ εἰ μὴ
κἀκεῖνοι ἐς Πύλον κομιοῦσιν ἐπὶ Λακεδαιμονίους τοὺς Μεσ-
3 σηνίους καὶ Εἰλωτας, ἀδικήσεσθαι αὐτοί. Ἀθηναῖοι δὲ Ἀλκι-
βιάδου πείσαντος τῇ μὲν Λακωνικῇ στήλῃ ὑπέγραψαν ὅτι οὐκ
ἐνέμειναν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς ὄρκοις, ἐς δὲ Πύλον ἐκόμισαν
τοὺς ἐκ Κρανίων Εἰλωτας λήξεσθαι, τὰ δ' ἄλλα ἡσύχαζον.
4 τὸν δὲ χειμῶνα τοῦτον πολεμούντων Ἀργείων καὶ Ἐπιδαυρίων
μάχῃ μὲν οὐδεμίᾳ ἐγένετο ἐκ παρασκευῆς, ἐνέδραι δὲ καὶ κατα-
5 ὄρομαί, ἐν αἷς ὥς τύχοιεν ἐκατέρων τινὲς διεφθείροντο. καὶ
τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος πρὸς ἕαρ ἡδὴ κλίμακας ἔχοντες οἱ
Ἀργεῖοι ἦλθον ἐπὶ τὴν Ἐπίδαυρον ὥς ἐρήμον οὔσης διὰ τὸν
πόλεμον βίᾳ αἰρήσοντες· καὶ ἔπρακτο ἀπῆλθον. καὶ ὁ χειμῶν
ἐτελεύτα, καὶ τρίτον καὶ δέκατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα.

57. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου θέρους μεσοῦντος Λακεδαι-
μόνιοι, ὥς αὐτοῖς οἱ τε Ἐπιδαυριοὶ ξύμμαχοι ὄντες ἐταλαι-
πύρουν καὶ τᾶλλα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ τὰ μὲν ἀφειστήκει, τὰ
δ' οὐ καλῶς εἶχε, νομίσαντες, εἰ μὴ προκαταλήφονται ἐν τάχει,
ἐπὶ πλέον χωρήσεσθαι αὐτά, ἐστράτευσεν αὐτοὶ καὶ οἱ Εἰλωτες
πανδημεῖ ἐπ' Ἄργος· ἡγεῖτο δὲ Ἄρις ὁ Ἀρχιδάμων, Λακεδαι-
2 μονίων βασιλεὺς. ξυνεστράτευσεν δ' αὐτοῖς Τεγεᾶται καὶ ὅσοι
ἄλλοι Ἀρχάδων Λακεδαιμονίοις ξύμμαχοι ἦσαν. οἱ δ' ἐκ τῆς
ἄλλης Πελοποννήσου ξύμμαχοι καὶ οἱ ἔξωθεν ἐς Φλιοῦντα

56. 1. Ἀγρησιππίδαν, wohl derselbe wie Kap. 52.

2. γεγραμμένον. zu 1, 74, 1. — κατὰ θάλασσαν. s. Kap. 47, 1 und 5. — Μεσ. κ. Εἰλ. 35, 7. — ἀδικήσεσθαι passiv.

3. στήλῃ. 18, 10. 23, 5. — ἐκ Κρανίων. 35, 7. — λήξεσθαι, um zu plündern.

4. ἐκ παρασκευῆς, planmäßig. Ebenso 4, 94, 1.

5. ἡδὴ verb. mit πρὸς ἕαρ. zu

1, 30, 4. — ἐρήμον, weil die Truppen, wie man glaubte, zum Schutze des Gebietes ausgerückt sein würden.

57. 1. 418. — ἐπὶ — αὐτά, so werde dies (diese Übelstände) weiter gehen. — προκαταλήφον-ται absolut, wie 3, 2, 3 u. ö.

2. ὅσοι ἄλλοι, genannt 67, 1. — ἄμιπποι waren Leichtbewaffnete, die den Reitern beigegeben bald hinten aufsaßen (z. B. beim An-

ξυνελέγοντο, Βοιωτοὶ μὲν πεντακισχίλιοι ὀπλῖται καὶ τοσοῦτοι ψιλοὶ καὶ ἱππῆς πεντακόσιοι καὶ ἄμιπποι ἴσοι, Κορίνθιοι δὲ δισχίλιοι ὀπλῖται, οἱ δ' ἄλλοι ὥς ἕκαστοι, Φλιάσιοι δὲ πανστρατιᾷ, ὅτι ἐν τῇ ἐκείνων ἦν τὸ στρατεύμα.

58. Ἀργεῖοι δὲ προαισθόμενοι τό τε πρῶτον τὴν παρασκευὴν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἐπειδὴ ἐς τὸν Φλιοῦντα βολόμενοι τοῖς ἄλλοις προσμῖξαι ἐχώρουν, τότε δὴ ἐξεστράτευσαν καὶ αὐτοί. ἐβόηθησαν δ' αὐτοῖς καὶ Μαντινῆς, ἔχοντες τοὺς σφετέρους ξυμμάχους, καὶ Ἡλείων τρισχίλιοι ὀπλῖται. καὶ 2 προΐοντες ἀπαντῶσι τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐν Μεθυδρίῳ τῆς Ἀρκαδίας. καὶ καταλαμβάνουσιν ἑκάτεροι λόφον· καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ὥς μεμονωμένοις τοῖς Λακεδαιμονίοις παρεσκευάζοντο μάχεσθαι, ὁ δὲ Ἄγρις τῆς νυκτὸς ἀναστήσας τὸν στρατὸν καὶ λαθὼν ἐπορεύετο ἐς Φλιοῦντα παρὰ τοὺς ἄλλους ξυμμάχους. καὶ οἱ Ἀργεῖοι αἰσθόμενοι ἅμα ἔφ' ἐχώρουν, πρῶτον μὲν ἐς 3 Ἄργος, ἔπειτα ἣ προσεδέχοντο τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τῶν ξυμμάχων καταβήσεσθαι, τὴν κατὰ Νεμέαν ὁδόν. Ἄγρις δὲ 4 ταύτην μὲν ἦν προσεδέχοντο οὐκ ἐτράπετο, παραγγείλας δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀρκάσι καὶ Ἐπιδαυροῖς ἄλλην ἐχώρησε χαλεπὴν καὶ κατέβη ἐς τὸ Ἀργεῖον πεδίον· καὶ Κορίνθιοι καὶ Πελληνῆς καὶ Φλιάσιοι ὄρθιον ἐτέραν ἐπορεύοντο· τοῖς δὲ Βοιωτοῖς καὶ Μεγαρεῦσι καὶ Σικωνίοις εἰρητο τὴν ἐπὶ Νεμέας ὁδὸν καταβαίνειν, ἥ οἱ Ἀργεῖοι ἐκάθηντο, ὅπως, εἰ οἱ

griff oder Rückzug), bald zum Fechten herabsprangen. — οἱ δ' ἄλλοι, genannt 58, 3. 4. — ὥς ἕκαστοι. zu 1, 3, 4.

58. 1. τό τε, Emend. von Heilmann statt τότε, was Cl. verteidigt. Dem Partiz. ist koordiniert καὶ ἐπειδὴ (οἱ Λακεδαιμονίους), wie öft.: Kap. 44, 1. 55, 3. 4, 116, 1. 1, 1, 1. Ἀργεῖοι προαισθόμενοι ist vorangestellt, als ob nicht nur das τὸ πρῶτον τὴν παρασκευὴν davon abhinge, sondern noch ein zweites Objekt käme. Statt des zweiten Objekts aber folgt der Nebensatz. — ξυμμάχους. s. 29, 1. 33, 2.

2. Μεθύδριον, zwischen d. Quellbächen des Ladon gelegen (vgl. unser Werden, -werda), Kreuzungspunkt wichtiger Straßen. — Agis

sowohl als die Argeier, die zuerst westlich gezogen waren, schlugen beide eine nördliche Richtung ein.

3. ἔπειτα ohne δέ drei gute Hdd. So nach πρῶτον μὲν sehr häufig, namentlich bei den Rednern.

4. ἦν, sc. τρέψεσθαι αὐτόν. — Ἀργεῖον πεδίον nur in zwei schlechten Hdd., doch wohl das Richtige, wie τὸ Θριάσιον πεδίον 2, 19, 2. 20, 3. 21, 1. τοῦ Ἀναρρανίου πεδίου 2, 102, 2. Vulg. Ἀργείων π. Vielleicht ist das Attribut ganz zu streichen, denn in eine andere Ebene als die von Argos konnte er nicht ziehen. — Πελληνῆς 2, 9, 3. — ὄρθιον, sehr selten zweier Endungen, nachgewiesen aus Eurip. Hel. 632. — ἐκάθηντο. Dieselbe Form 3, 97, 2. 4, 44, 4. 5, 6, 5 u. daher auch hier beizubehalten, ob-

Αργεῖοι ἐπὶ σφᾶς ἰόντες ἐς τὸ πεδίον βοηθοῖεν, ἐφεπόμενοι τοῖς ἵπποις χρῶντο. καὶ ὁ μὲν οὕτω διατάξας καὶ ἐσβαλὼν ἐς
 5 τὸ πεδίον ἐδήλου Σάμινθόν τε καὶ ἄλλα.

59. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι γνόντες ἐβοήθουν ἡμέρας ἤδη ἐκ τῆς Νεμέας, καὶ περιτυχόντες τῷ Φλιασίων καὶ Κορινθίων στρατοπέδῳ τῶν μὲν Φλιασίων ὀλίγους ἀπέκτειναν, ὑπὸ δὲ τῶν
 2 Κορινθίων αὐτοὶ οὐ πολλῶ πλείους διεφθάρησαν. καὶ οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Μεγαρήϊς καὶ οἱ Σικυνῶνιοι ἐχώρουν, ὥσπερ εἶρητο αὐτοῖς, ἐπὶ τῆς Νεμέας, καὶ τοὺς Ἀργεῖους οὐκ ἐτι κατέλαβον, ἀλλὰ καταβάντες, ὡς ἑώρων τὰ ἐαυτῶν δηλούμενα, ἐς μάχην παρετάσσοντο. ἀντιπαρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Λακε-
 3 δαιμόνιοι. ἐν μέσῳ δὲ ἀπειλημμένοι ἦσαν οἱ Ἀργεῖοι· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ πεδίου οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶργον τῆς πόλεως καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, καθύπερθεν δὲ Κορίνθιοι καὶ Φλιασῖοι καὶ Πελληνης, τὸ δὲ πρὸς Νεμέας Βοιωτοὶ καὶ Σικυνῶνιοι καὶ Μεγαρήϊς. ἵπποι δὲ αὐτοῖς οὐ παρήσαν· οὐ γὰρ πῶ οἱ Ἀθηναῖοι
 4 μόνοι τῶν ξυμμάχων ἦκον. τὸ μὲν οὖν πλήθος τῶν Ἀργείων καὶ τῶν ξυμμάχων οὐχ οὕτω δεινὸν τὸ παρὸν ἐνόμιζον, ἀλλ' ἐν καλῷ ἐδόκει ἢ μάχῃ ἔσεσθαι, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους
 5 ἀπειληφέναι ἐν τῇ αὐτῶν τε καὶ πρὸς τῇ πόλει. τῶν δὲ Ἀργείων δύο ἄνδρες, Θράσυλλός τε, τῶν πέντε στρατηγῶν εἰς ὧν, καὶ Ἀλκίφρων, πρόξενος Λακεδαιμονίων, ἤδη τῶν στρατοπέδων ὅσον οὐ ξυνιόντων προσελθόντε Ἀγιδι διελεγέσθην μὴ ποιεῖν μάχην· ἐτοιμούς γὰρ εἶναι Ἀργεῖους δίκας δοῦναι καὶ δέξασθαι ἴσας καὶ ὁμοίας, εἴ τι ἐπικαλοῦσιν Ἀργεῖοις Λακεδαιμόνιοι, καὶ τὸ λοιπὸν εἰρήνην ἔγειν σπονδὰς ποιησαμένους.

wohl die besten Hdd. καθῆντο od. κάθηντο haben.

5. Σάμινθος. Dr. Lolling hält dafür „die über dem Ausgang der argeischen Ebene Mykenai gegenüber liegende, die Überreste einer weitläufigen Befestigung tragende Berghöhe Aetolithi. Die von den phliasischen Höhen herabkommen den Bergwege führen am Fusse von Aetolithi vorüber in den Nordteil der argeischen Ebene, denselben, in welchen auch der bequeme Weg von Nemea mündet.“

59. 1. ἡμέρας ἤδη. zu 1, 30, 4.

2. καταβάντες, näml. οἱ Ἀργεῖοι.

3. τὸ πρὸς Ν., an der Seite von Ν. her. 1, 62, 1. 4, 130, 1 und öfter.

4. ἀπειληφέναι, sc. ἐνόμιζον aus ἐδόκει. — ἐν καλῷ, ἐπὶ συμφέροντι (Schol.).

5. πρόξενος. zu 2, 29, 1. — ὅσον οὐ, s. 1, 36, 1. 4, 69, 3. 125, 1. — προσελθόντες, was, obwohl an sich möglich (B. 129, 5), doch schwerlich vorzuziehen ist. — ποιεῖν, herbeiführen. zu 2, 34, 1. — ἴσας κτέ. 27, 2. — Ἀργεῖοις, das Nomen wird zuweilen wiederholt, wo das Pronomen ausreichend wäre. s. 18, 5. 36, 1.

60. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα εἰπόντες [τῶν Ἀργείων] ἀφ' ἐαυτῶν καὶ οὐ τοῦ πλήθους κελεύσαντος εἶπον· καὶ ὁ Ἄρις δεξάμενος τοὺς λόγους αὐτός, καὶ οὐ μετὰ τῶν πλειόνων οὐδὲ αὐτὸς βουλευσάμενος ἀλλ' ἢ ἐνὶ ἀνδρὶ κοινώσας τῶν ἐν τέλει ξυστρατευομένων, σπένδεται τέσσαρας μῆνας ἐν οἷς ἔδει ἐπιτελέσαι αὐτοὺς τὰ θηθέντα. καὶ ἀπήγαγε τὸν στρατὸν εὐθύς, οὐδενὶ φράσας τῶν ἄλλων [ξυμμάχων]. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι 2 καὶ οἱ ξύμμαχοι εἶποντο μὲν ὡς ἡγεῖτο διὰ τὸν νόμον, ἐν αἰτία δ' εἶχον κατ' ἀλλήλους πολλῇ τὸν Ἄριν, νομίζοντες ἐν καλῷ παρατυχόν σφίσι ξυμβαλεῖν καὶ πανταχόθεν αὐτῶν ἀποκεκλημένων καὶ ὑπὸ ἱππέων καὶ πεζῶν, οὐδὲν δράσαντες ἄξιον τῆς παρασκευῆς ἀπιέναι. στρατόπεδον γὰρ δὴ τοῦτο κάλλι- 3 στον Ἑλληνικὸν τῶν μέχρι τοῦδε ξυνῆλθεν· ὥφθη δὲ μάλιστα ἕως ἔτι ἦν ἀθρόον ἐν Νεμέᾳ, ἐν ᾧ Λακεδαιμόνιοι τε πανστρατιά ἦσαν καὶ Ἀρκάδες καὶ Βοιωτοὶ καὶ Κορινθιοὶ καὶ Σικυνῶνιοι καὶ Πελληνῆς καὶ Φλιάσιοι καὶ Μεγαροῖς, καὶ οὗτοι πάντες λογάδες ἀφ' ἐκάστων, ἀξιόμαχοι δοκοῦντες εἶναι οὐ τῇ Ἀργείων μόνον ξυμμαχία, ἀλλὰ καὶ ἄλλῃ ἔτι προσγενομένη. τὸ μὲν οὖν στρατόπεδον οὕτως ἐν αἰτία ἔχοντες τὸν 4 Ἄριν ἀνεχώρουν τε καὶ διελύθησαν ἐπ' οἶκον ἑκάστωι· Ἀρ- 5 γεῖοι δὲ καὶ αὐτοὶ ἔτι ἐν πολλῷ πλείονι αἰτία εἶχον τοὺς σπεισαμένους ἄνευ τοῦ πλήθους, νομίζοντες κάκεινοι μὴ ἂν

60. 1. [τῶν Ἀργείων] streicht v. Herwerden mit Recht. Ich halte es für Glossem zu πλήθους aus Kap. 59, 4, welches an die falsche Stelle geraten ist. — ἀφ' ἐαυτῶν, gerade so im Deutschen. — Beachte das εἰπόντες — εἶπον. — ἀλλ' ἢ, als, aufser, nach negativen Ausdrücken, eigentlich wohl pleonastisch: aufser als. Kr. 69, 4, 6. Bei Thuk. auch 3, 71, 1. 5, 80, 1. 7, 50, 3. 8, 28, 2. — τῶν ἐν τέλει ξ., „nämlich die Polemarchen (Xen. Staat der Lak. 13, 1), zwei Ephoren, welche einen spartanischen König in auswärtigem Dienste zu begleiten pflegten (Xen. Hell. 2, 4, 36), einige ὁμοῖοι (Xen. Staat der Lak. 13, 1) und die beiden Πύθιοι (Herod. 6, 57, 2. 4). S. auch Müll. Dor. 2. S. 240 (1. A.).“ Arnold. — [ξυμμάχων] verdächtigt Kr. mit Grund, weil „auch die

Spartiaten und sie vorzugsweise hier in Betracht kommen“. Es mit Poppo für ξυστρατευομένων zu nehmen ist schwerlich statthaft.

2. διὰ τὸν νόμον, welches die strengste Subordination forderte. s. 66, 2. 3. — παρατυχόν. s. §. 5 παρασχόν und zu 1, 74, 1. — αὐτῶν, τῶν Ἀργείων.

3. κάλλιστον — τῶν μέχρι τοῦδε. zu 1, 1, 1. Das schönste Heer konnte dies sein, wenn gleich z. B. das bei Plataia im Jahre 479 gröfser war. — ἀθρόον ἐν Νεμέᾳ ist vom Rückzuge zu verstehen; denn auf dem Hinzuge marschierte das Heer in drei Abteilungen, von denen nur eine den Weg nach Nemea einschlug: 58, 4. — ἔτι προσγενομένη = εἰ ἔτι προσγενοίτο. Daher nach Bekkers Konj. καὶ statt καί.

5. μὴ — παρασχόν, bei einer

σφίσι ποτὲ κάλλιον παρασχὼν Λακεδαιμονίους διαπεφενγέναι·
 πρὸς τε γὰρ τῇ σφετέρᾳ πόλει καὶ μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν
 6 ξυμμάχων τὸν ἀγῶνα ἂν γίνεσθαι. τὸν τε Θράσυλλον ἀνα-
 χωρήσαντες ἐν τῷ Χαράδρῳ, οὔτερ τὰς ἀπὸ στρατείας δίκας
 πρὶν ἐσιέναι κρίνουσιν, ἤρξαντο λεύειν. ὁ δὲ καταφυγὼν ἐπὶ
 τὸν βωμὸν περιγίγνεται· τὰ μέντοι χρήματα ἐδήμευσαν αὐτοῦ.

61. Μετὰ δὲ τοῦτο Ἀθηναίων βοηθησάντων χιλίων ὀπλι-
 τῶν καὶ τριακοσίων ἱππέων, ὧν ἐστρατήγουν Λάχης καὶ Νικό-
 στρατος, οἱ Ἀργεῖοι (ὅμως γὰρ τὰς σπονδὰς ὥκνουν λύσαι
 πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους) ἀπιέναι ἐκέλευον αὐτοὺς καὶ πρὸς
 τὸν δῆμον οὐ προσήγον βουλομένους χρηματίζειν, πρὶν δὴ
 Μαντινῆς καὶ Ἡλείοι (ἔτι γὰρ παρῆσαν) κατηνάρκασαν δεό-
 2 μενοι. καὶ ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι, Ἀλκιβιάδου πρεσβευτοῦ παρ-
 ιόντος, ἔν τε τοῖς Ἀργείοις καὶ ξυμμάχοις ταῦτα, ὅτι οὐκ
 ὀρθῶς αἱ σπονδαὶ ἄνευ τῶν ἄλλων ξυμμάχων καὶ γένοιτο,
 καὶ νῦν (ἐν καιρῷ γὰρ παρεῖναι σφεῖς) ἄπτεσθαι χρῆναι τοῦ
 3 πολέμου. καὶ πείσαντες ἐκ τῶν λόγων τοὺς ξυμμάχους εὐθὺς
 ἐχώρουν ἐπὶ Ὀρχομενὸν τὸν Ἀρκαδικὸν πάντες πλην Ἀργείων·
 οὗτοι δὲ ὅμως καὶ πεισθέντες ὑπελείποντο πρῶτον, ἔπειτα δ'
 4 ὕστερον καὶ οὗτοι ἦλθον. καὶ προσκαθεζόμενοι τὸν Ὀρχο-

Gelegenheit, wie sie sich ihnen nie schöner würde bieten können. ἂν beim Partiz., weil es aufgeldst heißen würde: οὐκ ἂν σφίσι ποτὲ κάλλιον παράσχοι. Vgl. 14, 2. — ἂν γίνεσθαι, würde stattgefunden haben. Der Inf. Präs. umfaßt zugleich das Impf., über welches zu 1, 9, 4.

6. ἐν τῷ Χαράδρῳ. Dies ist ein Gießbach hart unter den Mauern von Argos. Im Sommer war er wahrscheinlich trocken. — στρατείας einige auch gute Hdd. statt der Vulg. στρατιάς. zu 1, 3, 5. — πρὶν ἐσιέναι, weil in der Stadt das Kriegerrecht nicht mehr angewendet werden durfte.

61. 1. Λάχης, 3, 86, 1. 115, 6. — Νικόστρατος, 3, 75, 1. 4, 53, 1. 119, 2. — ὅμως, nämlich obschon sie die eigenmächtigen Abschließer des Vertrags heftig tadelten. — πρὶν δὴ nach Haase. πρὶν ἢ hat

Thuk. sonst nicht und vielleicht auch kein anderer Attiker.

2. παριόντος mit St. statt παρόντος, da nicht die Anwesenheit des Alkib. als Gesandter an dieser Stelle erwähnt werden kann, sondern sein Auftreten als Sprecher. — καὶ γένοιτο. Die Stellung von καὶ läßt eine andere Fortsetzung der Rede erwarten, etwa: καὶ νῦν χρεὴ αὐτὰς λύσαι. vgl. zu 1, 16. Auch bemerke man den übrigen in der orat. obl. häufigen Übergang von ὅτι mit dem Opt. in den Infinitiv.

3. πείσαντες, sc. οἱ Ἀθηναῖοι. Dies Subj. ist zwar dem folgenden πάντες nicht kongruent, bildet aber doch einen Teil desselben; vgl. zu 1, 49, 4. — Ὀρχομενὸν τὸν Ἀρκ. Zum Unterschied vom bekannten O., in —? 4, 76, 3. v. Herw. hält τὸν Ἀρκ. für Zusatz. — ὅμως καὶ πεισθέντες, obgleich überzeugt, dennoch.

μενὸν πάντες ἐπολιόρκουν καὶ προσβολὰς ἐποιούντο, βουλόμενοι ἄλλως τε προσγενέσθαι σφίσι καὶ ὕμνηροι ἐκ τῆς Ἀρκαδίας ἦσαν αὐτόθι ὑπὸ Λακεδαιμονίων κείμενοι. οἱ δὲ Ὀρχομένιοι 5 δείσαντες τὴν τε τοῦ τείχους ἀσθένειαν καὶ τοῦ στρατοῦ τὸ πλῆθος, καὶ ὥς οὐδείς αὐτοῖς ἐβοήθει, μὴ προαπώλωνται, ξυνέβησαν ὥστε ξύμμαχοί τε εἶναι καὶ ὁμήρους σφῶν τε αὐτῶν δοῦναι Μαντινεῦσι καὶ οὕς κατέθεντο Λακεδαιμόνιοι παραδοῦναι.

62. Μετὰ δὲ τοῦτο ἔχοντες ἤδη τὸν Ὀρχομένον ἐβουλεύοντο οἱ ξύμμαχοι ἐφ' ὃ τι χρὴ πρῶτον εἶναι τῶν λοιπῶν. καὶ Ἡλείοι μὲν ἐπὶ Λέπρεον ἐκέλευον, Μαντινῆς δὲ ἐπὶ Τεργέαν· καὶ προσέθεντο οἱ Ἀργεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Μαντινεῦσιν. καὶ οἱ μὲν Ἡλείοι ὀργισθέντες ὅτι οὐκ ἐπὶ Λέπρεον 2 ἐψηφίσαντο, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον· οἱ δὲ ἄλλοι ξύμμαχοι παρεσκευάζοντο ἐν τῇ Μαντινείᾳ ὥς ἐπὶ Τεργέαν ἰόντες. καὶ τινες αὐτοῖς καὶ αὐτῶν τῶν [Τεγεατῶν] ἐν τῇ πόλει ἐνεδίδοσαν τὰ πράγματα.

63. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐπειδὴ ἀνεχώρησαν ἐξ Ἄργους τὰς τετραμήνους σπονδὰς ποιησάμενοι, Ἄγιν ἐν μεγάλῃ αἰτίᾳ εἶχον οὐ χειρωσάμενον σφίσιν Ἄργος, παρασχὸν καλῶς ὥς οὐπω πρότερον αὐτοὶ ἐνόμιζον. ἀθρόους γὰρ τοσοῦτους ξυμμάχους καὶ τοιοῦτους οὐ ῥάδιον εἶναι λαβεῖν. ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ 2 Ὀρχομενοῦ ἠγγέλλετο ἐαλωκέναι, πολλῶ δὴ μᾶλλον ἐχαλέπαινον καὶ ἐβούλευον εὐθὺς ὑπ' ὀργῆς παρὰ τὸν τρόπον τὸν ἑαυτῶν ὥς χρὴ τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ κατασκάψαι καὶ δέκα μυριάσι δραχμῶν ζημιῶσαι. ὁ δὲ παρηγείτο μηδὲν τούτων 3 δρᾶν· ἔργῳ γὰρ ἀγαθῷ ῥύσεσθαι τὰς αἰτίας στρατευσάμενος· ἢ τότε ποιεῖν αὐτοὺς ὃ τι βούλονται. οἱ δὲ τὴν μὲν ζημίαν 4

4. καὶ — ἦσαν. Über die Satzgestaltung zu 1, 110. 2. — κείμενοι = κατατεθειμένοι.

62. 2. ἐνεδίδοσαν. Üb. das Impf. und den Ausdruck zu 4, 76, 3. — [Τεγεατῶν] ist offenbar Glossem (St.). Welches wäre die richtige Stellung?

63. 1. παρασχόν. 14, 2. 60, 5. — ἐνόμιζον, sc. παρασχεῖν. — λαβεῖν = συλλαβεῖν, ἀθροῖζειν (Schol.).

2. π. Ὀρχ. statt Ὀρχομενός wird durch diese gleichsam selbständige

Stellung hervorgehoben. — παρὰ — ἑαυτῶν, s. 1, 132, 5. — δέκα μυριάσι δρ. Dies sind ohne Zweifel aiginetische Drachmen, deren 3 = 5 attischen, sodaß die Strafsomme, die attische Drachme zu 78,6 Pf. gerechnet, etwa 130 000 M. betrug.

3. ῥύσεσθαι, er werde wieder gutmachen, des Agis Ausdruck, in der attischen Prosa ungebräuchlich. — ἢ = εἰ δὲ μή. s. 1, 78, 4. 121, 5. — στρατευσάμενος hypothetisch.

καὶ τὴν κατασκαφὴν ἐπέσχον, νόμον δὲ ἔθεντο ἐν τῷ παρόντι, ὃς οὐπω πρότερον ἐγένετο αὐτοῖς· δέκα γὰρ ἄνδρας Σπαρτιατῶν προσεείλοντο αὐτῷ ξυμβούλους, ἕνευ ὧν μὴ κύριον εἶναι ἀπάγειν στρατιὰν ἐκ τῆς πόλεως.

64. Ἐν τούτῳ δ' ἀφικνεῖται αὐτοῖς ἀγγελία παρὰ τῶν ἐπιτηδεῶν ἐκ Τερέας ὅτι, εἰ μὴ παρέσονται ἐν τάχει, ἀποστήσεται αὐτῶν Τερέα πρὸς Ἀργεῖους καὶ τοὺς ξυμμάχους καὶ ὅσον οὐκ ἀφέστηκεν. ἐνταῦθα δὴ βοήθεια τῶν Λακεδαιμονίων γίνεται αὐτῶν τε καὶ τῶν Εἰλωτῶν πανδημεὶ ὀξεῖα καὶ οἷα οὐπω πρότερον. ἐχώρουν δὲ ἐς Ὀρέσθειον τῆς Μαιναλίας· καὶ τοῖς μὲν Ἀρκάδων σφετέροις οὕσι ξυμμάχοις προεῖπον ἀθροισθεῖσιν ἰέναι κατὰ πόδας αὐτῶν ἐς Τερέαν, αὐτοὶ δὲ μέχρ' οὐκ ἐπὶ τῷ Ὀρέσθειον πάντες ἐλθόντες, ἐκεῖθεν δὲ τὸ ἕκτον μέρος σφῶν αὐτῶν ἀποπέψαντες ἐπ' οἶκον, ἐν ᾧ τὸ πρεσβύτερόν τε καὶ τὸ νεώτερον ἦν, ὥστε τὰ οἶκοι φρουρεῖν, τῷ λοιπῷ στρατεύματι ἀφικνοῦνται ἐς Τερέαν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον οἱ ξύμμαχοι ἀπ' Ἀρκάδων παρήσαν. πέμπουσιν δὲ καὶ ἐς τὴν Κόρινθον καὶ Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας καὶ Λοκρούς, βοηθεῖν κελεύοντες κατὰ τάχος ἐς Μαντίνειαν. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐξ ὀλίγου τε ἐρίγνετο καὶ οὐ βράδιον ἦν μὴ ἀθρόοις καὶ ἀλλήλους περιμείνασι διελθεῖν τὴν πολεμίαν (ξυνέκληε γὰρ διὰ μέσον), ὅμως δὲ ἡπείγοντο. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀναλαβόντες τοὺς παρόντας Ἀρκάδων ξυμμάχους ἐσέβαλον ἐς τὴν Μαν-

4. ἐπέσχον, 46, 1. — νόμον, gewils nur eine für den vorliegenden speziellen Fall gegebene Verordnung, nicht ein von jetzt an allgemein gültiges Gesetz. Dies geht aus *προσεείλοντο*, sowie daraus hervor, daß wir kein anderes Beispiel dieser Symbolen bei einem Könige finden (nur ein Admiral hat solche 2, 85, 1. 3, 69, 1. 8, 39, 2), endlich daraus, daß unser Agis selbst später wieder als ganz selbständiger und unabhängiger Oberfeldherr erscheint: 8, 5. — εἶναι. Ὑβ. den Inf. zu 1, 91, 5. — πόλεως. Man nahm dem Könige also das Recht, selbständig eine Expedition zu unternehmen. Haase (und vor ihm schon Lindau) verlangten statt πόλεως — πολέμιας, weil ἀπάγειν nicht vom Abzug der Truppen aus

Feindesland gebraucht wird u. Agis gerade eigenmächtig den Waffenstillstand geschlossen hatte.

64, 1. ὅσον οὐ. 59, 5.

2. Ὀρέσθειον τῆς Μαιν., bei Paus. auch Ὀρεσθαῖον genannt. siehe 4, 134, 1.

3. τοῖς μὲν Ἀρκάδων. 67, 1. — κατὰ πόδας αὐτῶν, ihnen auf dem Fuße folgend. 3, 98, 2 u. 4, 126, 6 in gleichem Sinne, doch ohne Genet.

4. ἐξ ὀλίγου ἐρίγνετο, kam es plötzlich. — ἀθρόοις bedarf der Stütze eines οὐκ nicht, weil ein anderes Partiz. folgt; vergl. zu 3, 69, 1. — *ξυνέκληε*. Eigentl. werden wohl als Obj. die zu beiden Seiten liegenden Länder gedacht, zwischen denen Argos das Verbindungsglied ausmacht, die Lücke ausfüllt, sie

τινικήν, καὶ στρατοπεδευσάμενοι πρὸς τῷ Ἡρακλείῳ ἐδήκον τὴν γῆν.

65. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ὥς εἶδον αὐτούς, καταλαβόντες χωρίον ἐρυμνὸν καὶ δυσπρόσοδον παρετάξαντο ὥς ἐς μάχην. καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι εὐθύς αὐτοῖς ἐπῆσαν· καὶ 2 μέγροι μὲν λίθου καὶ ἀκοντίου βολῆς ἐχώρησαν. ἔπειτα τῶν πρεσβυτέρων τις Ἀγιδι ἐπεβόησεν, ὁρῶν πρὸς χωρίον κατὰ τερὸν ἰόντας σφᾶς, ὅτι διανοεῖται κακὸν κακῷ ἰᾶσθαι, δηλῶν τῆς ἐξ Ἀργου ἐπαιτίου ἀναχωρήσεως τὴν παροῦσαν ἔκαιρον προθυμίαν ἀνάληψιν βουλόμενον εἶναι. ὁ δέ, εἴτε καὶ διὰ τὸ 3 ἐπιβόημα εἴτε καὶ αὐτῷ ἄλλο τι ἢ κατὰ τὸ αὐτὸ δόξαν ἐξαίφνης πάλιν τὸ στράτευμα κατὰ τάχος πρὶν ξυμμεῖλαι ἀπήγε. καὶ ἀφικόμενος πρὸς τὴν Τεγεᾶτιν τὸ ὕδωρ ἐξέτρεπεν ἐς τὴν 4 Μαντινικήν, περὶ οὗπερ ὥς τὰ πολλὰ βλάπτουτος ὁποτέρωσσε ἂν ἐσπίπτη Μαντινῆς καὶ Τεγεᾶται πολεμοῦσιν. ἐβούλετο δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ λόφου βοηθοῦντας ἐπὶ τὴν τοῦ ὕδατος ἐκτροπήν, ἐπειδὴν πύθωνται, καταβιβάσαι, [τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς ξυμ-

also in der Mitte liegend (διὰ μέσον) zusammenschließt. Die von andern angenommene Bedeutung: die Kommunikation hindern, od.: zusammenhängend liegen scheint mir das Wort nicht zu haben. — τὸ Ἡράκλειον, am Wege von Tegea nach Mantinea.

65. 2. τῶν πρεσβ. τις. Nach einer glücklichen Emend. Madvigs (Adv. 1, 141) hieß dieser Mann Menekrates. — κακὸν κακῷ ἰᾶσθαι, häufig angewandtes Sprichwort, hier mit Bezug auf 63, 3. Herod. 5, 53 μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰᾶν und die Ausg. v. Soph. Ai. zu 362. — ἀνάληψιν, ein Wiedergutmachen. — βουλόμενον statt des hdschr. βουλευμένην nach Meinekes u. v. Herw. Vorschlag, da letzteres etwas Gesuchtes an sich hat und nicht das διανοεῖται erklärt.

3. αὐτῷ ἄλλο τι ἢ κατὰ τὸ αὐτὸ δόξαν. Der Ausdruck ist wohl zu betrachten wie (s. 1, 37, 3) ἢ κατὰ nach einem Komparativ, sodaß ἢ κατὰ τὸ αὐτό heißt „im Vergleich zu demselben (Verfah-

ren)“, nämlich dem Besetzen eines festen Punktes: sei es daß ihm gegenüber demselben Verfahren etwas anderes gut (vorzuziehen) schien. Ein anderes Verfahren schien ihm besser als das gleiche. Damit stimmt auch die Bemerkung des Schol. „ἀντὶ τοῦ ἄλλο τι δόξαν ἢ περὶ τὸ αὐτό“. Eine Änderung ist demnach nicht nötig. — ἀπήγε Tempus!

4. ἐξέτρεπεν ἐς τὴν M. Gewöhnlich wurden die Wasser durch die Katavothra nach der Südseite der Ebene, in welcher Tegea lag, abgeführt; Agis gab ihnen jetzt die entgegengesetzte Richtung auf Mantinea zu. Über die Bewässerung Arkadiens s. Curt. Pelop. u. Burs. Geogr. Gr. ἐξέτρεπεν Impf. de conatu, anders dagegen §. 5. — τοὺς ἀπὸ τοῦ λ. verb. mit καταβιβάσαι = τοὺς ἐπὶ τοῦ λόφου καταβιβάσαι ἀπ' αὐτοῦ. Der „Hügel“ ist, was §. 1 χωρίον ἐρυμνόν. — βοηθοῦντας, indem sie heranzögen. — [τοὺς κτέ.] hat van Herw. mit Recht für Glossem erklärt.

5 μάχους,] καὶ ἐν τῷ ὁμαλῷ τὴν μάχην ποιεῖσθαι· καὶ ὁ μὲν τὴν ἡμέραν ταύτην μέINAS αὐτοῦ περὶ τὸ ὕδωρ ἐξέτρεπεν· οἱ δ' Ἀργεῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τὸ μὲν πρῶτον καταπλαγέντες τῇ ἐξ ὀλίγου αἰφνιδίῳ αὐτῶν ἀναχωρήσει οὐκ εἶχον ὃ τι εἰκάσω-
 σιν· εἴτα ἐπειδὴ ἀναχωροῦντες ἐκεῖνοί τε ἀπέκρουσαν καὶ σφεῖς ἡσύχαζον καὶ οὐκ ἐπηκολούθουν, ἐνταῦθα τοὺς ἑαυτῶν στρα-
 τηγούς αὐθις ἐν αἰτία εἶχον, τὸ τε πρότερον καλῶς ληφθέν-
 τας πρὸς Ἀργεῖ Λακεδαιμονίους ἀφεθῆναι καὶ νῦν ὅτι ἀπο-
 διδράσκοντας οὐδεὶς ἐπιδιώκει, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν οἱ μὲν
 6 σφύζονται, σφεῖς δὲ προδίδονται. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐθορυβήθη-
 σαν μὲν τὸ παραντίκα, ὕστερον δὲ ἀπέγουνσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ
 λόφου καὶ προελθόντες ἐς τὸ ὁμαλὸν ἐστρατοπεδεύσαντο ὡς
 ἰόντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους.

66. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ οἱ τε Ἀργεῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ξυνε-
 τάξαντο, ὡς ἔμελλον μαχεῖσθαι, ἣν περιτύχωσιν· οἱ τε Λακε-
 δαιμόνιοι ἀπὸ τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ Ἡράκλειον πάλιν ἐς τὸ
 αὐτὸ στρατόπεδον ἰόντες ὁρῶσι δι' ὀλίγου τοὺς ἐναντίους ἐν
 2 τάξει τε ἤδη πάντας καὶ ἀπὸ τοῦ λόφου προελθλυθότας. μάλι-
 στα δὴ Λακεδαιμόνιοι ἐς ὃ ἐμέμνηντο ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἐξ-
 ἐπλάγησαν. διὰ βραχείας γὰρ μελλήσεως ἡ παρασκευὴ αὐτοῖς
 ἐγίγνετο· καὶ εὐθὺς ὑπὸ σπουδῆς καθίσταντο ἐς κόσμον τὸν

5. ἐξέτρεπεν, beschäftigte sich mit dem Ableiten. — ἐξ ὀλίγου, aus geringer Entfernung (s. §. 2 μέχρι μὲν κτ.). wie 2, 91, 4. — ἀπέκρουσαν, ihnen aus dem Ge-
 sichte entschwinden waren. „Ein seltener und wohl poetischer Ausdruck, gebildet nach der Analogie von ἀποκρύπτειν γῆν, welches von Schiffenden gesagt wird, die das Land aus dem Gesichte verlieren (Plat. Prot. p. 238 A u. das. d. Ausl. Bei Lat. Dichtern so abscondere terram, s. Verg. Aen. 3, 201. coll. Claudian. de raptu Pros. 3, 140). Lucian II. ver. histor. p. 687 setzt das Objekt dazu: ἀπεκρύψαμεν αὐτούς, woraus hervorgeht, daß auch hier αὐτούς hinzuzudenken ist.“ E. — σφεῖς statt αὐτοί, gew. nur in or. obl., die Argeier. — αὐθις, wie das erste Mal: 60, 5. — καλῶς 36, 1. — καὶ νῦν ὅτι, Wechsel der Konstrukt. nach vorang.

acc. c. inf., wie 69, 1 u. a. Häufiger in umgekehrter Folge.

66. 1. περιτύχωσι, sc. τοῖς πολεμίους. — δι' ὀλίγου, in geringer Entfernung. vgl. 1, 29, 3 u. vor. Kap.

2. μάλιστα δὴ. Die mangelnde Verbindung, die unpassende Wiederholung von Λακεδαιμόνιοι, ganz besonders aber ἐξεπλάγησαν, das durch die folg. Sätze nicht erklärt wird und an sich schon merkwürdig ist, da die Lak. doch nicht verblüfft sein konnten über das von ihnen gewünschte Herabziehen der Feinde, zeigt, daß die ganze Stelle verderbt ist. Korrektur einzelner Worte scheint vergeblich. Die Vermutungen, wie ἐξεφάνησαν, ἐξηλλάγησαν, so sinnreich sie sind, treffen schwerlich das Richtige. Daher nimmt Stahl nach καιρῷ eine Lücke an, die er durch folg. Gedanken ausfüllt: ἐξαναγκασθέντες εὐθὺς ἐν πορείᾳ μάχεσθαι

ἐαυτῶν, Ἄγιδος τοῦ βασιλέως ἕκαστα ἐξηγουμένον κατὰ τὸν νόμον. βασιλέως γὰρ ἄγοντος ὑπ' ἐκείνου πάντα ἄρχεται, καὶ 3 τοῖς μὲν πολεμάροισι αὐτὸς φράζει τὸ δέον, οἱ δὲ τοῖς λοχαγοῖς, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς πεντηκοντῆρσιν, αὖτις δ' οὗτοι τοῖς ἐνωμοτάροισι, καὶ οὗτοι τῇ ἐνωμοτίᾳ. καὶ αἱ παραγγέλσεις, ἦν 4 τι βούλονται, κατὰ τὰ αὐτὰ χωροῦσι καὶ ταχεῖαι ἐπέρχονται· σχεδὸν γάρ τι πᾶν πλὴν ὀλίγου τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων ἄρχοντες ἀρχόντων εἰσί, καὶ τὸ ἐπιμελὲς τοῦ δρωμένου πολλοῖς προσήκει.

67. Τότε δὲ κέρας μὲν εὐώνυμον Σκιρῶται αὐτοῖς καθίσταντο, αἰεὶ ταύτην τὴν τάξιν μόνοι Λακεδαιμονίων ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἔχοντες· παρὰ δ' αὐτοῖς οἱ [ἐπὶ Θωράκης] Βρασιδείοι [στρατιῶται] καὶ νεοδαμῶδεις μετ' αὐτῶν· ἔπειτ' ἤδη Λακεδαιμόνιοι αὐτοὶ ἐξῆς καθίστασαν τοὺς λόχους καὶ παρ' αὐτοῖς Ἀρκάδων Ἡραιῆς, μετὰ δὲ τούτους Μαινάλιοι, καὶ ἐπὶ τῷ δεξιῷ κέρα Τερεῖται καὶ Λακεδαιμονίων ὀλίγοι, τὸ ἔσχατον ἔχοντες, καὶ οἱ ἱππῆς αὐτῶν ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρα. Λακεδαι- 2 μόνιοι μὲν οὕτως ἐτάξαντο· οἱ δ' ἐναντίοι αὐτοῖς δεξιὸν μὲν κέρας Μαντινῆς εἶχον, ὅτι ἐν τῇ ἐκείνων τὸ ἔργον ἐγίνετο, παρὰ δ' αὐτοῖς οἱ ξύμμαχοι Ἀρκάδων ἦσαν, ἔπειτα Ἀργείων οἱ χίλιοι λογάδες, οἷς ἡ πόλις ἐκ πολλοῦ ἄσκησιν τῶν ἐς τὸν πόλεμον δημοσίᾳ παρεῖχε, καὶ ἐχόμενοι αὐτῶν οἱ ἄλλοι Ἀρ-

οὐδ' ὥς. Für möglichst d. h. schreibt er μ. δέ. — ἐς ὅ = soweit. — ὑπὸ σπονδῆς, auch 3, 33, 3.

3. πάντα ἄρχεται, alles wird regiert, geleitet. — πολεμάροισι. Nach Xenophon Staat der Lak. 11, 4 wären sie Anführer der sechs Moren. Ob aber zu dieser Zeit das Heer der Lak. schon in Moren zerfiel, ist zweifelhaft. In Kap. 71, 3 kommen sie als Befehlshaber von Lochen vor. Siehe die Handbücher der Staatsaltertümer. — Die πεντηκοντῆρες befehligen die πεντηκόντες.

4. αἱ παραγγέλσεις, die einzelnen Kommandos, im Gegensatze zu den allgemeinen Anordnungen (φράζει τὸ δέον §. 3). — κατὰ τὰ αὐτὰ in ders. Reihenfolge. — ταχεῖαι st. des Adv. — ἐπέρχονται, gelangen hin, zu allen Betreffenden. — εἰσὶ dem Prädik. akkom-

modiert. zu 1, 10, 1. — τὸ ἐπιμελὲς τοῦ δρωμένου, die Sorge für die Ausführung.

67. 1. κέρας εὐώνυμον, prädikativ. — Σκιρῶται (vgl. 33, 1) ein Lochos leichter Infanterie, der bes. als Avantgarde verwandt wurde. — καθίσταντο, sie stellten sich ihnen auf als. — παρὰ δ' αὐτοῖς. St. verlangt auch hier wegen 2, 2, 4. 6, 67, 2 u. dem folg. παρ' αὐτοῖς den Akkus. — [ἐπὶ Θωράκης στρατιῶται] scheint mir Glossem aus 35, 5. — νεοδαμῶδεις. zu 34, 1. — Ἡραιῆς, am Alpheios wohnend.

2. οἱ ξύμμαχοι Ἀρκάδων, ihre Bundesgenossen aus Arkadien, wie die Parrhasier (33, 1) und andere Unterthanen (29, 1. 81, 1). — ὅτι — ἐγίνετο. vgl. 47, 7. — δημοσίᾳ παρεῖχε. Sie bildeten also ein stehendes Corps, oder wenigstens eine wohlgeschulte

γεῖοι, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν, Κλεωναῖοι καὶ Ὀρνεῖται, ἔπειτα Ἀθηναῖοι ἔσχατοι τὸ εὐώνυμον κέρας ἔχοντες καὶ ἱππῆς μετ' αὐτῶν οἱ οἰκείοι.

68. Τάξις μὲν ἦδε καὶ παρασκευὴ ἀμφοτέρων ἦν. τὸ δὲ
2 στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων μείζον ἐφάνη. ἀριθμὸν δὲ γράψαι, ἢ καθ' ἐκάστους ἐκατέρων ἢ ξύμπαντας, οὐκ ἂν δυναίμην ἀκριβῶς· τὸ μὲν γὰρ Λακεδαιμονίων πλῆθος διὰ τῆς πολιτείας τὸ κρυπτόν ἡγροεῖτο, τῶν δ' αὖ διὰ τὸ ἀνθρώπειον κομπῶδες ἐς τὰ οἰκεία πλήθη ἠπιστεῖτο. ἐκ μέντοι τοιοῦδε
3 λογισμοῦ ἔξεστί τῳ σκοπεῖν τὸ Λακεδαιμονίων τότε παραγεγνό-
μενον πλῆθος· λόχοι μὲν γὰρ ἐμάχοντο ἑπτὰ ἕνευ Σκιριτῶν, ὄντων ἑξακοσίων, ἐν δὲ ἐκάστῳ λόχῳ πεντηκοστὺς ἦσαν τέσσαρες, καὶ ἐν τῇ πεντηκοστῷ ἐνωμοτίαι τέσσαρες. τῆς τε ἐνωμοτίας ἐμάχοντο ἐν τῷ πρώτῳ ζυγῷ τέσσαρες· ἐπὶ δὲ βᾶθος ἐτάξαντο μὲν οὐ πάντες ὁμοίως, ἀλλ' ὡς λοχαγὸς ἕκαστος ἐβούλετο, ἐπὶ πᾶν δὲ κατέστησαν ἐπὶ ὀκτώ. παρὰ δὲ ἔπαν πλὴν Σκιριτῶν τετρακόσιοι καὶ δυοῖν δέοντες πεντήκοντα ἄνδρες ἢ πρώτη τάξις ἦν.

69. Ἐπεὶ δὲ ξυνιέναι ἔμελλον ἤδη, ἐνταῦθα καὶ παραινέσεις καθ' ἐκάστους ὑπὸ τῶν οἰκείων στρατηγῶν τοιαῖδε ἐγγίνοντο, Μαντινεῦσι μὲν ὅτι ὑπὲρ τε πατρίδος ἢ μάχῃ ἔσται καὶ ὑπὲρ ἀρχῆς ἅμα καὶ δουλείας, τὴν μὲν μὴ πειρασμένους ἀφαιρεθῆναι, τῆς δὲ μὴ αὐθις πειρᾶσθαι· Ἀργείοις δὲ ὑπὲρ

Elite. — ξύμμαχοι, nicht freiwillige Bundesgenossen, sondern als Unterthanen mit den Argeiern verbunden. — Κλεωναῖοι u. Ὀρνεαῖοι, in Argolis unweit der Nordgrenze.

68. 2. καθ' ἐκάστους, hier für den Akk. zu 2, 39, 2. — οὐκ ἂν δυναίμην hat St. richtig aus ἂν ἐδυναίμην korr. — τὸ κρυπτόν hängt von διά ab. — πλῆθος. Der Plur., wenn schon selten, ist hier in der Sache begründet, wie μεγέθη 7, 55, 2. Kr. jedoch, dem Meineke und St. beistimmen, will das Wort streichen; „denn nicht bloß auf die Massen erstreckt sich die Prahlerei“; indes verweist er selbst auf 6, 17, 5. Cl.: τὰ πλ. Schütz streicht ἐς.

3. ἐπὶ δὲ βᾶθος κτέ. Da das erste Glied der Enomotie vier Mann

enthalten mußte, so kann die Angabe, daß die Tiefe vom Belieben des Lochagen abhing, nur den Sinn haben, daß er den Enomotieen verschiedene Stärke geben durfte. Poppos Vermutung, eine verschiedene Tiefe habe nur vor der Aufstellung der eigentlichen Schlachtordnung stattgefunden, ist unzulässig, weil hier überall nur von der Schlachtordnung selbst die Rede ist. — ἐπὶ πᾶν, im Durchschnitt. — παρὰ ἔπαν, die ganze Front entlang. — Die Gesamtstärke des Heeres betrug demnach hier, mit Einschluss der Skiriten, 4184 Mann. Von den Angaben d. Thuk. weichen übrigens die des Xen., Staat der Laked. 11, 4 bedeutend ab.

69. 1. ἀρχῆς. s. 29, 1. — ἀφαιρεθῆναι allein wird durch μὴ

τῆς τε παλαιᾶς ἡγεμονίας καὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ποτὲ ἰσομοιρίας, μὴ διὰ παντὸς στερισκομένους ἀνέχεσθαι, καὶ ἄνδρας ἅμα ἐχθροὺς καὶ ἀστυνείονας ὑπὲρ πολλῶν ἀδικημάτων ἀμύνασθαι· τοῖς δὲ Ἀθηναίοις, καλὸν εἶναι μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ξυμμάχων ἀγωνιζομένους μηδενὸς λείπεσθαι, καὶ ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ Λακεδαιμονίους νικήσαντες τὴν τε ἀρχὴν βεβαιότεραν καὶ μείζω ἔξουσιν, καὶ οὐ μὴ ποτέ τις αὐτοῖς ἄλλος ἐς τὴν γῆν ἔλθῃ. τοῖς μὲν Ἀργείοις καὶ ξυμμάχοις τοιαῦτα 2 παρηνέθη· Λακεδαιμόνιοι δὲ καθ' ἑκάστους τε καὶ μετὰ τῶν πολεμικῶν νόμων ἐν σφίσι αὐτοῖς ὧν ἡπίσταντο τὴν παρακέλευσιν τῆς μνήμης ἀγαθοῖς οὖσιν ἐποιοῦντο, εἰδότες ἔργων ἐκ πολλοῦ μελέτην πλείω σφίζουσιν ἢ λόγων δι' ὀλίγου καλῶς ρηθεῖσαν παραινέσιν.

70. Καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν, Ἀργεῖοι μὲν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως καὶ ὀργῇ χωροῦντες, Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν νόμῳ ἐγκαθεστῶτων, οὐ τοῦ

verneint, nicht zugleich, wie sonst oft bei dieser Stellung der Negat., das Partiz. Die Infin. hängen von ἡ μάχη ἐσται ab. Häufiger wird so ὁ ἀγὼν ἐστί konstruiert. — αὐθις involviert die Übertreibung, dafs sie früher den Laked. unterthänig gewesen. — ἡγεμονίας, zur Zeit des Agamemnon. — ἰσομοιρίας, vor den Perserkriegen, vgl. Herod. 7, 148 f. — διὰ παντός, 1, 38, 1, fortwährend. — καλὸν εἶναι hängt von dem obigen παραινέσεις ἐγίνοντο ab. — καὶ ὅτι. zu 65, 5.

2. καθ' ἑκάστους kann mit μετὰ τῶν πολεμικῶν νόμων insofern einen Gegensatz bilden, als kriegerische Weisen, Schlachtgesänge, etwa wie die (anapästischen) ἐμβατήρια des Tyrtaios, allen, nicht blofs einzelnen, gelten. Also sie ermunterten sich unter sich selbst, sowohl einzeln mit Worten, als auch insgesamt mit kriegerischen Weisen. Ein ähnlicher Gegensatz 6, 32, 1. Doch sind hier, wie auch in den nächsten Worten, mehrfache Textverderbnisse vermutet u. Veränderungen vorgeschlagen worden. St. nimmt nach τῇ eine Lücke an. — ἐν σφίσι κατέ. Konstr.: ἐποιοῦντο

ἐν σφίσι αὐτοῖς, ἀγαθοῖς οὖσιν, τὴν παρακέλευσιν τῆς μνήμης (die Aufforderung zur Erinnerung) ὧν ἡπίσταντο. — ἐκ πολλοῦ u. δι' ὀλίγον (vgl. 14, 1), ebenso entgegengestellt 2, 85, 2.

70. Ἀργεῖοι — χωροῦντες. Üb. den Nom. zu 2, 53, 4, doch ist unsere St. darin von den übrigen etwas verschieden, dafs hier die Partizipialsätze gleichsam nur den Inhalt von ἡ ξύνοδος spezialisieren, wie Xen. Hell. 2, 2, 3 ἡ οἰμωγὴ — ἐς ἄστυ διήκειν, ὁ ἔτερος τῶ ἑτέρῳ παραγγέλλον. Sophokl. Antig. 259 s. Thuk. 6, 31, 3. — νόμῳ mit St.; ὑπὸ νομοῦ, unter der Musik. Aber das drückt auch ὑπὸ αὐλητῶν allein schon aus. A. Gellius I, 11, 5 bezeugt νόμῳ durch „ex lege“. — ἐγκαθεστῶτων, i. e. καθεστῶτων ἐν αὐτοῖς. — οὐ τοῦ θεῖου χάριν, non ex aliquo ritu religionum neque rei divinae gratia. Thuk. will damit offenbar die landläufige Ansicht etwa von der Verehrung der Musen widerlegen. Vgl. übrigens die Anekdote von Agesilaos in Plutarchs Apophth. Lak. p. 328. Paus. 3, 17, 5: Ἐν ἀριστερά δὲ τῆς Χαλκιοῦ Μουσῶν ἰδρύσαντο ἱερὸν,

θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ θνῃμοῦ βαίνοντες προσ-
έλθοιεν καὶ μὴ διασπασθεῖν αὐτοῖς ἢ τάξεις, ὅπερ φιλεῖ τὰ
μεγάλαια στρατόπεδα ἐν τοῖς προσόδοις ποιεῖν.

71. Ξυνιόντων δ' ἔτι Ἄρις ὁ βασιλεὺς τοιόνδε ἐβουλεύ-
σατο δοῦναι. τὰ στρατόπεδα [ποιεῖ μὲν καὶ ἅπαντα τοῦτο·]
ἐπὶ τὰ δεξιὰ κέρατα αὐτῶν ἐν ταῖς ξυνόδοις μᾶλλον ἐξωθεῖται,
καὶ περισχόνσι κατὰ τὸ τῶν ἐναντίων εὐώνυμον ἀμφοτέρω τῷ
δεξιῷ, διὰ τὸ φοβουμένους προσστέλλειν τὰ γυμνὰ ἕκαστον
ὥς μάλιστα τῇ τοῦ ἐν δεξιᾷ παρατεταγμένου ἀσπίδι καὶ νομί-
ζειν τὴν πυκνότητα τῆς ξυγκλήσεως εὐσκεπαστότατον εἶναι.
καὶ ἡγεῖται μὲν τῆς αἰτίας ταύτης ὁ πρωτοστάτης τοῦ δεξιοῦ
κέρως, προθυμούμενος ἐξαλλάσσειν ἀεὶ τῶν ἐναντίων τὴν ἐαν-
τοῦ γύμνωσιν, ἔπονται δὲ διὰ τὸν αὐτὸν φόβον καὶ οἱ ἄλλοι.
2 καὶ τότε περιέσχον μὲν οἱ Μαντινῆς πολὺ τῷ κέρει τῶν Σκιρι-
τῶν, ἔτι δὲ πλεον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεᾶται τῶν Ἀθη-
3 ναίων, ὅσῳ μείζον τὸ στράτευμα εἶχον. δείσας δὲ Ἄρις μὴ
σφῶν κυκλωθῇ τὸ εὐώνυμον, καὶ νομίσας ἄγαν περιέχειν τοὺς
Μαντινέας, τοῖς μὲν Σκιρίταις καὶ Βρασιδεῖσις ἐσήμηνεν ἐπεξ-
αγαρόντας ἀπὸ σφῶν ἐξισῶσαι τοῖς Μαντινεῦσιν, ἐς δὲ τὸ
διόκενον τοῦτο παρήγγελλεν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως δύο λόχους
τῶν πολεμάρχων Ἰππονοῖδᾶ καὶ Ἀριστοκλεῖ ἔχονσι παραελθεῖν
καὶ ἐσβαλόντας πληρῶσαι, νομίζον τῷ θ' ἐαυτῶν δεξιῷ ἔτι
περιουσίαν ἔσεσθαι καὶ τὸ κατὰ τοὺς Μαντινέας βεβαιότερον
τετάξεσθαι.

ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς ἐξόδους
ἐπὶ τὰς μάχας οὐ μετὰ σαλπύγων
ἐποιούντο, ἀλλὰ πρὸς τε αὐλῶν μέλη
καὶ ὑπὸ λύρας καὶ κιθάρης κρούσμα-
σιν. — προσέλθοιεν halte ich mit
St. für angemessener als das überl.
προελθ. wegen προσόδ., wie Gell.
und das Schol.

71. 1. [ποιεῖ — τοῦτο] verdäch-
tigt St. mit Recht, da μὲν kein
entsprechendes δέ, τοῦτο kein γὰρ
folgt. Der Zusatz ist entstanden
durch den Schluss des vorigen Ka-
pitels. — προστέλλειν, heran-
drängen. — τὰ γυμνὰ 3, 23, 4. —
εὐσκεπαστότατον ist am besten als
Neutr. zu nehmen, wenngleich die
Form nicht hindern würde, es für
das Fem. zu halten. zu 3, 101, 2.

— ἡγεῖται κτέ. Der rechte Flügel-
mann schiebt sich immer weiter
nach rechts, um seine ungedeckte
Seite dem Bereich der feindlichen
Geschosse zu entziehen (ἐξαλλάσ-
σειν).

2. τῶν Σκιριτῶν hängt von περι-
έσχον ab.

3. ἐπεξαγαρόντας, aus ihrer bis-
herigen Stellung weg gegen den
Feind rückend. — ἐξισῶσαι, trans.
genommen (sc. die Schlachtreihe),
giebt einen passenderen Sinn als
wenn es intr. gefasst wird. — δύο
λόχους, verb. mit ἔχονσι. — τῶν
πολεμάρχων, gen. part., unmittel-
bar von den nom. propr. abhängig
gemacht. — ἐσβαλόντας, sich ein-
schiebend.

γυν
τελή
φεί
μίου
Σκιρ
μῇ δ
κατὰ
ἀνδρ
σὺν ἑ
τρέπε
πρόσ
οἱ γί
Λακεδ
ἔσαν
ἀπέκ
τῷ δ'
λεὺς

72. 1
der Zei
eine d
tische
nomm
von ξυ
durfte.
εγγί
mutet
n. Herw
das gest
so verd
Σκιρί
Antithe
Als Sub
Auf dies
ἐγγί
werden,
dies emp
τὸ δία
15, 1, w
a sich
schließ
2. τῷ
schickl
Bewegun
Erfaßun
aber gü
Thucy

72. *Ἐυνέβη οὖν αὐτῷ ἅτε ἐν αὐτῇ τῇ ἐφόδῳ καὶ ἐξ ὀλίγου παραγγείλαντι τὸν τε Ἀριστοκλέα καὶ τὸν Ἰππονοῖδαν μὴ θελῆσαι παρελθεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο τὸ αἰτίαμα ὕστερον φεύγειν ἐκ Σπάρτης, δόξαντας μαλακισθῆναι, καὶ τοὺς πολέμους φθάσαι τῇ προσμύξει, καὶ κελεύσαντος αὐτοῦ, ἐπὶ τοὺς Σκιρίτας ὡς οὐ παρήλθον οἱ λόχοι, πάλιν αὖ σφίσι προσμύξει, μὴ δυνηθῆναι ἔτι μηδὲ τούτους ξυγκλῆσαι. ἀλλὰ μάλιστα δὴ 2 κατὰ πάντα τῇ ἐμπειρίᾳ Λακεδαιμόνιοι ἐλασσωθέντες τότε τῇ ἀνδρίᾳ ἔδειξαν οὐχ ἥσσον περιγενόμενοι. ἐπειδὴ γὰρ ἐν χειρ- 3 σὶν ἐρίγνοντο τοῖς ἐναντίοις, τὸ μὲν τῶν Μαντινέων δεξιὸν τρέπει αὐτῶν τοὺς Σκιρίτας καὶ τοὺς Βρασιδείους, καὶ ἐσπεσόντες οἱ Μαντινῆς καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν καὶ τῶν Ἀργείων οἱ χίλιοι λογάδες κατὰ τὸ διάκενον καὶ οὐ ξυγκλησθὲν τοὺς Λακεδαιμονίους διέφθειρον καὶ κνκλωσάμενοι ἔτρεψαν καὶ ἐξέωσαν ἐς τὰς ἀμάξας καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐπιτεταγμένων ἀπέκτεινάν τινας. καὶ ταύτῃ μὲν ἡσδῶντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· 4 τῷ δ' ἄλλῳ στρατοπέδῳ, καὶ μάλιστα τῷ μέσῳ, ἥπερ ὁ βασιλεὺς Ἄγις ἦν καὶ περὶ αὐτὸν οἱ τριακόσιοι ἱππῆς καλούμενοι,*

72. 1. *ἐξ ὀλίγον*, wie 64, 4, von der Zeit. — *ἀλλὰ* — *μαλακισθῆναι*, eine dem Sinne nach parenthetische Bemerkung, die streng genommen nicht in die Abhängigkeit von *ἔυνέβη αὐτῷ* gezogen werden durfte. vgl. zu 8, 76, 5. Das Präsupponet *ἔφηνεν* in welchem Sinne? St. vermutet *ἔφηνεν* — *δόξαντες*, was v. Herw. aufgenommen hat. Hätte das gestanden, es wäre schwerlich so verderbt worden. — *ἐπὶ τοὺς Σκιρίτας* vor *ὡς* gestellt wegen der Antithese mit *σφίσι*. — *προσμύξει*. Als Subj. ergänze *τοὺς Σκιρίτας*. Auf dieselben geht auch *τούτους*. — *ξυγκλῆσαι* kann transitiv gefasst werden, sc. *τὸ διάκενον*, 71, 3, u. dies empfiehlt sich wegen §. 3 *κατὰ τὸ διάκενον καὶ οὐ ξυγκλησθέν*. 4, 35, 1, wo es intrans. steht, heisst es sich (enger) zusammenschließen.

2. *τῇ ἐμπειρίᾳ*, in der Geschicklichkeit der taktischen Bewegungen, die eine Folge der Erfahrung zu sein pflegt, diesmal aber gänzlich gefehlt hatte. Dies

scheint mir ein ganz passender Gegensatz zur persönlichen Tapferkeit (*τῇ ἀνδρίᾳ*). *μάλιστα* dh verbinde mit *έλασσ.*, nicht mit *έδειξαν*. — *περιγενόμενοι*, von der als bereits vollendet gedachten That- sache.

3. *τῶν Μαντινέων*, aus den Mantineern bestehend. zu 4, 43, 3. — *οἱ χίλιοι* l. 67, 2. — *ἐπιτεταγμένων*, als Reserve. — Beachte den Wechsel der Tempora!

4. *οἱ τριακόσιοι ἱ. κ.*, die dreihundert sogenannten Ritter. Die Notwendigkeit des Artikels vor *ἱππῆς*, den einige fordern, kann ich nicht einräumen. Das wäre: die mit dem Namen *ἱππῆς* bezeichneten dreihundert (s. 7, 53, 2. 80, 5); das unsrige: die dreihundert mit dem Namen *ἱππῆς* Bezeichneten. vgl. zu 1, 44, 2. Diese dreihundert, eine Elite von jungen Spartiaten, dienten im Kriege in der Regel zu Fuß als Hopliten und bildeten die Leibwache des Königs. Bei Herod. 8, 124, wo sie das Ehrengelicht des Themistokles bil-

προσπεσόντες τῶν [τε] Ἀργείων τοῖς πρεσβυτέροις καὶ πέντε λόχοις ὀνομασμένοις καὶ Κλεωναίοις καὶ Ὀρνεαταῖς καὶ Ἀθηναίων τοῖς παρατεταγμένοις ἔτρεψαν οὐδὲ ἐς χεῖρας τοὺς πολλοὺς ὑπομείναντας, ἀλλ' ὥς ἐπῆσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ἐνδόντας καὶ ἔστιν οὗς καὶ καταπατηθέντας τοῦ μὴ φθῆναι τὴν ἐγκατάληψιν.

73. Ὡς δὲ ταύτῃ ἐνεδεδώκει τὸ τῶν Ἀργείων καὶ ξυμμάχων στράτευμα, παρερρήγνυντο ἡδὴ ἅμα καὶ ἐφ' ἐκότερα, καὶ ἅμα τὸ δεξιὸν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Τεγεατῶν ἐκκυκλοῦτο τῷ περιέχοντι σφῶν τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κίνδυνος περιεστῆκει, τῇ μὲν κυκλουμένους, τῇ δὲ ἡδὴ ἡσσωμένους. καὶ μάλιστα ἂν τοῦ στρατεύματος ἐταλαιπώρησαν, εἰ
 2 μὴ οἱ ἱππῆς παρόντες αὐτοῖς ὠφέλιμοι ἦσαν. καὶ ξυνέβη τὸν Ἄριν, ὥς ἦσθετο τὸ εὐώνυμον σφῶν ποιοῦν τὸ κατὰ τοὺς Μαντινέας καὶ τῶν Ἀργείων τοὺς χιλίους, παραγγεῖλαι παντὶ τῷ
 3 στρατεύματι χωρῆσαι ἐπὶ τὸ νικώμενον. καὶ γενομένου τούτου οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐν τούτῳ, ὥς παρήλθε καὶ ἐξέκλινεν ἀπὸ σφῶν τὸ στράτευμα, καθ' ἡσυχίαν ἐσώθησαν καὶ τῶν Ἀργείων μετ' αὐτῶν τὸ ἡσσηθέν. οἱ δὲ Μαντινῆς καὶ οἱ ξύμμαχοι καὶ τῶν Ἀργείων οἱ λογάδες οὐκέτι πρὸς τὸ ἐγκεῖσθαι τοῖς ἐναντίοις τὴν γνώμην εἶχον, ἀλλ' ὁρῶντες τοὺς τε σφετέρους νε-
 4 νικημένους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπιφερομένους ἐς φυγὴν ἐτράποντο. καὶ τῶν μὲν Μαντινέων καὶ πλείους διεφθάρησαν, τῶν δὲ Ἀργείων λογάδων τὸ πολὺ ἐσώθη. ἡ μέντοι φυγὴ

den, mögen sie passender beritten gedacht werden. — *πέντε λόχοις ὄν.* sind eben die *πρεσβύτεροι* selbst, wie der Anschluß ohne Art. zeigt; *πρεσβύτεροι* sind sie nur im Vergleich zu den jungen *χιλίοι λογάδες*, also dieselben, wie 67, 2: *οἱ ἄλλοι Ἀργεῖοι.* — *τοῦ — ἐγκατ.,* wörtlich: damit die Gefangennehmung nicht zuvorkäme, d. i. um nicht zuvor gefangen genommen zu werden. Der Genet. des Inf., die Absicht bezeichnend, kann doch wohl nur zu *εὐθὺς ἐνδόντας* gezogen werden, sodafs καὶ — *καταπατηθέντας* als *διὰ μέσου* gesetzt anzusehen ist; zu 3, 68, 1 und Index unt. *διὰ μέσου.* — *φθῆναι*, §. 1 φθάσαι.

73. 1. *παρερρήγνυντο* — *ἐφ' ἐκά-*

τερα, sie (die Kämpfenden) wurden nach beiden Seiten hin (vom Centrum) abgerissen und in Unordnung gebracht, indem rechts die siegenden Mantineer und die tausend Argeier über die Hauptlinie vorgerückt, links die übrigen Argeier hinter dieselbe zurückgedrängt waren und die Athener umzingelt wurden.

4. καὶ *πλείους* scheint unverwerflich, als in Beziehung zum Folg. stehend und gleichsam proleptisch gesagt: auch mehr, nämlich als von den tausend Argeiern, die sich größtenteils retteten. Deutlicher wäre die Beziehung, wenn die beiden Satzglieder in umgekehrter Folge ständen: *τῶν μὲν Ἀργείων λογάδων τὸ πολὺ ἐσώθη,*

καὶ ἀποχώρησις οὐ βίαιος οὐδὲ μακρὰ ἦν· οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι μέχρι μὲν τοῦ τρέψαι χρόνιους τὰς μάχας καὶ βεβαίους τῷ μένειν ποιοῦνται, τρέψαντες δὲ βραχείας καὶ οὐκ ἐπὶ πολὺ τὰς διώξεις.

74. Καὶ ἡ μὲν μάχη τοιαύτη καὶ ὅτι ἐγγύτατα τούτων ἐγένετο, πλείστον δὴ χρόνον μερίστη δὴ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ὑπὸ ἀξιολογωτάτων πόλεων ξυνελθοῦσα. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι 2 προθέμενοι τῶν πολεμίων νεκρῶν τὰ ὅπλα τροπαῖον εὐθὺς ἵστασαν καὶ τοὺς νεκροὺς ἐσκύλευον καὶ τοὺς αὐτῶν ἀνείλοντο καὶ ἀπήγαγον ἐς Τεγέα, οὐπερ ἐτάφησαν, καὶ τοὺς τῶν πολεμίων ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν. ἀπέθανον δὲ Ἀργείων μὲν καὶ 3 Ὀρνεατῶν καὶ Κλεωναίων ἑπτακόσιοι, Μαντινέων δὲ διακόσιοι, καὶ Ἀθηναίων ξὺν Αἰγινήταις διακόσιοι καὶ οἱ στρατηγοὶ ἀμφοτέρω. Λακεδαιμονίων δὲ οἱ μὲν ξύμμαχοι οὐκ ἐταλαιπώρησαν ὥστε καὶ ἀξιολογόν τι ἀπογενέσθαι· αὐτῶν δὲ χαλεπὸν μὲν ἦν τὴν ἀλήθειαν πνθέσθαι, ἐλέγοντο δὲ περὶ τριακοσίων ἀποθανεῖν.

75. Τῆς δὲ μάχης μελλούσης ἔσεσθαι καὶ Πλειστοάναξ ὁ ἕτερος βασιλεὺς ἔχων τοὺς τε πρεσβυτέρους καὶ νεωτέρους ἐβοήθησε· καὶ μέχρι μὲν Τεγέας ἀφίκετο, πνθόμενος δὲ τὴν νίκην ἀπεχώρησε. καὶ τοὺς ἀπὸ Κορίνθου καὶ ἔξω ἰσθμοῦ 2

τῶν δὲ Μαντινέων καὶ πλείους δι-
εφθάρσαν. St. mit einigen Hdd.
οἱ πλείους. — βίαιος wie 4, 31, 2. —
Dem Adj. χρόνιους entspricht βρα-
χείας (zeitl.), dem βεβαίους τῷ μέ-
νειν das οὐκ ἐπὶ πολὺ (örtl.).

74. 1. τοιαύτη καὶ ὅτι ἐγγ. τ.
Dieselbe Wendung mit ἡ 7, 86, 5,
doch καὶ ähnlich 1, 22, 4 τοιούτων
καὶ παραπλησίον, 1, 143, 3. — δὴ
in demselben Satzgliede zweimal
zur Hervorhebung zweier Begriffe,
wie es sich auch bei andern zu-
weilen findet. — ξυνελθοῦσα = ξυν-
ελθουσῶν γενομένη, daher auch mit
ὑπὸ konstruiert. Wegen der auf-
fallenden Beziehung des Partiz. auf
μάχη statt auf πόλεων s. 1, 110, 1
τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα ἐφθάρη
ἐξ ἑτὴ πολεμήσαντα.

2. τῶν — νεκρῶν lasse ich mit
Haase von προθέμενοι abhängen,
= θέμενοι τὰ ὅπλα πρὸ τῶν πολ.
., nachdem sie sich vor den

feindl. Toten aufgestellt, da-
mit näml. die Feinde gezwungen
werden, um ihre Toten zu bitten
(Herbst Jahrb. 1858, S. 693). —
ἵστασαν, gingen an die Errich-
tung. Noch einmal so bei Th. 6,
70, 3 und ἀνθίστασαν 1, 105, 6,
sonst im Aor. — ἐσκύλευον. Nur
während der Schlacht war dies
den Spartanern verboten.

3. οἱ στρατηγοὶ ἀμφ., welche
näml. — αὐτῶν — πνθέσθαι,
vgl. die Bemerkung in Kap. 68, 2.

75. 1. τοὺς τε πρεσβ. κτέ. 64, 3.
Der Art. ist bei νεωτέρους nicht
notwendig. zu 4, 25, 2. — Mit wel-
chem Tempus sind die Aor. hier
zu übersetzen? — Seit 510 durfte
zwar jedesmal nur der eine König
in den Krieg ziehen; damit war
indess, wie unsre Stelle zeigt, nicht
ausgeschlossen, daß der andre Kö-
nig später Hülfsstruppen zuführte.

3 ξυμμάχους ἀπέστρεψαν πέμψαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ αὐτοὶ ἀναχωρήσαντες καὶ τοὺς ξυμμάχους ἀφέντες (Κάρνεια γὰρ αὐ-
 3 τοῖς ἐτύγχανον ὄντα) τὴν ἐορτὴν ἤγον. καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλή-
 νων τότε ἐπιφερομένην αἰτίαν ἐς τε μαλακίαν διὰ τὴν ἐν τῇ
 νήσῳ ξυμφορὰν καὶ ἐς τὴν ἄλλην ἀβουλίαν τε καὶ βραδυτῆτα
 ἐνὶ ἔργῳ τούτῳ ἀπελύσαντο, τύχῃ μὲν ὥς ἐδόκουν κακισόμενοι,
 γνώμῃ δὲ οἱ αὐτοὶ ἔτι ὄντες.

4 Τῇ δὲ προτέρᾳ ἡμέρᾳ ξυνέβη τῆς μάχης ταύτης καὶ τοὺς
 Ἐπίδαυρίους πανδημεὶ ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀργεῖαν ὥς ἐρήμιον
 οὖσαν καὶ τοὺς ὑπολοίπους φύλακας τῶν Ἀργείων, ἐξεληθόντων
 5 αὐτῶν, διαφθεῖραι πολλούς. καὶ Ἡλείων τρισχιλίων ὀπλιτῶν
 βοηθησάντων Μαντινεῦσιν ὕστερον τῆς μάχης καὶ Ἀθηναίων
 χιλίων πρὸς τοῖς προτέροις, ἐστράτευσαν ἅπαντες οἱ ξύμμαχοι
 οὗτοι εὐθὺς ἐπὶ Ἐπίδαυρον, ἕως οἱ Λακεδαιμόνιοι Κάρνεια
 6 ἤγον, καὶ διελόμενοι τὴν πόλιν περιετείχιζον. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι
 ἐξεπαύσαντο, Ἀθηναῖοι δέ, ὥσπερ προσετέχθησαν, τὴν ἄκραν
 τὸ Ἡραῖον εὐθὺς ἐξειργάσαντο. καὶ ἐν τούτῳ ξυγκαταλιπόντες
 ἅπαντες τῷ τειχίσματι φρουρὰν ἀνεχώρησαν κατὰ πόλεις ἑκα-
 στοί. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

76. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος ἀρχομένου εὐθὺς οἱ
 Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὴ τὰ Κάρνεια ἤγαγον, ἐξεστράτευσαν, καὶ
 2 ἀφικόμενοι ἐς Τερέαν λόγους προϋπεμπον ἐς τὸ Ἄργος ξυμ-
 βατηρίους. ἦσαν δὲ αὐτοῖς πρότερόν τε ἄνδρες ἐπιτήδειοι καὶ
 βουλόμενοι τὸν δῆμον τὸν ἐν Ἀργεῖ καταλῦσαι, καὶ ἐπειδὴ ἡ
 μάχῃ ἐγεγένητο, πολλῶ μᾶλλον ἐδύναντο πείθειν τοὺς πολλοὺς
 ἐς τὴν ὁμολογίαν. ἐβούλοντο δὲ πρῶτον σπονδὰς ποιήσαντες

2. Κάρνεια (siehe 54, 2), hier u.
 §. 5 ohne Artikel, mit demselben
 76, 1. vgl. Ὀλύμπια 1, 125, 5. 5,
 47, 10. 49, 1. τὰ Ὀλύμπια 5, 50,
 5. — ἐτύγχανον. Üb. den Plur. zu
 1, 126, 5.

3. κακισόμενοι, gescholten, wie
 1, 105, 7. 2, 21, 3. Also τύχῃ,
 wegen des Unglücks.

4. τῆς μάχης nach dem Kompa-
 rativ προτέρα, wie gleich nach
 ὕστερον. — αὐτῶν, sie selbst, die
 Argier. — πολλούς, in Menge. zu
 1, 49, 5.

5. διελόμενοι, sich teilend in
 die Arbeit, ohne Obj. wie 114, 1,

mit einem solchen 2, 78, 1. 7, 19, 1
 und sonst.

6. τὴν ἄκραν τὸ Ἡραῖον, d. Her.
 lag auf der kleinen Felshöhe an
 der Nordseite des Hafens. — ξυγ-
 καταλιπόντες ist ein ἄπαξ λεγόμενον.

76. 1. ἐπειδὴ τὰ Κάρνεια ἤγ.
 Wir nehmen mit Unger an, daß
 das vorhergegangene Jahr (Ol. 90, 2
 = 419) einen Schaltmonat gehabt
 hatte, wodurch der Karneios vier
 Wochen später, sein Anfang auf
 den 9. Sept. und das Karneienfest
 auf 15. — 23. Sept. 418 zu stehen
 kommt: also Okt. 418. St. streicht
 lieber mit Kr. die Worte.

2. ποιήσαντες, nachdem sie zu

πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτοῖς ὕστερον καὶ ξυμμαχίαν, καὶ οὕτως ἤδη τῷ δήμῳ ἐπιτίθεσθαι. καὶ ἀφικνεῖται πρόξενος ὢν 3 Ἀργείων Αἰχας ὁ Ἀρκεσίλαον παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων δύο λόγῳ φέρων ἐς τὸ Ἄργος, τὸν μὲν καθ' ὃ τι εἰ βούλονται πολεμεῖν, τὸν δ' ὥς εἰ εἰρήνην ἄρειν. καὶ γενομένης πολλῆς ἀντιλογίας (ἔτυχε γὰρ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης παρών) οἱ ἄνδρες οἱ τοῖς Λακεδαιμονίοις πρᾶσσοντες, ἤδη καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ τολμῶντες, ἔπεισαν τοὺς Ἀργείους προσδέξασθαι τὸν ξυμβατήριον λόγον. ἔστι δὲ ὅδε.

77. „Κατὰδε δοκεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Λακεδαιμονίων ξυμβαλέσθαι ποτιῶς Ἀργείως, ἀποδιδόντας τὼς παῖδας τοῖς Ὀρχομενίοις καὶ τὼς ἄνδρας τοῖς Μαιναλίοις, καὶ τὼς ἄνδρας τὼς ἐν Μαντινείᾳ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀποδιδόντας, καὶ ἐξ Ἐπιδαύρῳ ἐκβῶντας καὶ τὸ τεῖχος ἀναιροῦντας. αἱ δὲ κα μὴ εἰκῶντι 2 τοῖ Ἀθηναῖοι ἐξ Ἐπιδαύρῳ, πολεμῶς εἴμεν τοῖς Ἀργείοις καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς τῶν Λακεδαιμονίων ξυμμάχοις καὶ τοῖς τῶν Ἀργείων ξυμμάχοις. καὶ αἱ τίνα τοῖ Λακεδαιμόνιοι παῖδα ἔχοντι, ἀποδόμεν ταῖς πόλεσσι πάσαις. περὶ δὲ 4 τῷ σιῶ σώματος, αἱ μὲν λῆν, τοῖς Ἐπιδαυρείοις ὄρκον δόμεν, αἱ δέ, αὐτῶς ὁμόσαι. τὰς δὲ πόλιας τὰς ἐν Πελοποννήσῳ, 5 καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας, αὐτονόμως εἴμεν πάσας κατὰ πάτρια. αἱ δέ κα τῶν ἐκτὸς Πελοποννήσῳ τις ἐπὶ τὰν Πελοπόννησον 6

stand gebracht. vgl. 38, 4. 2, 29, 5 u. zu 2, 34, 1. — ξυμμαχίαν, sc. ποιεῖν.

3. πρόξενος. zu 2, 29, 1. — Αἰχας 50, 4. — καθ' ὃ τι. Zu ergänzen ist wohl πολεμήσουσιν und zu ὥς nachher εἰρήνην ἄξουσιν. — τολμῶντες, kühn auftretend. zu 1, 54, 2.

77. Der Dialekt dieses Kap. und des 79. ist im ganzen der gewöhnliche dorische; nur τῷ σιῶ σώματος (§. 4) gehört dem speziellen Lakonismus an. Vgl. zur Orth. Kirchhoff a. a. O. S. 852 ff.

1. κατὰδε, κατὰ τὰδε. — ἐκκλησία, wie heißt gewöhnlich die Volksversammlung in Sparta? — ποτιῶς, πρὸς τοὺς. — τὼς παῖδας κτλ. K. 61, wo indessen die Mainalier nicht besonders erwähnt sind. — ἐκβῶντας, ἐκβαίνοντας. — τὸ τεῖχος. 75, 6. — ἀναιρ. Kr. (und

Meineke) vermutet καταίρ. vergl. zu 33, 1.

2. αἱ κα, ἑάν. — εἰκῶντι, εἰκῶσι. — εἴμεν, εἶναι.

3. ἔχοντι, ἔχουσι.

4. τῷ σιῶ σώματος, τοῦ θεοῦ σώματος. Zur Sache K. 53. — αἱ μὲν — ὁμόσαι. Konj. von Ahrens, die sich, bei einem passenden Sinne, zugleich am meisten d. sehr schwankenden Überlieferung der Hdd. anschließt. λῆν ist βούλεσθαι. Wegen des Inf. nach αἱ zu 1, 91, 5. Subj. von δόμεν, zuschieben, sind die Argeier. Zu αἱ δέ ist wieder λῆν zu denken; oft steht so εἰ δέ scheinbar für εἰ δὲ μή. St. liest: περὶ δὲ τῷ σιῶ σώματος μέλην (= μέλειν) τοῖς Ἐπ., ὄρκον δόμεν δὲ αὐτῶς. ὁμόσαι streicht St.

5. καὶ — μεγάλας ohne Art. zu 1, 49, 5.

γὰν ἢ ἐπὶ κακῷ, ἀλεξέμεναι ἀμόθι βουλευσαμένως, ὅπα κα
 7 δικαιοτάτα δοκῇ τοῖς Πελοποννασίοις. ὅσσοι δ' ἐκτὸς Πελο-
 ποννάσω τῶν Λακεδαιμονίων ξύμμαχοί ἐντι, ἐν τῷ αὐτῷ
 ἐσσοῦνται ἐν τῷ περ καὶ τοὶ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τοὶ τῶν
 8 Ἀργείων ξύμμαχοί ἐντι, τὰν αὐτῶν ἔχοντες. ἐπιδείξαντας δὲ
 τοῖς ξυμμάχοις ξυμβαλέσθαι, αἱ κα αὐτοῖς δοκῇ. αἱ δὲ τι δοκῇ
 τοῖς ξυμμάχοις, οἵκαδ' ἀπιάλλην.“

78. Τοῦτον μὲν τὸν λόγον προσεδέξαντο πρῶτον οἱ Ἀργεῖοι,
 καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τὸ στρατεύμα ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Τε-
 γέας ἐπ' οἶκον· μετὰ δὲ τοῦτο ἐπιμιξίας οὔσης ἤδη παρ' ἀλλή-
 λους, οὐ πολλῷ ὕστερον ἔπραξαν αὖθις οἱ αὐτοὶ ἄνδρες ὥστε
 τὴν Μαντινέαν καὶ τὴν Ἀθηναίων καὶ Ἠλείων ξυμμαχίαν ἀφ-
 έντας Ἀργεῖους σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν ποιήσασθαι πρὸς Λακε-
 δαιμονίους. καὶ ἐγένοντο αὐδε.

79. „Καττάδε ἔδοξε τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀργεῖοις
 σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν εἶμεν πεντήκοντα ἔτη, ἐπὶ τοῖς ἴσοις
 καὶ ὁμοίοις δίκας διδόντας κατὰ πάτρια· ταὶ δὲ ἄλλαι πόλεις
 ταὶ ἐν Πελοποννάσῃ κοινανέοντων τὰν σπονδᾶν καὶ τὰς ξυμ-
 μαχίας αὐτόνομοι καὶ αὐτοπόλεις, τὰν αὐτῶν ἔχοντες, κατὰ
 2 πάτρια δίκας διδόντες τὰς ἴσας καὶ ὁμοίας. ὅσσοι δὲ ἔξω Πε-
 λοποννάσῃ Λακεδαιμονίοις ξύμμαχοί ἐντι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐσ-
 σοῦνται τοῖσπερ καὶ τοὶ Λακεδαιμόνιοι· καὶ τοὶ τῶν Ἀργείων
 ξύμμαχοι ἐν τῷ αὐτῷ ἐσσοῦνται τῷ περ καὶ τοὶ Ἀργεῖοι, τὰν
 3 αὐτῶν ἔχοντες. αἱ δὲ ποι στρατείας δέη κοινᾶς, βουλευέσθαι

6. ἀμόθι = ἀμῶ, soviel als κοινῇ
 nach der trefflichen Vermutung von
 Stahl für das überlieferte ἀμοθελ.

7. ἐντί, εἰσί. Kirchh. korr. so:
 ἐσσίονται ἐν τῷ περ καὶ τοὶ Λακε-
 δαιμόνιοι, καὶ τοὶ τῶν Ἀργείων ξύμ-
 μαχοι ἐντ[ὶ τῷ αὐτῷ ἐσσίονται ἐν τῷ περ
 καὶ τοὶ Ἀργεῖοι], τὰν αὐτῶν ἔχοντες.

8. τοῖς ξυμμάχοις, die Gesandten
 der Bundesgenossen. — αἱ δὲ τι
 κτέ., wenn es aber etwa den
 Bundesgenossen (d. h. ihren Ge-
 sandten) gut scheint, soll man
 ihn (den Vertrag) nach Hause
 schicken, nämlich den Bundes-
 genossen, um ihn dort genehmigen
 zu lassen. Vielleicht interpungiert
 man besser vor τοῖς ξυμμάχοις.
 Der Konj. (δοκῇ) nach αἱ auch 79,
 3. 4 zur Bezeichnung des Zukünf-

tigen; dagegen §. 3 unsres Kap.
 nach den meisten Hdd. der Indik.
 von Gegenwärtigem, wiewohl
 auch da mehrere den Konj. der
 Vulg. beibehalten haben. — ἀπιάλ-
 λην, ἀποπέμπειν.

79. 1. διδόντας, anakoluthischer
 Akk., als wenn voranginge ξυμμα-
 χίαν ποιέσθαι. vgl. zu 2, 53, 4. —
 κοινανέοντων Emend. von Valcke-
 naer für die Vulg. κοινᾶν ἐόντων.
 Die besten Hdd. κοινᾶν ἐόντων od.
 κοινᾶν δὲ ἐόντων. — τὰς ξυμμα-
 χίας, s. 5, 27, 1. 48, 1. — αὐτο-
 πόλεις scheint ein dorisches, sonst
 nirgends vorkommendes Wort zu
 sein. Ebenso vereinzelt das ähn-
 liche αὐτοπολιταί Xen. Hell. 5, 2, 14.

3. στρατείας A. Portus für στρα-
 τιᾶς. — Kirchh.: δέοι u. (§. 4) εἰή.

Λακεδαιμονίως καὶ Ἀργείως ὅπα καὶ δικαιοτάτα κρίναντας τοῖς
 ξυμμαχοῖς. αἱ δὲ τινι τῶν πολλῶν ἢ ἀμφίλογα, ἢ τῶν ἐντὸς 4
 ἢ τῶν ἐκτὸς Πελοποννήσῳ, αἴτε περὶ ὄρων αἴτε περὶ ἄλλω
 τινός, διακριθῆμεν. αἱ δὲ τις τῶν ξυμμαχῶν πόλις πόλει ἐρίζοι,
 ἐς πόλιν ἐλθεῖν, ἂν τινὰ ἴσαν ἀμφοῖν ταῖς πολίτεσσι δοκεῖοι.
 τὼς δὲ ἔτας κατὰ πάτρια δικάζεσθαι.“

80. Αἱ μὲν σπονδαὶ καὶ ἡ ξυμμαχία αὕτη ἐγεγένητο· καὶ
 ὁπόσα ἀλλήλων πολέμῳ ἢ εἴ τι ἄλλο εἶχον, διελύσαντο. κοινῇ
 δὲ ἤδη τὰ πράγματα τιθέμενοι ἐψηφίσαντο κήρυκα καὶ πρε-
 σβείαν παρ' Ἀθηναίων μὴ προσδέχεσθαι, ἣν μὴ ἐκ Πελοπον-
 νήσου ἐξίωσι τὰ τεῖχη ἐκλιπόντες, καὶ μὴ ξυμβαίνειν τῷ μηδὲ 2
 πολεμεῖν ἄλλ' ἢ ἅμα. καὶ τὰ τε ἄλλα θυμῷ ἔφερον καὶ ἐς τὰ 2
 ἐπὶ Θοράκης χωρία καὶ ὡς Περγόικαν ἔπεμψαν ἀμφοτέρω πρέ-
 σβεις καὶ ἀνέπεισαν Περγόικαν ξυνομόσαι σφίσιν. οὐ μέντοι
 εὐθύς γε ἀπέστη τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ διανοεῖτο, ὅτι καὶ τοὺς
 Ἀργεῖους ἐώρα· ἦν δὲ καὶ αὐτὸς τὸ ἀρχαῖον ἐξ Ἀργους. καὶ
 τοῖς Χαλκιδεῦσι τοὺς τε παλαιούς ὄρκους ἀνενεώσαντο καὶ
 ἄλλους ὤμοσαν. ἔπεμψαν δὲ καὶ παρὰ τοὺς Ἀθηναίους οἱ 3
 Ἀργεῖοι πρέσβεις, τὸ ἐξ Ἐπιδαύρου τεῖχος κελεύοντες ἐκλιπεῖν.
 οἱ δ' ὀρώντες ὀλίγοι πρὸς πλείους ὄντες τοὺς ξυμφύλακας
 ἔπεμψαν Δημοσθένη τοὺς σφετέρους ἐξάξοντα. ὁ δὲ ἀφικόμενος
 καὶ ἀγωνά τινα πρόφασιν γυμνικὸν ἔξω τοῦ φρουρίου ποιήσας,
 ὡς ἐξῆλθε τὸ ἄλλο φρούριον, ἀπέκλησε τὰς πύλας. καὶ ὅσπερ
 ρον [Ἐπιδανρείοις] ἀνανεωσάμενοι τὰς σπονδὰς αὐτοὶ οἱ Ἀθη-
 ναῖοι ἀπέδοσαν τὸ τεῖχοςμα.

Zu ὅπα καὶ δικαιοτάτα ist κρίνωντι
 aus κρίναντας zu entnehmen.

4. διακριθῆμεν, so soll es auf
 dem Rechtswege entschieden
 werden. — ἄλλω = ἄλλον. —
 ἐρίζοι, „haderte, nicht über Bes-
 itz, sondern z. B. über Beleidi-
 gungen, Beeinträchtigungen.“ K. —
 ἂν τινὰ für ἐς ἂν τινὰ. zu 1, 28, 2. —
 δοκεῖοι, dorischer Opt. für δοκούη. —
 τὼς ἔτας für τοῖς ἔταις d. Hdd. Poppo
 mit dem Schol., die Mitbürger
 sollen ihre Prozesse führen.

80. 1. διελύσαντο, sie besei-
 tigten, palst nur zu εἴ τι ἄλλο
 εἶχον (nämlich eine Beschwerde,
 Differenz). Zu ὁπόσα ἀλλήλων πο-
 λέμῳ εἶχον ist daraus ἀπέδοσαν zu

entleihen. Also ein Zeugma. —
 τὰ τεῖχη. §. 3 τὸ ἐξ Ἐπιδαύρου
 τεῖχος. — ἄλλ' ἢ. zu 60, 1.

2. θυμῷ ἔφερον, sie betrieben
 mit Heftigkeit. s. 1, 31, 1 ὀργῇ
 φέροντες τὸν πόλεμον. — διανοεῖτο,
 sc. ἀποστήναι. — ἐώρα, sc. ἀπο-
 στάντας. — ἐξ Ἀργους. s. 2, 99, 3. —
 τοῖς Χαλκιδεῦσι. Das Bündnis mit
 den Argeiern, s. Kap. 31, 6; mit
 den Laked. bestand das Bündnis
 wohl schon seit dem Abfall der
 Chalkidier von den Athenern. Vgl.
 auch 5, 30.

3. τὸ ἐξ Ἐπιδ. Warum ἐξ? —
 ὄντες, Emend. von Abresch für
 ὄντας. — τοὺς ξυμφύλακας. 75, 5. —
 πρόφασιν. zu 3, 111, 1. — τὸ ἄλλο

81. Μετὰ δὲ τὴν τῶν Ἀργείων ἀπόστασιν ἐκ τῆς ξυμμαχίας καὶ οἱ Μαντινῆς, τὸ μὲν πρῶτον ἀντέχοντες, ἔπειτ' οὐ δύναμενοι ἄνευ τῶν Ἀργείων, ξυνέβησαν καὶ αὐτοὶ τοῖς Λακεδαιμόνιοις καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφείδαν τῶν πόλεων. καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀργεῖοι, χίλιοι ἑκάτεροι, ξυστρατεύσαντες, τὰ τ' ἐν Σικυνῶνι ἐς ὀλίγους μᾶλλον κατέστησαν αὐτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες, καὶ μετ' ἐκεῖνα ξυναμφότεροι ἤδη καὶ τὸν ἐν Ἀργεῖ δῆμον κατέλυσαν, καὶ ὀλιγαρχία ἐπιτηδεῖα τοῖς Λακεδαιμόνιοις κατέστη. καὶ πρὸς ἕαρ ἤδη ταῦτα ἦν τοῦ χειμῶνος λήγοντος, καὶ τέταρτον καὶ δέκατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα.

82. Τοῦ δ' ἐπιγυμνομένου θέρους Διῆς τε οἱ ἐν Ἀθρᾷ ἀπέστησαν Ἀθηναίων πρὸς Χαλκιδέας καὶ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐν Ἀχαΐᾳ οὐκ ἐπιτηδεῖας πρότερον ἔχοντα καθίσταντο. καὶ Ἀργείων ὁ δῆμος κατ' ὀλίγον ξυνιστάμενός τε καὶ ἀναδαρσήςας ἐπέθεντο τοῖς ὀλίγοις, τηρήσαντες αὐτὰς τὰς γυμνοπαιδίας τῶν Λακεδαιμονίων. καὶ μάχης γενομένης ἐν τῇ πόλει ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἐξήλασεν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἕως μὲν αὐτοὺς μετεπέμποντο οἱ φίλοι, οὐκ ἤλθον ἐκ πλείονος, ἀναβαλόμενοι δὲ τὰς γυμνοπαιδίας ἐβοήθουν. καὶ ἐν Τεγέᾳ πνθόμενοι ὅτι νενίκηνται οἱ ὀλίγοι, προελθεῖν μὲν οὐκέτι ἠθέλησαν δεομένων τῶν διαπεφευγόντων, ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπ' οἴκου τὰς γυμνοπαιδίας ἤγον. καὶ ὕστερον

φρούριον, die besten Hdd., muß hier wie Xen. Anab. 1, 4, 15 ὑμῖν χρησεται εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, im Sinn von Besatzung gefaßt werden. — [Ἐπιδαυροῖς]. St. hat mit Recht das Wort gestrichen, da ein Vertrag mit den Epid. weder bestanden hatte noch geschlossen wurde. Es ist offenbar Zusatz.

81. 1. ἐκ τῆς ξ. bedarf zum Anschluß an τὴν ἀπόστασιν d. Wiederholung des Art. nicht. zu 1, 18, 1. — τῶν πόλεων. 29, 1.

2. ξυστρατεύσαντες. Über den Nom. zu 1, 49, 4. — ἐς ὀλίγους κτέ. Ähnliche Wendungen zur Bezeichnung der oligarchischen Verfassung zu 2, 37, 1. — τὸν — δῆμον κατέλυσαν. Die Vorbereitungen dazu waren schon getroffen. 76, 2. ἤδη verb. mit πρὸς ἕαρ. zu 1, 30, 4.

82. 417. — 1. Διῆς, s. 35, 1. In den Tributlisten mehrmals Διῆς

ἀπὸ (ἐκ) τοῦ Ἀθρᾷ zum Unterschied von den Διῆς ἀπὸ Κηναίων (Inseltribut).

2. κατ' ὀλίγον scheint mir auch hier, wie sonst bei Thuk. (zu 4, 10, 4), zu bedeuten: in kleinen Abteilungen, Gruppen. Solche kleinere Versammlungen hielt der Demos natürl., um die Oligarchen zu täuschen. Andre erklären es = allmählich. — τὰς γυμνοπαιδίας. Sie fielen in die Mitte des Sommers. An ihnen sollte sich die gymnastische und orchestische Gewandtheit zeigen, begleitet von dorischer Lyrik und belebt von Witz und Scherz. — ἐκ πλείονος, seit längerer Zeit, paßt nicht genau zu οὐκ ἤλθον; doch da dies durch den Zusammenhang so viel ist als: sie wurden vergebens erwartet, so halte ich den Text für erträglich.

ἐλθόν
τῶν
πολλ
καὶ
λήθε
μενο
πάλι
λήσε
εἰργ
αργ
καὶ
πανθ
ἐκ τῶ
τὸ θε
ἐ
ἦσθον
οἱ ἐν
Ἀργ
Ἀργ
λεως
δομ
τῆς Ἀ
βον
ἐστρά
θῶσα
4. [ἐ
πρίσ
5. f
in der
nekes
doch is
Zusatz
dang d
damit
dem wi
angege
Stellung
petā, u
6. ἐν
sagend
ἐν ἡ
wurde
friedige

ἐλθόντων πρέσβων ἀπὸ τε τῶν ἐν τῇ πόλει [ἀγγέλων] καὶ τῶν ἔξω Ἀργείων, παρόντων τε τῶν ξυμμάχων καὶ ῥηθέντων πολλῶν ἀφ' ἑκατέρων ἔγνωσαν μὲν ἀδικεῖν τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς στρατεύειν ἐς Ἄργος, διατριβαὶ δὲ καὶ μελλήσεις ἐγίνοντο. ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀργείων ἐν τούτῳ, φοβού- 5 μενος τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τὴν τῶν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν πάλιν προσαγόμενός [τε καὶ νομίζων μέγιστον ἂν σφᾶς ὠφελήσειν], τειχίζει μακρὰ τείχη ἐς θάλασσαν, ὅπως, ἣν τῆς γῆς εἰργωνται, ἢ κατὰ θάλασσαν σφᾶς μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπαγωγῇ τῶν ἐπιτηδείων ὠφελῇ. ξυνήδεσαν δὲ τὸν τειχισμὸν 6 καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τινὲς πόλεων. καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι πανδημεῖ, καὶ αὐτοὶ καὶ γυναῖκες καὶ οἰκέται, ἐτείχιζον καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων αὐτοῖς ἦλθον τέκτονες καὶ λιθουργοί. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

83. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος Λακεδαιμόνιοι ὥς ἦσθοντο τειχιζόντων, ἐστράτευσαν ἐς τὸ Ἄργος αὐτοὶ τε καὶ οἱ ξύμμαχοι πλὴν Κορινθίων· ὑπῆρχε δέ τι αὐτοῖς καὶ ἐκ τοῦ Ἄργους αὐτόθεν πρoσσόμενον. ἦγε δὲ τὴν στρατιὰν Ἄγρις ὁ Ἀρχιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεὺς. καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς πό- 2 λεως δοκοῦντα προϋπάρχειν οὐ προυχώρησεν ἔτι· τὰ δὲ οἰκοδομούμενα τεῖχη ἐλόντες καὶ καταλαβόντες καὶ Ῥαῖας χωρίον τῆς Ἀργείας λαβόντες καὶ τοὺς ἐλευθέρους ἅπαντας οὖς ἔλαβον ἀποκτείναντες ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. ἐστράτευσαν δὲ μετὰ τοῦτο καὶ Ἀργεῖοι ἐς τὴν Φλιασίαν, καὶ 3 δῆώσαντες ἀπῆλθον, ὅτι σφῶν τοὺς φυγάδας ὑπεδέχοντο· οἱ

4. [ἀγγέλων] ist wohl Glossem von πρέσβων, viell. auch umgekehrt.

5. [μέγιστον ἂν — ὠφελήσειν.] In der Textausg. nahm B. Meinekes Vermutung δὴ statt ἂν auf, doch ist das Ganze mit Stahl für Zusatz zu halten, da die Begründung des προσαγόμενος doch nicht damit koordiniert werden kann. Zudem wird d. spezielle Vorteil gleich angegeben. — σφᾶς μετὰ. Über die Stellung von σφᾶς zu 1, 68, 1. — μετὰ, mit Hülfe.

6. ξυνήδεσαν ist matt u. nichtsagend; die Konj. ξυνήνεσαν (Kr.), ξυνήνεσαν (Meineke, die Mauer wurde aber nicht vollendet), befriedigen nicht. Dafs St. τὸν τει-

χισμὸν beseitigt und ξυνήδεσαν von der politischen Gesinnung im allg. versteht, will mir nicht passend scheinen, da dann etwas Allgem. eingeschoben würde in den Bericht über den Mauerbau. Ich dachte an ξυνήγησαν. — τινὲς. Über die Stellung zu 1, 45, 3.

83. 1. ἐκ τοῦ Ἀ. αὐτόθεν. s. 2, 25, 3 αὐτόθεν ἐκ τῆς περιουκίδος Ἡλείων und 5, 22, 1. Ausführl. über solche Verbindungen Herbst gegen Cobet. S. 58 f.

2. τὰ μὲν — προϋπάρχειν, die angeblich. Einverständnisse in der Stadt. — Ῥαῖας. Die Stadt lag am Weg nach Tegea.

3. ὅτι κτέ. Grund von δῆώσαντες.

4 γὰρ πολλοὶ αὐτῶν ἐνταῦθα κατῴκητο. κατέκλῃσαν δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Μακεδόνες Ἀθηναῖοι, Πελοπόννησος ἐπικαλοῦντες τὴν τε πρὸς Ἀργείους καὶ Λακεδαιμονίους γενομένην ξυμμοσίαν καὶ ὅτι παρασκευασαμένων αὐτῶν στρατιὰν ἄγειν ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θοράκης καὶ Ἀμφίπολιν Νικίου τοῦ Νικηράτου στρατηγοῦντος ἐψευστο τὴν ξυμμαχίαν καὶ ἡ στρατιὰ μάλιστα διελύθη ἐκείνου ἀπάραντος· πολέμιος οὖν ἦν. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος, καὶ πέμπτον καὶ δέκατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα.

84. Τοῦ δ' ἐπιγυγνομένου θέρους Ἀλκιβιάδης τε πλεύσας ἐς Ἄργος ναυσὶν εἴκοσιν Ἀργείων τοὺς δοκοῦντας ἔτι ὑπόπτους εἶναι καὶ τὰ Λακεδαιμονίων φρονεῖν ἔλαβε, τριακοσίους ἄνδρας, καὶ κατέθεντο αὐτοὺς Ἀθηναῖοι ἐς τὰς ἐγγυς νήσους ὧν ἦρχον καὶ ἐπὶ Μήλον τὴν νῆσον Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν ναυσὶν ἑαυτῶν μὲν τριάκοντα, Χίαις δὲ ἕξ, Λεσβίαν δὲ δυοῖν, καὶ ὀπλίταις ἑαυτῶν μὲν διακοσίοις καὶ χιλίοις καὶ τοξόταις τριακοσίοις καὶ ἱπποτοξόταις εἴκοσι, τῶν δὲ ξυμμάχων καὶ νησιωτῶν ὀπλί-
2 ταις μάλιστα πεντακοσίοις καὶ χιλίοις. οἱ δὲ Μήλιοι Λακεδαιμονίων μὲν εἰσὶν ἄποικοι, τῶν δ' Ἀθηναίων οὐκ ἠθέλον ὑπακούειν ὥσπερ οἱ ἄλλοι νησιῶται, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον οὐδετέρων ὄντες ἡσύχαζον, ἔπειτα ὡς αὐτοὺς ἠνάγκαζον οἱ Ἀθηναῖοι δηοῦντες τὴν γῆν, ἐς πόλεμον φανερόν κατέστησαν.

4. Μακεδόνες Ἀθηναῖοι, Πελοπόννησος (Göller). Die Vulg., auch fast in allen Hdd. befindlich (nur zwei Hdd. *Μακεδονίας*), *Μακεδονίας Ἀθηναῖοι Πελοπόννησον* scheint unstatthaft, da wohl *Μακεδονίας* weder von *Πελοπόννησον* noch von *κατέκλῃσαν* abhängen kann. *κατέκλῃσαν*, sie schlossen (mit einer Flotte) ein. Diese Bedeutung bestreitend vermutet Kr. *κατέκλῃσαν*, was Meineke in der Form *κατέκλῃσαν* billigt mit Beibehaltung von *Μακεδονίας*. Aber *κατακλιέσθαι* ist nirgends nachgewiesen. — *ξυμμοσίαν*. 80, 2. — *παρασκευασαμένων κτέ.* Das hat Thuk. früher nicht erzählt. — *ἐψευστο*, Medium. — *στρατιὰ*, St. und Cl. ziehen *στρατεία* vor. Dann wäre *διαλύειν* gebraucht wie in der Redensart *τὸν πόλεμον διαλύειν*. —

ἀπάραντος ist verdächtig, weil es überall nur von Schiffen gebraucht wird. Man hat daher an *ἀπατήσαντος*, *ἀποδράντος*, *οὐ παρόντος*, *ἀπαρνηθέντος* gedacht. Das *ἀναπεισθέντος* des Schol. ist sinnlos und wahrscheinlich, wie Cl. vermutet, aus 80, 2 hier aufgenommen.

84. 416. — 1. *τὲ* entspricht dem *καὶ* vor *ἐπὶ*. — *Λεσβίαν* — *δυοῖν*. Die besten Hdd. *Λεσβίαις* gegen den Sprachgebrauch des Th., der *δυοῖν* nur mit dem Gen. Dual. verbindet, mit dem Plur. dagegen das indekl. *δύο*. S. Herwerden stud. Th. 134 und Wecklein cur. ep. 16. — *καὶ νησιωτῶν*, und zwar derer auf den Inseln.

2. *Μήλιοι*, 3, 91, 2. — *οὐδετέρων ὄντες*. So der bloße Genetiv bei εἶναι noch 3, 86, 2.

στρατοπεδευσάμενοι οὖν ἐς τὴν γῆν αὐτῶν τῇ παρασκευῇ ταύτῃ 3
οἱ στρατηγοὶ Κλεομήδης τε ὁ Λυκομήδους καὶ Τισίας ὁ Τισι-
μάχου, πρὶν ἀδικεῖν τι τῆς γῆς, λόγους πρῶτον ποιησομένους
ἐπεμψαν πρέσβεις. οὓς οἱ Μήλιοι πρὸς μὲν τὸ πλῆθος οὐκ
ἤγαγον, ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς καὶ τοῖς ὀλίγοις λέγειν ἐκέλευον περὶ
ᾧ ἵκονσιν. οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις ἔλεγον τοιάδε.

85. „Ἐπειδὴ οὐ πρὸς τὸ πλῆθος οἱ λόγοι γίνονται,
ὅπως δὴ μὴ ξυνεχεῖ ῥήσει οἱ πολλοὶ ἐπαγωγὰ καὶ ἀνέλεγκτα
ἐσάπαξ ἀκούσαντες ἡμῶν ἀπατηθῶσι (γιννώσκουμεν γὰρ ὅτι
τοῦτο φρονεῖ ἡμῶν ἢ ἐς τοὺς ὀλίγους ἀγωγῇ), ὑμεῖς οἱ καθή-
μενοι ἔτι ἀσφαλέστερον ποιήσατε. καθ' ἕκαστον γὰρ καὶ μὴδ'
ὑμεῖς ἐνὶ λόγῳ, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ δοκοῦν ἐπιτηδεῖως λέγεσθαι
εὐθὺς ὑπολαμβάνοντες κρίνετε. καὶ πρῶτον εἰ ἀρέσκει ὡς
λέγομεν, εἴπατε.“

86. Οἱ δὲ τῶν Μηλίων ξύνεδροι ἀπεκρίναντο. „Ἡ μὲν
ἐπιείκεια τοῦ διδάσκειν καθ' ἡσυχίαν ἀλλήλους οὐ ψέγεται, τὰ
δὲ τοῦ πολέμου παρόντα ἤδη καὶ οὐ μέλλοντα διαφέροντα
αὐτοῦ φαίνεται. ὁρῶμεν γὰρ αὐτούς τε κριτὰς ἡκοντας ὑμᾶς
τῶν λεχθησομένων, καὶ τὴν τελευτήν ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὸ εἶκος
περιγενομένοις μὲν τῷ δικαίῳ καὶ δι' αὐτὸ μὴ ἐνδοῦσι πόλε-
μον ἡμῖν φέρουσαν, πεισθεῖσι δὲ δουλείαν.“

87. ΑΘ. Εἰ μὲν τοίνυν ὑπονοίας τῶν μελλόντων λογι-
ούμενοι ἢ ἄλλο τι ξυνήκετε ἢ ἐκ τῶν παρόντων καὶ ᾧ ὁρᾶτε
περὶ σωτηρίας βουλευόμενοι τῇ πόλει, παυοίμεθ' ἂν· εἰ δ' ἐπὶ
τοῦτο, λέγοιμεν ἄν.

88. ΜΗΛ. Εἶκος μὲν καὶ ξυγγνώμη ἐν τῷ τοιῷδε καθε-
στῶτας ἐπὶ πολλὰ καὶ λέγοντας καὶ δοκοῦντας τρέπεσθαι· ἢ

85. Die folgende Unterredung ist nicht nur durch die Form merkwürdig, als das einzige Beispiel einer direkt dargestellten längeren Unterhandlung bei Thuk. (über kürzere Unterredungen zu 1, 53, 2), sondern auch durch den Inhalt, insofern darin mit unerbittlicher Schroffheit die Konsequenzen der Lehre „vom Rechte des Stärkern“ gezogen werden. Gleichsam einen Kommentar, sowohl zu der scharfen Entgegenstellung der zusammenhängenden Rede und der dialogischen Verhandlung als auch zu

jener sophist. Lehre vom Rechte, giebt Platons Gorgias. — καὶ πρῶτον κτέ. Sie sollen sich zuerst darüber erklären, ob ihnen der vorgeschlagene Modus der Verhandlung genehm ist. — ἡμῶν mit St. statt ὑμῶν.

86. αὐτοῦ, τοῦ διδάσκειν καθ' ἡσυχίαν. — αὐτοὺς κριτὰς, Ankläger u. Richter in einer Person.

87. ἄλλο τι — ἢ. zu 3, 85, 4. — ᾧ ὁρᾶτε hängt noch von ἐκ ab.

88. δοκοῦντας, meinend, tritt als mildernder Ausdruck an die Stelle von ὑπονοίας (K. 87).

μέντοι ξύνοδος καὶ περὶ σωτηρίας ἦδε πάρεστι, καὶ ὁ λόγος
ὃ προκαλεῖσθε τρόπον, εἰ δοκεῖ, γιγνέσθω.

89. AΘ Ἑμεῖς τοίνυν οὕτε αὐτοὶ μετ' ὀνομάτων καλῶν,
ὡς ἢ δικαίως τὸν Μῆδον καταλύσαντες ἄρχομεν ἢ ἀδικούμενοι
νῦν ἐπεξερχόμεθα, λόγων μῆκος ἄπιστον παρέξομεν, οὐδ' ὑμᾶς
ἀξιούμεν ἢ ὅτι Λακεδαιμονίων ἄποικοι ὄντες οὐ ξυνεστρατεύσατε
ἢ ὡς ἡμᾶς οὐδὲν ἡδικήκατε λέγοντας οἴεσθαι πείσειν, τὰ δυ-
νατὰ δ' ἐξ ὧν ἑκάτεροι ἀληθῶς φρονοῦμεν διαπράσσεσθαι,
ἐπισταμένους πρὸς εἰδότας ὅτι δίκαια μὲν ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ
λόγῳ ἀπὸ τῆς ἴσης ἀνάγκης κρίνεται, δυνατὰ δὲ οἱ προύχοντες
πράσσουσι καὶ οἱ ἀσθενεῖς ξυγχωροῦσιν.

90. ΜΗΛ. Ἑμεῖς μὲν δὴ νομίζομεν γε χρήσιμον (ἀνάγκη
γάρ, ἐπειδὴ ὑμεῖς οὕτω παρὰ τὸ δίκαιον τὸ ξυμφέρον λέγειν
ἐπέθεσθε) μὴ καταλύειν ὑμᾶς τὸ κοινὸν ἀγαθόν, ἀλλὰ τῷ ἀελ
ἐν κινδύνῳ γιγνομένῳ εἶναι τὰ εἰκότα δίκαια, καὶ τι καὶ ἐντὸς
τοῦ ἀκριβοῦς πείσαντά τινα ὠφελῆσθαι. καὶ πρὸς ὑμῶν οὐχ
ἦσσον τοῦτο, ὅσῳ καὶ ἐπὶ μεγίστῃ τιμωρίᾳ σφαλέντες ἂν τοῖς
ἄλλοις παράδειγμα γένοισθε.

89. μετ' — ἄρχομεν. Dies Thema führen die athen. Gesandten aus 1, 73 ff., teilweise 6, 83, obwohl sie auch dort sagen: οὐ καλλιεπομένης ὡς ἢ τὸν βάρβαρον μόνοι καθελόντες εἰκότως ἄρχομεν. — ἐπεξερχόμεθα, wie 3, 38, 1. vgl. unser „gegen einen vorgehen“. — ἄπιστον, Mißtrauen erweckend. — ὅτι — ἡδικήκατε hängt von λέγοντας ab. — ξυνεστρατεύσατε, sc. ἡμῖν. Viel weniger zu λέγοντας πείσειν passend ist die andere, fast allgemein gebilligte Erklärung, wonach αὐτοῖς, i. e. τοῖς Λακεδ., ergänzt wird. vgl. auch K. 96. — ἐξ ὧν, nach dem, was. — διαπράσσεσθαι, von ἀξιούμεν abhäng., dafs ihr zu erlangen sucht. — ἐπισταμένους bez. auf ὑμᾶς. — δίκαια κρίνεται, „Gerechtes wird in der menschlichen Erörterung nur bei den gleichen Zwangsmitteln in Anschlag gebracht, gilt als Entscheidungsgrund.“ Kr.

90. ἡμεῖς habe ich statt der wenig ansprechenden Lesart ἡ = wie (von Böhme gestützt durch

7, 12, 3 ἡπερ κἀκεῖνοι πυνθάνονται) wegen des offenbar beabsichtigten Gegensatzes ἡμεῖς δέ im folgenden Kap. aufgenommen (Bekk., Kr., St. Auch Winsem. „et nos“). Die Vulg. ἡ μὲν δὴ ist unstatthaft wegen der sinnlosen Häufung der Partikeln. — ἐπέθεσθε, an die Hand gegeben habt. — τὸ κοινὸν ἀγαθόν, den allen gemeinsamen Vorteil, erklärt durch das Folg. — εἶναι — δίκαια, das Billige als Gerechtes angerechnet werde. Die Vulg. hat vor δίκαια noch καὶ, was nach den besten Hdd. zu tilgen war. — καὶ ἐντὸς τοῦ ἀκριβοῦς ist wohl schon wegen des Begriffes ἀκριβοῦς nur mit πείσαντά τινα passend zu verbinden. Sinn: Auch dann schon muß der in Gefahr Schwebende einige Begünstigung erfahren (τὸ ὠφελῆσθαι), wenn die Gründe, mit denen er den Gegner zu überreden sucht, hinter (ἐντὸς = citra) dem strengen Recht zurückbleiben, nicht strenge, volle Beweiskraft haben. — πείσαντα zwar nur zwei schlechte Hdd., aber πείσοντα der

91. *ΑΘ.* Ἡμεῖς δὲ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς, ἣν καὶ πανθῇ, οὐκ ἀθυμοῦμεν τὴν τελευταίην· οὐ γὰρ οἱ ἄρχοντες ἄλλων, ὥσπερ καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὗτοι δεινοὶ τοῖς νικηθεῖσιν (ἔστι δὲ οὐ πρὸς Λακεδαιμονίους ἡμῖν ὁ ἀγὼν), ἀλλ' ἦν οἱ ὑπήκοοί που τῶν ἀρχάντων αὐτοὶ ἐπιθέμενοι κρατήσωσι. καὶ περὶ μὲν 2 τούτου ἡμῖν ἀφείσθω κινδυνεύεσθαι· ὥς δὲ ἐπ' ὠφελίᾳ τε πάρεσμεν τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ νῦν τοὺς λόγους ἐροῦμεν τῆς ὑμετέρας πόλεως, ταῦτα δηλώσομεν, βουλόμενοι ἀπόνως μὲν ὑμῶν ἄρξαι, χρησίμως δ' ὑμᾶς ἀμφοτέροις σωθῆναι.

92. *ΜΗΛ.* Καὶ πῶς χρήσιμον ἂν ξυμβαίῃ ἡμῖν δουλεῦσαι, ὥσπερ καὶ ὑμῖν ἄρξαι;

93. *ΑΘ.* Ὅτι ὑμῖν μὲν πρὸ τοῦ τὰ δεινότατα παθεῖν ὑπακούσαι ἂν γένοιτο, ἡμεῖς δὲ μὴ διαφθείραντες ὑμᾶς κερδαίνομεν ἂν.

94. *ΜΗΛ.* Ὡστε ἡσυχίαν ἄγοντας ἡμᾶς φίλους μὲν εἶναι ἐντὶ πολεμίων, ξυμμάχους δὲ μηδετέρων, οὐκ ἂν δέξαισθε;

95. *ΑΘ.* Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἡμᾶς βλάπτει ἢ ἔχθρα ὑμῶν ὅσον ἡ φιλία μὲν ἀσθενείας, τὸ δὲ μῖσος δυνάμεως παράδειγμα τοῖς ἀρχομένοις δηλούμενον.

übrigen ist sinnwidrig. — πρὸς c. gen. von Standpunkt aus, zu gunsten, im Interesse. — ὅσφ — γένοισθε, als ihr auch zu härtester Bestrafung, wenn ihr besiegt würdet, den andern zum Muster dienen dürft; an eurem grausamen Verfahren gegen uns würden sich die andern, eure Gegner, ein Beispiel, ein Muster zur Bestrafung eurer selbst nehmen.

91. 1. ἀθυμοῦμεν τὴν τελ., sonst Dat. od. Präpos., hier c. acc. nach Analogie welcher Verba? Auch im Deutschen sagt man zuw. „wir sorgen nicht“ c. acc. — οὐ — νικ. Wohl gesagt mit Rücksicht auf den am Ende des Krieges wirklich eingetretenen Fall, daß gerade die Laked. sich gegen die Vernichtung Athens aussprachen. Xen. Hell. 2, 2, 19 f. — οὗτοι. s. 4, 44, 4, 3, 61, 2. Kr. Gr. 51, 5, 1. 7, 5. — Wie ist δέ hier wiederzugeben? — ἀλλ' ἦν κτέ. Auch zu diesem Gliede

gehört noch δεινοί (εἶσιν). Zum Gedanken vgl. 3, 40, 4. 5.

2. ἡμῖν ἀφείσθω, sei uns überlassen, lasse man unsre Sorge sein. — ἄρξαι. zu 1, 3, 2. Ebenso K. 92 (u. δουλεύσαι). 93. 100. — ἀμφοτέροις, i. e. ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν, verb. mit χρησίμως.

93. πρὸ, vor.

94. ὥστε κτέ. Also, daß wir —, das würdet ihr nicht annehmen? Bei der Vulg., die noch δέ nach ὥστε gegen d. besten Hdd. hat, wäre ὥστε so gebraucht, wie sonst nach δέομαι, πείθω. — δέξαισθε Konj. von Bekker für δέξοισθε, das wohl nicht zulässig ist.

95. οὐ γὰρ κτέ. Das Nein, welches dieser Satz motiviert, bedarf keines speziellen Ausdrucks. Ähnlich wir: Uns schadet ja nicht. — ἡ φιλία gehört durch eine eigentümliche Verkettung zugleich zum Vorherg. und zum Folgenden: eure Freundschaft, indem diese.

96. ΜΗΛ. Σκοποῦσι δ' ὑμῶν οὕτως οἱ ὑπήκοοι τὸ εἰκός, ὥστε τοὺς τε μὴ προσήκοντας καὶ ὅσοι ἄποικοι ὄντες οἱ πολλοὶ καὶ ἀποστάντες τινὲς κεχέρονται ἐς τὸ αὐτὸ τιθέασιν;

97. ΑΘ. Δικαιώματι γὰρ οὐδετέρους ἐλλείπειν ἡγοῦνται, κατὰ δύναμιν δὲ τοὺς μὲν περιγίγνεσθαι, ἡμᾶς δὲ φόβῳ οὐκ ἐπιέναι· ὥστε ἔξω καὶ τοῦ πλειόνων ἔρξαι καὶ τὸ ἀσφαλὲς ἡμῖν διὰ τὸ καταστραφῆναι ἂν παρὰσχοιτε, ἄλλως δὲ καὶ νησιῶται ναυκρατόρων καὶ ἀσθενέστεροι ἐτέρων ὄντες εἰ μὴ περιγένοισθε.

98. ΜΗΛ. Ἐν δ' ἐκείνῳ οὐ νομίζετε ἀσφάλειαν; (δεῖ γὰρ αὐ καὶ ἐνταῦθα, ὥσπερ ὑμεῖς τῶν δικαίων λόγων ἡμᾶς ἐκβιάσαντες τῷ ὑμετέρῳ ξυμφόρῳ ὑπακούειν πείθετε, καὶ ἡμᾶς τὸ ἡμῖν χρήσιμον διδάσκοντας, εἰ τυγχάνει καὶ ὑμῖν τὸ αὐτὸ ξυμβαῖνον, πειρᾶσθαι πείθειν.) ὅσοι γὰρ νῦν μηδετέροις ξυμμάχοισι, πῶς οὐ πολεμώσεσθε αὐτούς, ὅταν ἐς τάδε βλέψαντες ἡγήσονται ποτε ὑμᾶς καὶ ἐπὶ σφᾶς ἤξειν; κἂν τούτῳ τι ἄλλο ἢ τοὺς μὲν ὑπάρχοντας πολεμίους μεγαλύνετε, τοὺς δὲ μηδὲ μελλήσαντας γενέσθαι ἄκοντας ἐπάγεσθε;

96. μὴ προσήκοντας u. ἄποικοι ὄντες sind entgegengesetzt. — ὅσοι — κεχέρονται, welche meistens als Kolonisten u. einige als Abgefallene überwältigt worden sind. Zum Ausdruck vgl. 3, 39, 3.

97. τοὺς μὲν = τοὺς μὴ προσήκοντας. — περιγίγνεσθαι, sich halten, freibleiben. — ἔξω κτέ., abgesehen auch davon dafs. Als Subj. zu ἔρξαι erg. ἡμᾶς. — τὸ ἀσφαλὲς besteht darin, dafs das Beispiel der unterworfenen Melier andere vom Abfall abhalten würde. — ναυκρατόρων hängt von περιγίγνεσθε ab, indem εἰ nachgestellt ist, um νησιῶται u. ναυκράτορες scharf aneinanderzurücken: zumal wenn ihr nicht, Inselbewohner gegenüber Seebeherrschern, u. schwächer als andere, euch gehalten haben würdet. Der Gedanke wird deutlicher in affirmativer Fassung: Gefährlich würde es für uns sein, wenn ihr als Inselbewohner und

obenein schwächer als andere (z. B. die Lesbier, Chier, Samier) Seebeherrschern, wie wir sind, erfolgreichen Widerstand geleistet haben würdet. In dieser Weise aufgefaßt scheint mir die handschriftl. Lesart genügend.

98. ἐν ἐκείνῳ, in der Neutralität gewisser Staaten. Dies ist zu entnehmen aus der nur indirekten Erläuterung ὅσοι γὰρ κτέ. — ἐκβιάσαντες, B. Textausg. und St. Die Lesart der besten Hdd. ἐκβιάσαντες kann leicht durch Verschreibung entstanden sein, wie 6, 64, 1. 7, 60, 2. — ξυμβαῖνον, sc. χρήσιμον, sich als nützlich ergibt. — τί ἄλλο ἢ. wie 3, 39, 2. Siehe auch Kap. 87. — μελλήσαντας, Schol. (τοὺς μηδὲ διανοηθέντας ὑμῖν τὴν ἀρχὴν πολεμεῖν) für μελλήσαντας der Hdd. — ἐπάγεσθε, treibt ihr (zu eurem Schaden) dazu. Ähnlich 41, 2. 45, 1. Kr.: zieht sie euch als Feinde zu, über den Hals, vgl. 6, 10, 1, wo jedoch δεῦρο dabei steht.

δοσοι
λησι
τέ
ἀν
ἐπι
κατο

θην
αὐ
κότη

ἀνδρ
περ
μὴ

κοιν
ρων
δὲ

ἀπὸ
δ' ἐ

99.
das l
nach
οὐ γὰ
τῶν ἡ
μῶν
mit 7
τέρων
ποιήσ
uns
treib
wenn
= ἀν
τῷ αἰ
— τῷ
rech
100
παρὰ
Πρόδ.
μὴ π
απαλλ
101

99. ΑΘ. Οὐ γὰρ νομίζομεν ἡμῖν τούτους δεινότερους, ὅσοι ἡπειρώται που ὄντες τῶν ἐλευθέρων πολλὴν τὴν διαμέλ-
λησιν τῆς πρὸς ἡμᾶς φυλακῆς ποιήσονται, ἀλλὰ τοὺς νησιώτας
τέ που ἀνάγκτους, ὥσπερ ὑμᾶς, καὶ τοὺς ἤδη τῆς ἀρχῆς τῷ
ἀναγκαίῳ παροξυνομένους. οὗτοι γὰρ πλείστ' ἂν τῷ ἀλογίστῳ
ἐπιτρέψαντες σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς ἐς προὔπτον κίνδυνον
καταστήσειαν.

100. ΜΗΛ. Ἦπον ἄρα, εἰ τοσαύτην γε ὑμεῖς τε μὴ παν-
θῆναι ἀρχῆς καὶ οἱ δουλεύοντες ἤδη ἀπαλλαγῆναι τὴν παρα-
κινδύνουσιν ποιοῦνται, ἡμῖν γε τοῖς ἐτι ἐλευθέροις πολλὴ κα-
κότης καὶ δειλία μὴ πᾶν πρὸ τοῦ δουλεῦσαι ἐπεξελεῖν.

101. ΑΘ. Οὐκ, ἦν γε σωφρόνως βουλευήσθε· οὐ γὰρ περὶ
ἀνδραγαθίας ὁ ἀγὼν ἀπὸ τοῦ ἴσου ὑμῖν μὴ αἰσχύνην ὀφλεῖν,
περὶ δὲ σωτηρίας μᾶλλον ἢ βουλὴ πρὸς τοὺς κρείσσονας πολλῶ
μὴ ἀνθίστασθαι.

102. ΜΗΛ. Ἄλλ' ἐπιστάμεθα τὰ τῶν πολέμων ἔστιν ὅτε
κοινωτέρας τὰς τύχας λαμβάνοντα ἢ κατὰ τὸ διαφέρον ἐκατέ-
ρων πλῆθος. καὶ ἡμῖν τὸ μὲν εἴξαι εὐθὺς ἀνέλπιστον, μετὰ
δὲ τοῦ δρωμένου ἐτι καὶ στήναι ἐλπίς ὀρθῶς.

103. ΑΘ. Ἐλπίς δέ, κινδύνῳ παραμύθιον οὔσα, τοὺς μὲν
ἀπὸ περιουσίας χρωμένους αὐτῇ, κἄν βλάβῃ, οὐ καθεῖλε· τοῖς
δ' ἐς ἅπαν τὸ ὑπάρχον ἀναρριπτοῦσι (δάπανος γὰρ φύσει)

99. τῶν ἐλευθέρων hat Stahl für das höchst unklare τῷ ἐλευθέρῳ nach der Bemerkung des Schol.: οὐ γὰρ νομίζομεν τοὺς ἐλευθέρους τῶν ἡπειρώτων ἡμῖν ἔσεσθαι πολε-
μίους verbessert u. vergleicht da-
mit 7, 44, 8 ὅσοι ἦσαν τῶν προ-
τέρων στρατιωτῶν. — πολλὴν —
ποιήσονται, d. Sicherung gegen
uns sehr zögernd (lässig) be-
treiben werden. — ἀνάγκτους,
wenn sie unbeherrscht sind,
= ἀνάγκτους ὄντας. zu 1, 49, 5. —
τῷ ἀναγκαίῳ, durch den Druck.
— τῷ ἀλογίστῳ, Mangel an Be-
rechnung, Unüberlegtheit.

100. Zu ὑμεῖς das Präd. τὴν
παρακινδ. ποιείσθε τοσαύτην. Vom
Präd. hängen die Inf. des Zwecks
μὴ πανθῆναι, ἀπαλλαγῆναι ab. —
ἀπαλλαγῆναι, sc. ἀρχῆς.

101. ἀπὸ τοῦ ἴσου 1, 77, 3, als

Gleichmächtige. — μὴ — ὀφλεῖν
(Aor. mit Kr. st. ὀφλεῖν d. Hdd.)
erklärt π. ἀνδραγ., ebenso μὴ —
ἀνθίστ. das π. σωτηρίας. π. σωτ.
βουλὴ vgl. mit Kap. 88.

102. πολέμων, eine Handschr.
richtig st. πολεμίων. — κοινωτέρας,
soviel als: auf beiden Seiten
gleichmälsigere. — ἢ κατὰ. zu
Kap. 65, 3. — μετὰ τοῦ δρωμένου,
vgl. 66, 4, hier: beim Handeln. —
ὀρθῶς verb. mit στήναι.

103. 1. ἀπὸ περιουσίας, bei Über-
flufs, bei überreichen Mitteln,
sodafs sie eben nur den Überschufs
aufs Spiel setzen. — καθεῖλε, der
gnomische Aor. Kr. 53, 10, 2. —
τοῖς δ' — ἀναρριπτοῦσι. Wenn
Raphel zu Arr. An. 4, 11, 15 (von
Kr. citiert, doch mir nicht zugäng-
lich) genügend nachgewiesen hat,

ἅμα τε γινώσκειται σφαλέντων καὶ ἐν ὧ τῷ ἔτι φυλάσσεται τις
 2 αὐτὴν γνωρίζουσαν οὐκ ἐλλείπει. ὃ ὑμεῖς ἀσθενεῖς τε καὶ
 ἐπὶ ῥοπῆς μιᾶς ὄντες μὴ βούλεσθε παθεῖν, μηδὲ ὁμοιωθῆναι
 τοῖς πολλοῖς, οἷς παρὸν ἀνθρωπείως ἔτι σφῆζεσθαι, ἐπειδὴν
 πιεζομένους αὐτοὺς ἐπιλίπωσιν αἱ φανεραὶ ἐλπίδες, ἐπὶ τὰς
 ἀφανεῖς καθίστανται, μαντικὴν τε καὶ χρησμούς καὶ ὅσα τοι-
 αῦτα μετ' ἐλπίδων λυμáινεται.

104. ΜΗΛ. Χαλεπὸν μὲν καὶ ἡμεῖς, εὖ ἴστε, νομίζομεν
 πρὸς δυνάμιν τε τὴν ὑμετέραν καὶ τὴν τύχην, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ
 ἴσου ἔσται, ἀγωνίζεσθαι. ὅμως δὲ πιστεύομεν τῇ μὲν τύχῃ ἐκ
 τοῦ θείου μὴ ἐλασσώσεσθαι, ὅτι ὅσοι πρὸς οὐ δικαίους ἰστά-
 μεθα, τῆς δὲ δυνάμεως τῷ ἐλλείποντι τὴν Λακεδαιμονίων ἡμῖν
 ξυμμαχίαν προσέσεσθαι, ἀνάγκην ἔχουσαν, καὶ εἰ μὴ του ἄλλου,
 τῆς γε ξυγγενείας ἔνεκα καὶ αἰσχύνῃ βοηθεῖν. καὶ οὐ παντά-
 πασιν οὕτως ἁλόγως θρασυνόμεθα.

105. ΑΘ. Τῆς μὲν τοίνυν πρὸς τὸ θεῖον εὐμενείας οὐδ'

dafs ἐς ἅπαν bedeutet: völlig,
 ganz und gar, so kann man sich
 bei dieser Erklärung beruhigen.
 Andernfalls müßte man ἐς ἅπαν
 τὸ ὑπάρχον verbinden u. bei ἀναρ-
 ριπτοῦσι ergänzen κίνδυνον oder
 κῆρον: denen, die auf ihr
 ganzes Vermögen hin einen
 Wurf wagen, d. h. ihre ganze
 Existenz auf einen Wurf setzen.
 Über ἀναρριπτεῖν zu 3, 14, 1. —
 σφαλέντων, gen. abs., sc. αὐτῶν. —
 καὶ — ἐλλείπει, nnd läßt nichts
 übrig, worin (in dessen Besitz)
 man sich noch (künftig) vor ihr,
 der erkannten, hüten könnte.
 ἐπιλίπω ist nicht ganz sicher in
 dieser Bedeutung, weshalb man οὐ
 καταλείπει, οὐκ ἐτι λείπει vermutet
 hat; doch steht es in dem ähnl.
 Sinne: darin zurücklassen So-
 phokl. El. 736. Eurip. El. 609.
 Apoll. Rh. 1, 515 (Steph. Thes.).
 Eine andere, nicht schlechthin ver-
 werfliche Erklärung unserer St. ist:
 und solange man sich noch
 vor ihr, wenn man sie er-
 kannt hätte, würde hüten
 können, läßt sie nicht ab.

2. ῥοπῆς, Bild von der Wage,
 wo ῥοπή, ῥέπειν das Überschlagen

nach einer Seite ist, momentum. —
 παρὸν. zu 1, 74, 1. — ἀνθρωπείως.
 Gegensatz zu den mysteriösen (ἀφα-
 νεῖς) Hoffnungen auf übermensch-
 liche Hülfe, wie sie durch Orakel
 etc. genährt werden. — Beachte
 den Unterschied von μαντικὴ und
 χρησμοί. s. 3, 21, 3. 104, 1 u. 8, 1, 1
 ὀργίζοντο δὲ καὶ τοῖς χρησμολόγοις
 τε καὶ μάντεσι καὶ ὅποσοι τι αὐτοὺς
 θειάσαντες ἐπήλπισαν etc. — λυμá-
 νεται ist Med.

104. εἰ — ἔσται, sc. ἡ τύχη,
 wenn es nicht gleich verteilt
 sein wird. s. ἐκ τοῦ ὁμοίου ἔσται
 1, 143, 4. ἐκ τοῦ ἴσου γίνωνται
 2, 3, 4. — ἐκ τοῦ θείου ebenso
 112, 2. — ἡμῖν verb. mit προσ-
 έσεσθαι. zu 1, 68, 1. Dafs schon
 der Dat. τῷ ἐλλείποντι zu dem-
 selben Verb. gehört, spricht nicht
 dagegen.

105. 1. πρὸς τὸ θεῖον mit εὐμέ-
 νεια zu verbinden, in welchem mehr
 der Begriff des guten Einver-
 nehmens, der gegenseitigen
 Zuneigung als der des einsei-
 tigen Wohlwollens liegt; zur
 Bezeichnung des gegenseitigen Ver-
 hältnisses ist gerade πρὸς c. acc.

ἡμεῖς οἰόμεθα λελεῖψεσθαι. οὐδὲν γὰρ ἔξω τῆς ἀνθρωπείας τῶν μὲν ἐς τὸ θεῖον νομίσεως τῶν δ' ἐς σφᾶς αὐτοὺς βουλήσεως δικαιοῦμεν ἢ πράσσομεν. ἡγούμεθα γὰρ τό τε θεῖον δόξῃ, 2 τὸ ἀνθρωπείον τε σαφῶς διὰ παντὸς ὑπὸ φύσεως ἀναγκάας, οὗ ἂν κρατῇ, ἄρχειν. καὶ ἡμεῖς οὔτε θέντες τὸν νόμον οὔτε κειμένῳ πρῶτοι χρῶμενοι, ὅντα δὲ παραλαβόντες καὶ ἐσόμενον ἐς αἰὲ καταλείποντες χρῶμεθα αὐτῷ, εἰδότες καὶ ὑμᾶς ἂν καὶ ἄλλους ἐν τῇ αὐτῇ δυνάμει ἡμῖν γενομένους δρῶντας ἂν ταυτό. καὶ πρὸς μὲν τὸ θεῖον οὕτως ἐκ τοῦ εἰκότος οὐ φο- 3 βούμεθα ἐλασσώσεσθαι· τῆς δὲ ἐς Λακεδαιμονίους δόξης, ἣν διὰ τὸ αἰσχρὸν δὴ βοηθήσειν ὑμῖν πιστεύετε αὐτούς, μακαρίσαντες ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον οὐ ζηλοῦμεν τὸ ἄφρον. Λακεδαιμόνιοι 4 γὰρ πρὸς σφᾶς μὲν αὐτοὺς καὶ τὰ ἐπιχώρια νόμιμα πλεῖστα ἀρετῇ χρῶνται· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους πολλὰ ἂν τις ἔχων εἰπεῖν ὥς προσφέρονται, ξυνελὼν μάλιστ' ἂν δηλώσειεν ὅτι ἐπιφανέστατα ὦν ἴσμεν τὰ μὲν ἡδέα καλὰ νομίζουσι, τὰ δὲ ξυμφέροντα δίκαια. καίτοι οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας νῦν ἀλόγου σωτηρίας ἡ τοιαύτη διάνοια.

106. ΜΗΛ. Ἡμεῖς δὲ κατ' αὐτὸ τοῦτο ἤδη καὶ μάλιστα πιστεύομεν τῷ ξυμφέροντι αὐτῶν, Μηλίους ἀποίκους ὄντας μὴ βουλήσεσθαι προδόντας τοῖς μὲν εὔνοις τῶν Ελλήνων ἀπίστους καταστῆναι, τοῖς δὲ πολεμίους ὠφελίμους.

die normale Konstr. — οὐδὲν — ἔξω, nichts, was außerhalb — läge, widersprüche. — τῶν — νομίσεως, das Glauben des die Gottheit Betreffenden, der Glaube an die Gottheit. — Auch zu τῶν — βουλήσεως gehört ἔξω τῆς ἀνθρωπείας. ἐς σφᾶς αὐτούς ist gesagt in Bezug auf das in ἀνθρωπείας liegende τῶν ἀνθρώπων. s. 2, 45, 2. Wegen der Wortstellung des Ganzen vgl. zu 2, 44, 1.

2. δόξῃ, dem Glauben zufolge. Gegensatz σαφῶς. — οὔτε θέντες κτῆ. Ähnliche Gedankenwendung bei Herod. 7, 8, 2. — ἂν — ἂν in demselben Satzgliede. zu 1, 36, 3. — ἡμῖν nach τῇ αὐτῇ, also wie zu übersetzen? — ταυτό Stahl richtig nach Schol.

3. τῆς — δόξης hängt ab von

THUCYDIDES. II. 1.

τὸ ἄφρον. — δόξαν πιστεύειν wie μάχην νικᾶν.

4. πλεῖστα verb. mit χρῶνται. s. 2, 15, 5. — πρὸς τοὺς ἄλλους gehört außer zu προσφέρονται auch noch zu τὰ μὲν ἡδέα κτῆ. — ἂν beim Partiz., weil es im Verb. fin. heißen würde: πολλὰ ἂν τις ἔχοι. s. Kap. 9, 3. 60, 5. — ἀλόγον (wegen 104), unwahrscheinlich. — διάνοια, Denkart.

106. κατ' αὐτὸ τοῦτο, eben wegen der angegebenen Denkart der Lak. — τῷ ξυμφέροντι αὐτῶν hält St. für Glossem zu κατ' αὐτὸ τοῦτο, doch halte ich die ausdrückliche Bezeichnung des ξυμφέρον für nötig, zumal die Athener wieder darauf bezugnehmen. — Μηλίους ἀποίκους ὄντας ist Obj. v. προδόντας, welches auf die Lak. geht.

107. ΑΘ. Οὐκ οὐκ οἴεσθε τὸ ξυμφέρον μὲν μετὰ ἀσφαλείας εἶναι, τὸ δὲ δίκαιον καὶ καλὸν μετὰ κινδύνου δρασθαι· ὁ Λακεδαιμόνιοι ἤμιστα ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τολμῶσιν.

108. ΜΗΛ. Ἀλλὰ καὶ τοὺς κινδύνους τε ἡμῶν ἔνεκα μᾶλλον ἡγοῦμεθ' ἂν ἐγχειρίσασθαι αὐτούς, καὶ βεβαιότερους ἢ ἐς ἄλλους νομῆιν, ὅσῳ πρὸς μὲν τὰ ἔργα τῆς Πελοποννησίου ἐγγὺς κείμεθα, τῆς δὲ γνώμης τῇ ξυγγενεῖ πιστότεροι ἐτέρων ἐσμέν.

109. ΑΘ. Τὸ δ' ἐχυρόν γε τοῖς ξυναγωνιουμένοις οὐ τὸ εὖνουν τῶν ἐπικαλεσαμένων φαίνεται, ἀλλ' ἦν τῶν ἔργων τις δυνάμει πολὺ προύχη· ὁ Λακεδαιμόνιοι καὶ πλεῖον τι τῶν ἄλλων σκοποῦσι. τῆς γοῦν οἰκείας παρασκευῆς ἀπιστία καὶ μετὰ ξυμμάχων πολλῶν τοῖς πέλας ἐπέρχονται· ὥστε οὐκ εἰκός ἐς νῆσόν γε αὐτοὺς ἡμῶν ναυκρατόρων ὄντων περαιωθῆναι.

110. ΜΗΛ. Οἱ δὲ καὶ ἄλλους ἂν ἔχοιεν πέμψαι· πολὺ δὲ τὸ Κρητικὸν πέλαγος, δι' οὗ τῶν κρατούντων ἀπορώτερος 2 ἢ λῆψις ἢ τῶν λαθεῖν βουλομένων ἢ σωτηρία. καὶ εἰ τοῦδε σφάλλονται, τρέπονται ἂν καὶ ἐς τὴν γῆν ὑμῶν καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ξυμμάχων, ὅσους μὴ Βρασίδης ἐπῆλθε· καὶ οὐ περὶ τῆς μὴ προσηκούσης μᾶλλον ἢ τῆς οἰκειοτέρας ξυμμαχίδος τε καὶ γῆς ὁ πόνος ὑμῶν ἔσται.

111. ΑΘ. Τούτων μὲν καὶ πεπειραμένοις ἂν τι γένοιτο,

107. οὐκ οὐκ, also nicht. — δρασθαι. Alle Hdd., wie es scheint, wassich kaum erklären läßt.

108. βεβαιότερους. s. 3, 39, 6 τὸν μετὰ τῶν ὀλίγων κίνδυνον ἡγησάμενοι βεβαιότερον. — ἢ ἐς ἄλλους, eigentlich: als solche, die an andere gewendet werden, d. h. als für andere unternommene. — ὅσῳ, eigentlich in Beziehung auf ein vorher gedachtes τοσοῦτω gesetzt: „Um soviel eher (werden sie es thun) als“. cf. 3, 11, 1. Daraus entsteht die Bedeutung „da“. s. 6, 92, 5. 89, 6, Kr. 51, 10, 5. — τῆς γνώμης τῇ ξυγγενεῖ, durch die Verwandtschaft der Gesinnung. Die Stammverwandtschaft erzeugt wirklich stets eine gewisse Gemeinsamkeit d. Denkens und Empfindens.

109. τὸ ἐχυρόν ist Prädik. —

ἀλλ' ἦν. Anknüpfung wie 91, 1. — καὶ μετὰ ξ. π., auch mit v. B. Derselbe Gedanke 2, 39, 2. — Üb. εἰκός c. inf. aor. 1, 81, 6.

110. 1. τὸ Κρητικὸν πέλαγος, 53, 3. — τῶν κρατούντων, gen. subj. — ἀπορώτερος als Femin. zu 3, 101, 2.

2. ξυμμαχίδος τε καὶ γῆς, Bundesgenossengebiet u. Vaterland, entspricht chiastisch dem Obigen: ἐς τὴν γῆν ὑμῶν καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ξυμμάχων. Substantivisch steht ξυμμαχίς auch 1, 110, 4. 2, 80, 1. 5, 36, 1: Bundesgenossenschaft (konkret), doch eigentlich wohl nur Bundesgebiet. Haase vermutet ξυμμαχίας, Poppo, Kr. u. St. klammern ξυμμαχίδος τε καὶ γῆς ein, auch B. in der Textausg.

111. 1. τούτων — ὅτι. Τούτων hängt ab von τλ. Auf die Melier

καὶ ὑμῖν [καὶ] οὐκ ἀνεπιστήμοσιν ὅτι οὐδ' ἀπὸ μιᾶς πάποτε
 πολιορκίας Ἀθηναῖοι δι' ἄλλων φόβον ἀπεχώρησαν. ἐνθυ- 2
 μούμεθα δὲ ὅτι φήσαντες περὶ σωτηρίας βουλευσέιν οὐδὲν ἐν
 τοσούτῳ λόγῳ εἰρήκατε ὅ ἄνθρωποι ἂν πιστεύσαντες νομί-
 σαιαν σωθήσεσθαι, ἀλλ' ὑμῶν τὰ μὲν ἰσχυρότατα ἐλπίζόμενα
 μέλλεται, τὰ δ' ὑπάρχοντα βραχέα πρὸς τὰ ἤδη ἀντιτεταγμένα
 περιγίγνεσθαι. πολλὴν τε ἀλογίαν τῆς διανοίας παρέχετε, εἰ
 μὴ μεταστησάμενοι ἔτι ἡμᾶς ἄλλο τι τῶνδε σωφρονέστερον
 γνώσεσθε. οὐ γὰρ δὴ ἐπὶ γε τὴν ἐν τοῖς αἰσχροῖς καὶ πρού- 3
 πτοις κινδύνους πλεῖστα διαφθείρουσαν ἀνθρώπους αἰσχύνην
 τρέψετε. πολλοῖς γὰρ προορωμένοις ἔτι ἐς οἷα φέρονται [τὸ
 αἰσχρὸν καλούμενον ὀνόματος ἐπαγωγῇ] δυνάμει ἐπεσπάσατο,
 ἥσθηθεῖσι τοῦ ὀήματος, ἔργῳ ξυμφοραῖς ἀνηκέστοις ἐκόντας
 περιπεσεῖν καὶ αἰσχύνην αἰσχίῳ μετὰ ἀνοίας ἢ τύχης προσ-
 λαβεῖν. ὃ ὑμεῖς, ἦν εὖ βουλευήσθε, φυλάξεσθε καὶ οὐκ ἀπρε- 4
 πὲς νομιεῖτε πόλεως τε τῆς μεγίστης ἥσθᾶσθαι μέτρια προ-
 καλουμένης, ξυμμάχους γενέσθαι ἔχοντας τὴν ὑμετέραν αὐτῶν
 ὑποτελεῖς, καὶ δοθείσης αἰρέσεως πολέμου πέρι καὶ ἀσφαλείας
 μὴ τὰ χεῖρα φιλονεικῆσαι ὥς οἵτινες τοῖς μὲν ἴσοις μὴ εἰκονοῖ,
 τοῖς δὲ κρείσσοσι καλῶς προσφέρονται, πρὸς δὲ τοὺς ἥσους

palst das Part. *πεπειραμένοις* nicht, daher streichen wir mit Stahl καὶ nach ὑμῖν und beziehen *πεπειρ.* auf die Athener, sodafs der Sinn entsteht: Es mag ja etwas von den Dingen, die ihr uns in Aussicht stellt, geschehen, dann ist's für uns (*πεπειρ.*) nichts Neues und ihr wisset recht wohl — *ἡμῖν* zu *πεπειρ.* nach *γένοιτο* einzuschieben ist nicht nötig. Über den Dat. des Part. mit *εἶναι*, *γίγνεσθαι* s. 2, 3, 2. Zur Sache vgl. 1, 105. 3, 26.

2. *φήσαντες*. 88. — *ὑμῶν* — *μέλλεται*, eure stärkste Hilfe wird als eine (nur) gehoffte (blofs erst) beabsichtigt, liegt noch in der Zukunft. — *βραχέα περιγίγνεσθαι*, zu gering, um obzulegen zu können. zu 1, 50, 5. — *πρὸς*, im Verhältniß zu. — *ἔτι* zu *μεταστησάμενοι* (nachdem ihr habt abtreten lassen) gesetzt, obwohl es logisch zu *γνώσεσθαι* gehört. Ebenso ὅμως, μεταξὺ u. a.

3. *αἰσχροῖς*, schimpflich sowohl wegen des Leichtsinns, mit dem sie gewagt werden, als besonders wegen der Schmach, die ihr unglücklicher Ausgang herbeiführt. So gleich nachher *αἰσχύνην αἰσχίῳ μετ' ἀνοίας*. Die sprachliche Form unserer St. ist wie 1, 122, 4. — *πολλοῖς* — *περιπεσεῖν*, vielen zog das sogenannte Schimpfliche es zu, dafs sie — gerieten. — *ἥσθηθεῖσι*, überwältigt, sich beugend. — *μετὰ* gehört auch zu *τύχης*, bei, durch Unglück. Schol. *τύχη*, was P.-St. aufgenommen hat.

4. *ξυμμάχους* — *ὑποτελεῖς* ist Epexege von *μέτρια προκ.* — *φιλονεικῆσαι* hier durch den Zusammenhang = *φιλονεικία ἐλέσθαι*, daher mit dem Akk. vgl. Plat. Prot. p. 360 E. — *καλῶς προσφέρονται*, sich gut abfinden, stellen, ein mit Fleifs gemilderter Ausdruck für das, was er eigentlich meint: *ὑπανούουσι*.

5 μέτριοι εἰσι, πλείστ' ἂν ὀρθοῖντο. σκοπεῖτε οὖν καὶ μετα-
στάντων ἡμῶν καὶ ἐνθυμεῖσθε πολλάκις ὅτι περὶ πατρίδος βου-
λεύεσθε, ἣν μιᾶς πέρι καὶ ἐς μίαν βουλὴν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ
κατορθώσασαν ἔσται.

112. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι μετεχώρησαν ἐκ τῶν λόγων·
οἱ δὲ Μήλιοι κατὰ σφᾶς αὐτοὺς γενόμενοι, ὥς ἔδοξεν αὐτοῖς
2 παραπλήσια καὶ ἀντέλεγον, ἀπεκρίναντο τάδε· „Οὔτε ἄλλα
δοκεῖ ἡμῖν ἢ ἅπερ καὶ τὸ πρῶτον, ὃ Ἀθηναῖοι, οὔτ' ἐν ὀλίγῳ
χρόνῳ πόλεως ἑπτακόσια ἔτη ἤδη οἰκουμένης τὴν ἐλευθερίαν
ἀφαιρησόμεθα, ἀλλὰ τῇ τε μέχρι τοῦδε σφρζούσῃ τύχῃ ἐκ τοῦ
θείου αὐτὴν καὶ τῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ Λακεδαιμονίων
3 τιμωρίᾳ πιστεύοντες πειρασόμεθα σφῆζεσθαι. προκαλούμεθα δὲ
ὑμᾶς φίλοι μὲν εἶναι, πολέμιοι δὲ μηδετέροις, καὶ ἐκ τῆς γῆς
ἡμῶν ἀναχωρῆσαι σπονδὰς ποιησαμένους αἵτινες δοκοῦσιν ἐπι-
τήδαιοι εἶναι ἀμφοτέροις.“

113. Οἱ μὲν δὴ Μήλιοι τοσαῦτα ἀπεκρίναντο· οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι διαλυόμενοι ἤδη ἐκ τῶν λόγων ἔφασαν· „Ἀλλ' οὖν
μόνοι γε ἀπὸ τούτων τῶν βουλευμάτων, ὥς ἡμῖν δοκεῖτε, τὰ
μὲν μέλλοντα τῶν ὀρωμένων σαφέστερα κρίνετε, τὰ δὲ ἀφανῆ
τῷ βούλεσθαι ὥς γιγνόμενα ἤδη θεᾶσθε, καὶ Λακεδαιμονίοις
καὶ τύχῃ καὶ ἐλπίσι πλείστον δὴ παραβεβλημένοι καὶ πιστεύ-
σαντες πλείστον καὶ σφαλῆσεσθε.“

114. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναίων πρέσβεις ἀνεχώρησαν ἐς τὸ

5. ἦν — ἔσται ist wahrscheinlich
verfälscht. Konstr. ἦν (βουλὴν) περὶ
μ. (πατρίδος) καὶ ἐς μίαν (πατρ.?)
sc. βουλευέσθαι ἔσται β. *τυχ. τε καὶ*
μὴ κατ. Die zahlreichen Konjek-
turen helfen nicht. ἐς μίαν wird
sonst auf βουλὴν bezogen. καὶ πολ-
λάκις πρὸ ὀφθαλμῶν λάβετε ὅτι περὶ
πατρίδος ἢ σκέψις, μιᾶς οὐσης
περὶ ἧς ἐν μιᾷ βουλῇ ἢ κατορ-
θώσετε ἢ σφαλῆσεσθε. (Schol.) — τε
καὶ verbindet die entgegengesetzten
Begriffe *τυχοῦσαν* und *μὴ κατορ-
θώσασαν*, wie 2, 35, 1 in *εὐ τε καὶ*
χείρον εἰπόντι, dem Sinne nach =
sive — sive.

112. 1. καί, wie. — ἀντέλεγον,
nämlich als Ath. noch zugegen
waren, scheinbar für das Plusqu.

2. τῇ τε — αὐτήν. Über die
Stellung zu 1, 11, 3. — τῶν ἀνθρ.

καὶ Α. zu 1, 80, 3. St. streicht καὶ
Α. ohne genügenden Grund. —
τιμωρίᾳ hier Hilfe, wie 3, 20, 1.

3. προκαλούμεθα ὑμᾶς palst
eigentlich nur zu ἀναχωρῆσαι; zu
φίλοι — μηδετέροις sollte man eher
erwarten ἐπαγγελόμεθα: wir eher
erbieten uns. Also eine Art Zeugma.
vgl. 8, 9, 1, wo ἐτοίμος nur zu ποιή-
σασθαι palst. — ἐπιτήδαιοι, sonst
dreier Endungen wie 21, 2. 81, 2.

113. διαλυόμενοι, sich entfer-
nend. s. 2, 12, 3. — τῷ βούλεσθαι
κτέ. Ähnlicher Gedanke 4, 108, 4. —
παραβεβλημένοι ist Med. s. 2, 44, 3.
Cl. will καὶ streichen, da παραβ.
nicht mit dem Dativ verbunden
werden könne, doch hat Stahl ein
Beisp. aus Aristoph. beigebracht.
Das Part. Perf. bezeichnet den noch
fortdauernden Zustand.

στράτευμα· οἱ δὲ στρατηγοὶ αὐτῶν, ὥς οὐδὲν ὑπήκουον οἱ Μήλιοι, πρὸς πόλεμον εὐθὺς ἐτρέποντο καὶ διελόμενοι κατὰ πόλεις περιετείχισαν κύκλῳ τοὺς Μηλίους. καὶ ὕστερον φυ-² λακὴν σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ξυμμάχων καταλιπόντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀνεχώρησαν τῷ πλείονι τοῦ στρατοῦ. οἱ δὲ λειπόμενοι παραμένοντες ἐπολιόρ-
κουν τὸ χωρίον.

115. Καὶ Ἀργεῖοι κατὰ τὸν χρόνον τὸν αὐτὸν ἐσβαλόν-
τες ἐς τὴν Φλιασίαν καὶ λοχισθέντες ὑπὸ τε Φλιασίων καὶ
τῶν σφετέρων φυγάδων διεφθάρησαν ὥς ὀργόηκοντα. καὶ οἱ ²
ἐκ τῆς Πύλου Ἀθηναῖοι Λακεδαιμονίων πολλὴν λείαν ἔλαβον.
καὶ Λακεδαιμόνιοι δι' αὐτὸ τὰς μὲν σπονδὰς οὐδ' ὥς ἀφέντες
ἐπολέμουν αὐτοῖς, ἐκήρυξαν δὲ εἴ τις βούλεται παρὰ σφῶν
Ἀθηναίους λῆξεσθαι. καὶ Κορίνθιοι ἐπολέμησαν ἰδίῳν τινῶν ³
διαφορῶν ἕνεκα τοῖς Ἀθηναίοις· οἱ δ' ἄλλοι Πελοποννήσιοι
ἡσύχαζον. εἶλον δὲ καὶ οἱ Μήλιοι τῶν Ἀθηναίων τοῦ περι-⁴
τειχίσματος τὸ κατὰ τὴν ἀγορὰν προσβαλόντες νυκτός, καὶ ἔν-
δρας τε ἀπέκτειναν καὶ ἐσπενγκάμενοι σῆτόν τε καὶ ὅσα πλεῖστα
ἐδύναντο χρήσιμα ἀναχωρήσαντες ἡσύχαζον· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι
ἄμεινον τὴν φυλακὴν τὸ ἔπειτα παρεσκευάζοντο. καὶ τὸ θέρος
ἐτελεύτα.

116. Τοῦ δ' ἐπιγυγνομένου χειμῶνος Λακεδαιμόνιοι μελ-
λίσαντες ἐς τὴν Ἀργεῖαν στρατεύειν, ὥς αὐτοῖς τὰ διαβατήρια
[ἰερὰ ἐν ταῖς ὁρίοις] οὐκ ἐγίνετο, ἀνεχώρησαν. καὶ Ἀργεῖοι
διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν ἐν τῇ πόλει τινὰς ὑποπτεύσαν-
τες τοὺς μὲν ξυνέλαβον, οἱ δ' αὐτοὺς καὶ διέφυγον. καὶ οἱ ²
Μήλιοι περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους αὖθις καθ' ἕτερόν τι τοῦ
περιτειχίσματος εἶλον τῶν Ἀθηναίων, παρόντων οὐ πολλῶν

114. 1. διελόμενοι zu 75, 4.

115. 1. τῶν σφετ. φυγ. 83, 3.

2. οἱ ἐκ τ. Π. Ἀ. Es sind die Heloten gemeint, 56, 3, weshalb Kr. Ἀθηναῖοι streichen will. — οὐδ' ὥς gehört außer zu ἀφέντες auch zu ἐπολέμουν.

3. διαφορῶν, Zwistigkeiten, giebt einen genügenden Sinn; doch kann Bekkers Konj. διαφορῶν wegen τὰ ἴδια διάφορα 2, 37, 1 plausibel erscheinen.

4. ἀγορὰν ist zu verstehn von

dem Verkaufsplatz im Lager der Ath. s. 1, 62, 1. 3, 6, 2. — χρήσιμα nur zwei gute Hdd. Die Vulg. sinnlos χρήμασιν.

116. 1. ἰερὰ ἐν τοῖς ὁρίοις streicht Cobet nov. lect. p. 477 s. nach dem sonstigen Sprachgebrauch. — μέλλησιν, Vorhaben. — ὑποπτεύσαντες richtig v. Meineke st. ὑποτόπήσαντες, weil dieses nicht suspectare, sondern suspicari bedeutet.

2. καθ' — εἶλον, nahmen an einem anderen Punkte einen

